

Nr 291.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag
angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni
1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;
given Stockholms slott den 24 april 1942.*

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Förslag

till

L a g

**angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260)
om församlingsstyrelse i Stockholm.**

Härigenom förordnas, att 1—3 och 8 §§, 21 § 1 och 2 mom. samt 34—43, 62—68, 71 och 74 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Varje territoriell församling i huvudstaden äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina gemensamma kyrkliga angelägenheter och vissa ärenden rörande folkskoleväsendet, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

För vården av kyrkliga angelägenheter, som äro gemensamma för hela huvudstaden, skola samtliga stadens territoriella församlingar bilda en kyrklig samfällighet.

Vad i — — — varit övlig.

2 §.

1 mom. Med territoriell församlings gemensamma kyrkliga angelägenheter samt ärenden rörande folkskoleväsendet avses i denna lag frågor om *dels*

- a) åtgärder till främjande av församlingsvården;
- b) tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare, klockare och andra kyrkobetjante;
- c) kyrkomedels användande;
- d) upplåtande av bostadsboställe eller annan tjänstebostad åt prästerskapet och kyrkobetjante så ock hushållning med och vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för andra kyrkliga ändamål än bestridande av prästerskapets och kyrkobetjantes kontanta löneförmåner avsedd egendom;
- e) byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt bostadsboställen för prästerskap och kyrkobetjante ävensom uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus jämte tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt;
- f) avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter;
- g) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;

¹ Senaste lydelse av 21 och 62 §§ se 1936: 288 samt av 8 § se 1936: 431, jfr 1937: 202.

h) fördelning av bänkrum i kyrkan; samt

i) avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans egendom;
dels

j) folkskoleundervisningen samt dithörande anstalter i den mån handhavandet av dessa frågor enligt gällande författningar tillkommer huvudstadens församlingar;

dels ock

k) upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek); samt

l) lokal för och avgifter till sådant bibliotek.

Om vårderna av vissa kyrkogårdar är särskilt stadgat.

2 mom. Med huvudstadens gemensamma kyrkliga angelägenheter avses i denna lag frågor om

a) prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner;

b) hushållning med och vård om huvudstadens territoriella församlingar tillhörig, för bestridande av prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner avsedd egendom;

c) byggnad och underhåll av andra för avlöning av prästerskapet och kyrkobetjante anvisade boställen än som i 1 mom. e) avses;

d) allmän kyrkoavgift; samt

e) avgifter till samfälligheten.

Samfälligheten äger därjämte bevilja anslag till territoriell församling, motsvarande högst fyra femtedelar av kostnad för ändamål, som avses i 1 mom. e).

3 §.

1 mom. Församlings beslutanderätt utövas i frågor om kyrkofullmäktiges antal samt vid val av organist, kyrkosångare och klockare å kyrkostämman och i övrigt av kyrkofullmäktige.

Förvaltning och verkställighet tillkomma kyrkoråd, skolråd eller biblioteksstyrelse eller de andra styrelser, nämnder eller personer, som äro utsedda för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr.

2 mom. Samfällighetens beslutanderätt utövas av församlingsdelegerade.

Om vårderna av samfällighetens kassarörelse stadgas i 41 §. Förvaltning och verkställighet i övrigt tillkomma kyrkorådet i församling, som ärendet angår.

8 §.

Kyrkofullmäktige väljas — — — års ålder.

Kyrkofullmäktig kan — — — varaktig försörjning; eller

d) häftar för — — — sistförflutna kalenderåren.

Följande personer må icke vara kyrkofullmäktige: överståthållaren, underståthållaren, polismästaren eller biskopen i Stockholms stift, ej heller den som tillhör församlingens redovisningsskyldiga och avlönade betjante.

Ej må — — — såsom kyrkofullmäktig.

21 §.

1 mom. Sedan överläggningen — — — eller nej.

Ordföranden tillkännagiver — — — med klubbslag.

Begäres omröstning — — — vid val.

Val av kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt församlingsdelegerade och deras suppleanter ävensom av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 65 §, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande av kyrkofullmäktige, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

2 mom. För beslut — — — av ackord.

Med allmän kommunalskatt förstås i c) och d) sådan skatt, evad den beslutits av stadsfullmäktige, kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade.

Hurusom för — — — kommunal fondbildning.

34 §.

Församlingsdelegerade utses av kyrkofullmäktige i varje församling till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en för varje påbörjat tjugutusental invånare i församlingen vid utgången av det år, då allmänna val av kyrkofullmäktige senast ägde rum. Suppleanter utses till lika antal som delegerade. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

35 §.

Till församlingsdelegerad må för viss församling väljas endast den som är röstberättigad vid val av kyrkofullmäktige i församlingen samt boende inom församlingen och uppnått tjugufem års ålder. I avseende å obehörighet att vara församlingsdelegerad samt rätt till avsägelse från sådant uppdrag skall i övrigt vad i 8 § är stadgat om kyrkofullmäktig äga motsvarande tillämpning.

Vad om församlingsdelegerad är stadgat gäller ock om suppleant.

36 §.

Församlingsdelegerade och suppleanter väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. Valet skall förättas före utgången av november månad året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige ägde rum.

Avgår delegerad, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till delegerad den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstått för den avgångne. Avgår annan delegerad, anställs fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden. Sådant val bör, där ej särskilda omständigheter annat

föranleda, äga rum å andra ordinarie kyrkofullmäktigsammanträdet under året.

Erfordras särskilda föreskrifter om val av församlingsdelegerade och suppleanter i anledning av ändring i ecklesiastik indelning, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

37 §.

Församlingsdelegerade välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till överståthållarämbetet och domkapitlet.

För året näst efter det, då allmänna val av församlingsdelegerade ägt rum, skall ordförandevalet hållas i januari månad och ordförandeskapet intill dess utövas av den som delegerade därtill särskilt utsett.

Församlingsdelegerade antaga sekreterare med tjänstgöringsskyldighet enligt bestämmelser, som givas av delegerade.

38 §.

Församlingsdelegerade sammanträda så ofta ordföranden finner det nödigt, så ock när överståthållarämbetet eller domkapitlet därom förordnar eller visitationsförrättare eller något av de särskilda församlingarnas kyrkoråd eller de flesta av delegerade sådant äska.

Suppleanterna böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för delegerad eller vid uppkommen ledighet, som ej ännu kunnat fyllas, efter delegerad, som icke utsetts vid proportionellt val.

39 §.

Varje församlingsdelegerad äger en röst.

Vid församlingsdelegerades sammanträden äger biskopen att vara tillstädes och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Sådan rätt tillkommer jämväl ordförande i församlings kyrkoråd vid behandling av fråga, som angår församlingen, eller, vid hinder för honom, den som kyrkorådet inom sig utser. Rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten skall ock tillkomma revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

40 §.

De ärenden, som företagas till avgörande av församlingsdelegerade, skola förut vara vederbörligen beredda av ett beredningsutskott. Innan ärende, som angår viss församling, företages till avgörande av församlingsdelegerade, skall tillfälle lämnas församlingens kyrkoråd att avgiva yttrande däröver.

Val må dock av församlingsdelegerade förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsamt

handläggning och icke avser utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av egendom eller efterskänkande av rättighet.

41 §.

Beredningsutskottet utgöres av församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande, vilka utöva enahanda befattningar inom beredningsutskottet, samt ytterligare nio ledamöter jämte lika många suppleanter, vilka delegerade välja bland sig. Valet avser kalenderår och skall förrättas å det sammanträde, vid vilket delegerades ordförande utses. Sker valet ej proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Vid val av beredningsutskott skola församlingsdelegerade inom eller utom sig utse en kassaförvaltare. Denne handhar samfällighetens kassarörelse och är ensam ansvarig därför.

Vid beredningsutskottets sammanträden äger ordförande i församlings kyrkoråd eller, vid hinder för honom, den som kyrkorådet inom sig utser, ändå att han icke är ledamot av utskottet, att, såvitt rör fråga som angår församlingen, yttra sig och framställa förslag men ej att delta i beslutet.

42 §.

Vid församlingsdelegerades sammanträde föres protokoll under ordförandens inseende av sekreteraren eller, vid förfall för honom, av annan därtill av ordföranden utsedd person.

Protokollet, av vilket skall framgå, vilka delegerade varit närvarande, skall upptaga för varje ärende överläggningsämnet och beslutet med angivande huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Justering av protokollet verkställs senast fjorton dagar efter sammanträdet å tid, som ordföranden bestämmer och vid sammanträdet tillkännager, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av delegerade utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av delegerade antingen genast eller vid sammanträde senast fjorton dagar därefter, varom vid tillfället underrättelse meddelas. Protokollet underskrives av protokollföraren samt bestyrkes, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts vid sammanträde med delegerade, minst två vid sammanträdet närvarande ledamöter.

Sedan protokollet justerats, skall genom ordförandens försorg en förteckning över de vid sammanträdet fattade besluten anslås vid församlingsdelegerades expedition. Förteckningen, vilken tillika skall innehålla uppgift å dagen, då densamma anslagits, skall dels tillställas församlingarnas kyrkoherdar för att anslås vid pastorexpeditionerna, dels ock införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar.

Delegerades och beredningsutskottets handlingar skola förvaras i delegerades

rades expedition. För värden av handlingarna ansvarar, under inseende av delegerades ordförande, sekreteraren.

43 §.

Vad i 13, 15, 16, 19—23 samt 25—27 §§ är stadgat om kyrkofullmäktige och deras ordförande skall äga motsvarande tillämpning i fråga om församlingsdelegerade och deras ordförande, dock med iakttagande därav, att kungörelse om sammanträde med församlingsdelegerade skall införas i den tidning, vari överståhållarämbetets kungörelser vanligen intagas.

62 §.

1 mom. För varje församling skall utgifts- och inkomststat årligen upprättas för det nästföljande kalenderåret, särskilt för kyrkan samt särskilt för skolan, såvitt angår församlingen enskilt, och församlingsbibliotek. Finnes biblioteksstyrelse, skall utgifts- och inkomststat upprättas särskilt för församlingsbiblioteket.

Å utgiftssidan i stat, som nu sagts, skola upptagas:

- a) det löpande årets beräknade brist;
- b) de belopp i kapital eller ränta, varmed församlingens skulder under det nästföljande året förfalla till betalning;
- c) de anslag, som tidigare beslutats för nästföljande år, så ock de anslag, som beslutats i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

- a) det löpande årets beräknade behållning;
- b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare skall anskaffas, ävensom sättet för dess anskaffande.

Församling må i stället för det löpande årets beräknade brist eller behållning upptaga det belopp, vartill nästföregående års brist eller behållning enligt avslutade räkenskaper uppgått.

Hinder möter ej för församling att vid upprättandet av staten besluta, att vad av särskilt anslag icke förbrukas under det nästföljande året må utan nytt beslut tagas i anspråk för det avsedda ändamålet under det därpå följande året.

2 mom. Utgifts- och inkomststat för den kyrkliga samfälligheten skall årligen upprättas för det nästföljande kalenderåret.

Med avseende å samfällighetens stat skall vad i 1 mom. andra till och med femte styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Om fondbildning gäller vad särskilt är stadgat.

63 §.

1 mom. Förslag till församlings utgifts- och inkomststater skola uppgöras för kyrkan av kyrkorådet samt för skolan och församlingsbibliotek av skolrådet. Finnes biblioteksstyrelse, åligger det sådan styrelse att uppgöra statförslag i vad på styrelsens befattning ankommer.

Statförslagen skola upptagas till granskning och fastställelse vid det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde, som hålles före november månads utgång. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

2 mom. Förslag till utgifts- och inkomststat för samfälligheten skall uppgöras av församlingsdelegerades beredningsutskott.

Beredningsutskottets förslag till utgifts- och inkomststat skall av församlingsdelegerade upptagas till granskning och fastställelse före den 1 november. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

64 §.

Vad kyrkofullmäktige och församlingsdelegerade beslutat till uttaxering skall, allt efter ändamålets beskaffenhet, genom kyrkorådet, skolrådet eller biblioteksstyrelse samt, vad angår av församlingsdelegerade beslutad avgift, genom delegerades ordförande delgivas överståthållarämbetet, vilket det åligger att verkställa debitering och uppbörd samt att avlämna medlen till kyrkorådet, skolrådet, biblioteksstyrelsen eller delegerades kassaförvaltare.

Där till följd av särskilda förhållanden annan ordning för uppbördens verkställande finnes vara lämplig eller nödig, må kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade besluta därom.

Vid indrivandet — — — verkställer indrivningen.

65 §.

Av kyrkofullmäktige samt av församlingsdelegerade skola årligen utses två eller flera revisorer och lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot av kyrkoråd eller skolråd eller eljest är redovisningsskyldig, må icke väljas till revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Revisorer äga att när som helst inventera kassor och övriga tillgångar samt taga del av räkenskaper och andra handlingar, vilka beröra den förvaltning, som de skola granska.

66 §.

Det åligger kyrkoråd, skolråd, biblioteksstyrelse ävensom församlingsdelegerades kassaförvaltare att i enlighet med givna föreskrifter föra räkenskaper över sin förvaltning och avsluta dem för kalenderår. Räkenskaperna skola årligen senast den 1 mars hållas tillgängliga för revisorerna.

67 §.

Revisionsberättelse för församling skall senast den 1 april avlämnas till kyrkofullmäktiges ordförande, som över framställda anmärkningar infortrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning och avgörande å det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde, som hålles före utgången av maj månad.

Revisionsberättelse över granskningen av räkenskaperna för samfälligheten skall senast den 15 april avlämnas till församlingsdelegerades ordförande, som över framställda anmärkningar infortrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning och avgörande å sammanträde med delegerade före den 1 juli.

68 §.

På beslut av kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av församlingens eller samfällighetens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelse avser inom ett år från det berättelsen framlades å sammanträde med kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

71 §.

Medlem av — — — orättvis grund.

Besvären skola, jämte det överklagade beslutet, före klockan tolv å fjortonde dagen efter den, då förteckning, däri beslutet upptagits, anslogs vid pastorsexpeditionen, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas i mål, som avses i 2 § 1 mom. a), b), c), g) och k), ävensom i mål rörande val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt mål rörande granskning av sådant råds eller sådan styrelses räkenskaper till domkapitlet och i andra mål till överståthållarämbetet. Det åligger klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då förteckningen anslogs, som ock att inom en vecka efter det tiden för besvärens inlämnande utgått till kyrkofullmäktiges ordförande ingiva diarübevis över att han besvärat sig.

Försummar klaganden — — — i verkställighet.

Överståthållarämbetet och domkapitlet böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

74 §.

Vad i 69—73 §§ är stadgat om kyrkofullmäktiges beslut skall i tillämpliga delar gälla beträffande beslut av kyrkostämma eller församlingsdelegerade. Tiden för anförande av besvär över församlingsdelegerades beslut skall räknas från dagen, då förteckning, däri beslutet upptagits, anslogs vid delegerades expedition. Sådana besvär skola ingivas till överståthållarämbetet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1944; och skall i avseende härå iakttagas följande:

1. Samfälligheten skall från och med den 1 januari 1944 övertaga de rättigheter församlingarna hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten, ävensom fullgöra de förbindelser i fråga härom, för vilka församlingarna häfta.

Av församlingarna förvaltade donationer för ändamål, som nyss sagts, skola från och med den 1 januari 1944 förvaltas för samfällighetens räkning.

2. De före tidpunkten för denna lags ikraftträdande inom församling i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden för prästerskap och kyrkobetjante skola äga samma giltighet, som om besluten fattats av församlingsdelegerade.

3. Val av församlingsdelegerade och suppleanter skola under år 1943 med tillämpning av bestämmelserna i denna lag äga rum å de ordinarie sammanträden med församlingarnas kyrkofullmäktige, som skola hållas före utgången av maj månad. De utsedda delegerade skola omedelbart träda i tjänstgöring. I fråga om beräkning av deras tjänstgöringstid skall dock så anses, som om denna börjat först med ingången av år 1944.

Församlingsdelegerade skola så snart ske kan förrätta val av ordförande, vice ordförande samt ledamöter och suppleanter i beredningsutskott ävensom utse kassaförvaltare, sekreterare, revisorer och revisorssuppleanter. Intill dess val av ordförande ägt rum, utövas ordförandeskapet av den delegerad, vilken därtill förordnas av överståthållarämbetet.

Delegerade samt befattningshavare äga befogenhet att under år 1943 vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av denna lags ikraftträdande.

4. Utgifts- och inkomststater för år 1944 för samfälligheten och församlingarna skola uppgöras under år 1943 i enlighet med de i denna lag givna bestämmelserna.

5. Kostnaderna för samfällighetens verksamhet under år 1943 skola bestridas med belopp, som efter församlingsdelegerades beslut gäldas av församlingarna i förhållande till antalet skattekronor i varje församling.

6. Församlingarnas räkenskaper för år 1943 skola granskas enligt de före den 1 januari 1944 gällande bestämmelserna.

7. Erfordras närmare föreskrifter med avseende å denna lags ikraftträdande, meddelas sådana föreskrifter av **Konungen**.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge:

Domkapitlet i Stockholm erinrade i skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 november 1937, att fastställande av nya löneregleringar för prästerskapet i Stockholm förestode, och att, innan så skedde, plan borde vara uppgjord för eventuell ändring i Stockholms kyrkliga indelning, samt hemställde om utredning angående erforderliga ändringar i församlingsindelningen. I infortrat utlåtande tillstyrkte kammarkollegiet sådan utredning.

Kammarrådet Tom Wohllins utredning.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 februari 1938 uppdrogs åt kammarrådet Tom Wohlin att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet verkställa utredning rörande reglering av församlingsindelningen i Stockholm ävensom avgiva det förslag, till vilket sagda utredning kunde giva anledning. Vid utredningen biträdades den sakkunnige av tillkallade experter.

Med skrivelse den 31 december 1939 överlämnade Wohlin betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingsstyrelse (stat. off. utr. 1940: 1). I skrivelsen anfördes, att under utredningen av frågan om en allmän nyreglering av områdena för huvudstadens församlingar befunnits, att denna fråga ägde oskiljaktigt samband med de grunder, varå den kyrkliga menighetsförvaltningen därstädes, jämlikt gällande lag om församlingsstyrelse i Stockholm, för närvarande vore organiserad, samt att detta förhållande nödvändiggjort undersökning jämväl av spørsmålet om behövligheten av en revision i förevarande samband av omförmälda lagstiftning. Härom anfördes i betänkandet i huvudsak följande:

»I de innerst i stadsområdet belägna tre mindre församlingarna — Storkyrkoförsamlingen samt Klara och Jakobs — fortgår avfolkningen efter en sakta och jämnt fallande kurva. Dessa församlingars folkmängd uppgick den 31 december 1938 ej ens *sammanlagt* till det befolkningstal (25 å 30,000), som vid behandlingen tidigare av församlingsindelningsfrågor i Stockholm uppstälts såsom ett slags normalmått för *en* församling i huvudstaden.

Adolf Fredriks, Gustav Vasa, Hedvig Eleonora och Maria församlingar samt till övervägande delen även Johannes församling omfatta sådana stadsområden, som i stort sett legat fullbyggda sedan ett flertal decennier och där citybildningen sedan åtskillig tid satt sin typiska prägel på bebyggelsen utefter en hel del gatustråk. Gustav Vasa, Hedvig Eleonora och Maria församlingar hava likväl praktiskt taget hållit sin ställning i folkmängdshänseende från tiden för de senaste församlingsdelningarna. Sålunda uppgick folkmängden den 31 december 1938 i Gustav Vasa församling till 23,497 mot 23,374 den 31 december 1906, i Hedvig Eleonora församling till 22,210 mot 22,464 den 31 december 1906 och i Maria församling till 22,779 mot 23,156 den 31 december 1924. Tendensen under 1930-talet har dock för såväl Gustav Vasa som Hedvig Eleonora församling varit övervägande sjunkande, medan däremot befolkningstalet för Maria församling hittills i det hela varit stationärt.

Folkmängden i Adolf Fredriks församling har från tiden för församlingsdelningen den 1 maj 1906 varit i nästan oavbrutet sjunkande. Densamma uppgick sålunda den 31 december 1938 till 15,957 mot 19,083 den 31 december 1906. Denna tillbakagång i Adolf Fredriks församlings befolkningstal har en motsvarighet för Johannes församling. Sistnämnda församlings folkmängdssiffra höll sig dock från församlingsdelningen den 1 maj 1907 till in på 1920-talet ganska konstant (25,352 den 31 december 1907 och 25,290 den 31 december 1920), men har därefter liksom Adolf Fredriks församling stadigt sjunkit, eller till 21,618 den 31 december 1938.

För Kungsholms församling, som efter delningen den 1 januari 1925 ökat sin folkmängd med cirka 10,000, synes folkmängdskurvan alltså alltjämt, ehuru med avtagande hastighet, vara i stigande. Med en befolkningsnumerär den 31 december 1938 av omkring 33,000 överskred församlingens befolkningstal dock ej avsevärt det ovan angivna, för församlingsbildning i Stockholm uppställda normalmättet.

Vad angår enbart den s. k. inre staden falla de största folkmängdsökningarna under utvecklingsskedet efter år 1905 på övriga därvarande församlingar, främst på Matteus, S:t Görans, Oscars och Katarina, men även — om än hittills i någon mindre grad — på Engelbrekts, Sofia och Högalids.

För Matteus församling redovisades den hittills uppnådda högsta folknúmerären vid 1930 års utgång och utgjorde då 57,419. Ökningen i befolkningssiffran från tiden för församlingens utbrytning den 1 maj 1906 utgjorde då ej mindre än 34,000. Under 1930-talet har församlingens folknúmerär varit i rätt starkt sjunkande, men uppgick dock den 31 december 1938 till 52,388.

I S:t Görans församling — med en folkmängd vid tiden för utbrytningen den 1 januari 1925 av cirka 25,000 — har befolkningssiffran intill den 31 december 1938 praktiskt taget fördubblats. Enbart från år 1930 utgör stegringen nästan 20,000.

För Oscars församling, med en befolkningssiffra vid församlingens utbrytning den 1 maj 1906 av nära 24,000, uppgår folkmängdsökningen till och med 1938 års utgång till närmare 17,000 personer. Av denna ökning faller cirka 13,000 på den senast förflutna tioårsperioden.

För Katarina församling, med en folkmängd närmast efter delningen den 1 maj 1917 av 42,700, uppgår befolkningstillväxten från nämnda tidpunkt intill 1939 års ingång till över 15,000. Med sin totala befolkningssiffra vid sistnämnda tidpunkt av 58,159 var Katarina församling stadens folkrikaste.

I Engelbrekts församling, vars folkmängd vid utbrytningen den 1 maj

1906 utgjorde något över 20,000, har befolkningssiffran därefter varit i rätt jämn stigning och uppgick den 31 december 1938 till drygt 30,000.

För Sofia församling, som vid dess utbrytning den 1 maj 1917 tillades en folknúmerär av omkring 17,000, utgör folkmängdsökningen under perioden 1917—1938 nästan exakt 10,000.

För Högalids församling redovisas från tiden för församlingens utbrytning den 1 januari 1925 intill 1939 års ingång en stegring i befolkningssiffran av inemot 9,000.

I Katarina församling är folkmängden under 1930-talet alltjämt i stigande, medan i Sofia och Högalids församlingar folknúmerären under samma tidsperiod hållit sig i stort sett stationär. För den sistnämnda församlingen redovisades dock en rätt kraftig ökning under periodens första år.

Från tiden för Brännkyrka församlings delning den 1 januari 1931 har moderförsamlingens folkmängdssiffra intill den 1 januari 1939 ökat med något över 3,000, medan intill samma tidpunkt folknúmerären i Enskede församling tillväxt med drygt 9,000.

Av alla Stockholmsförsamlingarna uppvisar Bromma församling den såväl absolut som relativt starkaste folkmängdsstegringen. Församlingens folkmängd, som vid införlivningen den 1 januari 1916 uppgick till blott något över 6,000, utgjorde den 31 december 1938 mer än 48,000 och har sålunda under denna tid, med sin ökning av i runt tal 42,000, nästan åttafaldigats.»

Under 1930-talet — fortsatte Wohlin — hade folkmängdsökningen inom huvudstadens församlingar även procentuellt räknat varit störst i Bromma, som från år 1930 intill år 1939 tillväxt med mer än 95 procent. Därefter i relativ folkmängdsökning under samma period komme S:t Görans församling med närmare 62 procent samt därefter Enskede församling med 49 1/2 procent, Oscars med drygt 46 procent och Kungsholms med 30 procent. Av övriga huvudstadsförsamlingar uppvisade Katarina, Brännkyrka, Engelbrekts och Högalids församlingar under ifrågavarande tidsperiod jämväl en viss, om än mindre betydande ökning i folkmängden. Samtliga de andra tio församlingarna hade däremot under denna tidsperiod fått vidkännas folkmängdsminskning. Sålunda hade Sofia, Maria, Hedvig Eleonora, Gustav Vasa, Matteus och Adolf Fredriks församlingar minskat, i angiven ordning, med omkring 1 procent upp emot 10 procent. För Storkyrkoförsamlingen samt Jakobs, Johannes och Klara församlingar redovisades alltjämt den förhållandevis största minskningen eller för en var församling med omkring 15 procent upp till nära 20 procent. De utomordentligt stora förskjutningarna under senare tidsskeden i huvudstadsförsamlingarnas inbördes folkmängdsförhållanden hade, såsom känt vore, endast i försvinnande mån haft sin grund i de naturliga folköknings- eller folkminskningsprocesserna och därutinnan förekommande skiljaktigheter de olika församlingarna emellan. På ett avgörande sätt hade därtill bidragit dels, i viss utsträckning, de å de skilda församlingarna olikartat fördelade inflyttningarna till och utflyttningarna från stadsområdet, dels ock framför allt omflyttningarna inom stadsterritoriets olika delar.

Efter att ha konstaterat förekomsten av en betydande ojämnhet i anslagsbelastning och uttaxering för kyrkliga behov, anförde Wohlin, att denna

ojämnhet framstode än mera markerad vid en jämförelse med uppgifterna å de inom församlingarna tillgängliga skatteunderlagen. Sålunda märktes, huru som enstaka församlingar (Jakobs, Oscars) med liten eller medelstor folknumerär, tack vare sitt höga skatteunderlag, kunnat påtaga sig väsentligt högre anslagssummor än andra församlingar, men ändock kunnat hålla sin utdebiteringskvot bland de lägsta. Andra församlingar åter (Storkyrkoförsamlingen, Maria, Enskede), vilkas stater uppvisade de mest nedpressade anslagssummorna, hade i följd av sitt relativt låga beskattningsunderlag likväl måst vidkänna bland de högsta utdebiteringarna inom staden. Av uppgjorda tablåer framginge vidare, huru den mer eller mindre frivilligt påtagna sociala omvårdnaden tillgodosetts inom de särskilda församlingarna i högst olika utsträckning och med anslag av högst varierande belopp. Några av de mest folkrika men samtidigt förhållandevis »fattiga» församlingarna (Katarina, Matteus) låge härvid främst med den procentuellt, i förhållande till den totala utdebiteringen, högsta utdebiteringskvoten för dylika ändamål — nära en tredjedel av sammanlagda utdebiteringen per skattekrona inom respektive församling. I allmänhet hade anslagssummorna och särskilt anslagsbeloppen för social omvårdnad varit störst i de »rikare» och i de folkrikaste församlingarna. I synnerhet i de förra hade utdebiteringskvoten det oaktat — fränsett i Engelbrekts församling — varit bland de lägsta inom huvudstaden. I sin helhet måste skiljaktigheterna med avseende å sammanlagd utdebitering inom varje församling anses vara, efter Stockholmsförhållanden, anmärkningsvärt stora. Skillnaden mellan den högsta och lägsta utdebiteringen för församlingsändamål i huvudstaden uppginge sålunda för året 1938 till 30 öre per skattekrona. Detta förhållande kunde givetvis från år till år variera rätt så avsevärt. För år 1937, exempelvis, hade skillnaden uppgått till 36 öre, för år 1936 till 38 öre och för år 1935 till 43 öre.

Till grund för de efter det sista sekelskiftet företagna omregleringarna av församlingsindelningen i Stockholm hade, såsom tidigare påpekats, legat bedömandet, att en folknumerär av 25 å 30,000 vore att anse såsom ett slags normalmått för en kyrkoförsamling i huvudstaden. Skulle denna grundsats befinnas böra alltjämt upprätthållas, borde tydligen lösningen av den nu återigen högeligen tillspetsade situationen i avseende å huvudstadsbefolkningens ojämna uppdelning å de särskilda församlingarna i första hand sökas i den riktningen, att de allt för »stora», i regel i ytterområdena belägna församlingarna delades och de i stadens centrum belägna allt för »små» församlingarna sammansloges till större enheter. En blick på siffrorna i den statistik rörande Stockholmsförsamlingarnas ekonomiska ställning, som i det föregående framlagts, gäve emellertid omedelbart vid handen, att dylika uppdelnings-, respektive sammanslagningsåtgärder skulle — såvitt ej en ändring åvägabragtes i den gällande ordningen i avseende å de särskilda församlingarnas ensamrätt till beskattningsunderlaget inom sina områden — än ytter-

ligare skärpa den disproportion i fråga om beskattningsobjektens fördelning församlingarna emellan, som redan förut föreläge och som allaredan i sin nuvarande utsträckning måste karakteriseras såsom oförsvarlig. Det vore till belysning härav tillfylles att framhålla, att, därest stadens trenne minsta församlingar — Storkyrkoförsamlingen samt Klara och Jakobs — sammanfördes till en församling, inom en sålunda nybildad större församlingsenhet med en folkmängd icke uppgående till 25,000 personer skulle ligga hopade beskattningsobjekt, som enligt 1938 års taxeringssiffror representerade mer än 2,000,000 skattekronor.

Kretsläggningen av huvudstadens territorium i särskilda församlingar kunde givetvis icke hava annat syfte än att därigenom skapa de gynnsammaste betingelserna för den kyrkliga verksamhetens bedrivande bland stadens invånare. Å lösningen av detta spörsmål borde följaktligen andra synpunkter än de rent praktiska icke tillåtas öva något avgörande inflytande. Att vid församlingsindelningen i Stockholm söka jämväl tillgodose kravet på en »rättvis» fördelning av det inom staden förefintliga beskattningsunderlaget måste tydligen helt förrycka den primära uppgift, som här uppställde sig. Därest man icke skulle tillgripa den visserligen teoretiskt möjliga men säkerligen svår genomförbara metoden att utlägga de särskilda församlingarnas områden i två eller flera på olika platser inom staden förlagda skiften, skulle ett dylikt försök stranda på problemets praktiska olöslighet. Det låge vid nu angivna förhållanden i sakens natur, att en undersökning i första hand måste inriktas på att finna möjligheter för ett frigörande av Stockholmsförsamlingarnas verksamhet från dess hittillsvarande omedelbara beroende av tillgången å beskattningsunderlag inom respektive församlings egna område, eller, med andra ord, att det från förra århundradets senare hälft undanskjutna spörsmålet om en ekonomisk samfällighetsbildning för huvudstaden även på det rent kyrkliga området nu upptoges till förnyat övervägande.

Efter att ha erinrat, att av rikets fem städer med en folkmängd överstigande 50,000 huvudstaden numera vore den enda, vari ekonomisk gemenskap mellan de inom respektive städer befintliga församlingarna icke funnes genomförd, uttalade Wohlin, att det motstånd som tidigare mött från Stockholmsförsamlingarnas sida mot förslag om införande av ekonomisk gemenskap dem emellan åtminstone numera icke utgjorde något rättsligt hinder för ett dylikt införande. Härför erfordrades emellertid en kompletterande lagstiftning. Det fölle av sig självt, att man vid bedömande av förutsättningarna för frågans lösning för Stockholms vidkommande närmast hade att taga sikte på den så sent som år 1931 reviderade lagstiftningen i ämnet för Göteborg. Beträffande denna lagstiftnings principiella berättigande för berörda stadssamhälle hade vid lagstiftningsfrågans behandling av statsmakterna nämnda år ingen som helst meningsskiljaktighet förekommit. Ehuru det syntes närmast ligga i sakens natur, att den kommunalrättsliga grundstats, som sålunda varit bestämmande för centraliseringen av den kyrkligt-

ekonomiska menighetsförvaltningen i Göteborg, icke kunde hava mindre giltighet för Stockholm, kunde möjligen dock några allmänna synpunkter på detta spörsmål förtjäna att framhållas. Wohlin anförde härutinnan bland annat:

»Under de uttänjda diskussioner, som tidigare förts kring frågan om en centralisering av den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen i huvudstadsförsamlingarna, har — även på håll där man varit beredd medgiva det principiellt berättigade i en dylik åtgärd — framförts farhågor för, att en avveckling av de enskilda församlingarnas ekonomiska självständighet skulle verka hämmande på effektiviteten i det kyrkliga arbetet i huvudstaden. Härunder synes ha legat uppfattningen, att församlingsgränserna i Stockholm allttjämt konstituerade levande skiljelinjer inom stadsterritoriet, inom vilka den därstädes mantalsskrivna befolkningen sammanhölles av en naturlig känsla av samhörighet och en därpå grundad ekonomisk solidaritet. Föreställningen om en dylik, till bosättningen vid viss gata och i visst kvarter bunden församlingskänsla och i varje fall uppfattningen, att en dylik känsla skulle vara allmänt förekommande, saknar emellertid, vad särskilt Stockholm angår, utan tvivel stöd i verkligheten. Förklaringen härtill är också lätt funnen. Den är givetvis närmast att söka i de i Stockholm rådande, för denna liksom för storstäderna i allmänhet karakteristiska bosättningsförhållandena men därjämte i den utomordentligt starka rörlighet, som — kanske framför alla andra stadssamhällen i vårt land — är utmärkande för den huvudstaden rättsligen tillhörande befolkningen. Förhållandet är ju notoriskt, men några statistiska uppgifter belysande detsamma må här anföras.

Den fortgående inflyttningen till Stockholm av personer födda utom huvudstaden har under nästföregående och innevarande sekel varit av den omfattning, att vid tiden för folkräkningarna åren 1860, 1900 och 1930 betydligt över hälften av huvudstadens folkmängd utgjordes av personer födda å annan ort än i Stockholm. Procentsatsen utgjorde för angivna år närmare bestämt 57.38, respektive 59.44 och 59.89. Man har sålunda att räkna med, att av 100 personer av Stockholms församlingsvis grupperade invånare numera, genomsnittligt sett, 60 personer äro till födseln icke blott icke församlingsbor utan ej ens stockholmare. Än mer talande siffror erhållas, när man undersöker, i vilken omfattning de, vid en given tidpunkt inom viss territoriell Stockholmsförsamling mantalsskrivna, till mogen ålder hunna invånarna ägde den samhörighet med samma församling, att de dels oavbrutet under en längre tidsperiod tillhört församlingen, dels även vore därstädes födda. En dylik undersökning har företagits för några godtyckligt utvalda församlingar, nämligen Storkyrkoförsamlingen samt Klara, Jakobs, Johannes, Adolf Fredriks, Gustav Vasa, Matteus och Engelbrekts, avseende i församlingarna den 31 december 1938 mantalsskrivna personer över 20 år, vilka oavbrutet under tiden den 1 januari 1919—den 1 juli 1939 varit i samma församling bokförda.»

Resultatet av undersökningen hade sammanfattats i en tablå, vilken gäve vid handen, att av det sammanlagda antalet invånare i de undersökta församlingarna, 167,957 personer, endast 17,145 eller 10 procent oavbrutet under en tidrymd av 20 år varit bosatta inom församlingen och att av dessa 3,476 voro födda därstädes, d. v. s. allenast 2 ½ procent av hela antalet personer inom församlingen, som bokförts där under nämnda tidrymd.

Wohlin fortsatte:

»Att av huvudstadens invånare mången likvisst kan vara benägen att tillägga speciellt en av stadens kyrkor och dennas särskilda kyrkliga institutioner ett visst företräde är nog samt känt. Men en sådan särskild »församlingskänsla» torde, dess bättre, få antagas vara fotad på reellare grunder än den mer eller mindre tillfälliga bostadsadressen. Bestämmande härför läser i första och sista hand bliva den kyrkligt intresserade medborgarens individuella uppskattning av vederbörande prästers arbetsinsatser. Av särskild betydelse blir härvid de ifrågavarande prästernas personliga förutsättningar att samla lyssnare till sin förkunnelse och deras förmåga att stimulera lekmännen till pekuniära bidrag eller personlig medverkan inom området för kyrkans uppgifter. Den naturliga utvecklingen har väl i Stockholm liksom i andra större städer här i landet och annorstädes gått i den riktningen, att den formella kyrkogemenskapen på grundval av ett historiskt givet territoriellt underlag allt mer och mer förlorat i betydelse för stadsinvånarna i gemen. Det synes antagligt, att kyrkogemenskapen i dessa samhällen i icke ringa utsträckning antagit former, som i det väsentliga har den personella församlingstypens kännetecken.»

Av en från inhämtade uppgifter sammanställd statistik kunde utläsas, i vilken förhållandevis betydande utsträckning invånarna i en storstad som Stockholm — till och med i sådana för kyrkoförsamlingen fundamentala angelägenheter som dem, vilka här berördes — sökte prästerligt biträde oberoende av församlingsindelningen och härvid anlidade annan prästman än den »egna» församlingens. Såsom särskilt talande framstode undersökningsresultatet beträffande barndopen. Inalles hade församlingens egna präster i icke stort mer än 15 procent av samtliga fall anlitats för barnens upptagande i kyrkan. För Stockholms del hade dock härvidlag, på sätt ock av tablån framginge, den därstädes föreliggande möjligheten till dopets förrättande på barnbördshuset övat ett betydande inflytande. Av övriga i tablån angivna förrättningar utvisade konfirmationerna den största »församlingsprocenten», i det att av samtliga konfirmander inom huvudstaden närmare 70 procent konfirmerats av hemförsamlingens präster. I fråga om såväl vigslar som jordfästningar syntes vederbörande församlings egna präster ha tagits i anspråk vid ungefär 50 procent av hela antalet sådana förrättningar.

Genom den nu i korthet refererade framställningen funne Wohlin ådagalagt, att utvecklingen av församlingsförhållandena i huvudstaden krävde en centralisering i en eller annan form av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen därstädes och att spørsmålet om en dylik reform — om man över huvud taget önskade förebygga en ytterligare tillspetsning av de på detta område rådande missförhållandena — nu ej längre läte sig skjutas åt sidan. Beträffande de allmänna förutsättningarna för en samfällighetsbildning anfördes i betänkandet ytterligare:

Med avseende särskilt å de praktiskt-organisatoriska skäl, som kunde tala för genomförandet av en samfällighetsbildning, visade det sig i själva verket, att en förvaltningsmässig omläggning för Stockholm av sådan innebörd framstode såsom synnerligen angelägen med hänsyn till den utveckling, som sedan

en lång följd av år försiggått i huvudstaden i avseende å församlingarnas anslagspolitik. Härmed åsyftades det förhållandet, att Stockholmsförsamlingarna i en år efter år allt mer vidgad utsträckning inlåtit sig på en anslagsgivning för allehanda till området för socialvård och likställd kommunal verksamhet hänförliga ändamål, vartill någon motsvarighet icke förekomme i de kyrkligt-kommunala staterna för andra städer i riket. I ej ringa utsträckning hade därvid anslag anvisats jämväl åt institutioner och organisationer, vilkas verksamhet, obunden av församlingsgränserna, omspände stadsområdet i dess helhet.

I och för sig skulle ju denna utveckling av huvudstadsförsamlingarnas anslagsväsen kunna synas icke vara på annat sätt anmärkningsvärd, än att den givetvis utgjorde ett särskilt talande skäl för kravet på en centralisering av anslagsbefogenheten till en representation för staden i dess helhet. Det förefarande, som sålunda utbildat sig, hade emellertid såtillvida en allvarligare innebörd, som man kunde fastställa, att en hel del av anslagen i fråga fölle utanför ramen för församlingarnas befogenheter och alltså måste karakteriseras såsom direkt författningsstridiga. Att så vore fallet, framginge i allt fall omedelbart av det förhållandet, att ett högeligen betydande antal av de ifrågavarande anslagsändamålen *samtidigt tillgodosetts med anslag jämväl på Stockholms borgerliga kommuns stat*. Att den rådande dualismen i avseende å anslagsbeviljandet för en icke obetydlig del av socialvården inom huvudstaden tillika innebure en praktiskt-organisatorisk oformlighet syntes icke behöva närmare ledas i bevis. Det i detta sammanhang anförda syntes på ett övertygande sätt ådagalägga angelägenheten av en samordning för huvudstaden i dess helhet med avseende å anslagsgivningen för de nu av de många enskilda församlingarna understödda välfärdsanordningarna.

Sammanfattningsvis uttalades i betänkandet, att genom utredningen klarlagts, att den på grund av utvecklingen av befolkningsförhållandena inom Stockholms stads område nu synnerligen angelägna nyregleringen av församlingsindelningen därstädes icke låte sig praktiskt genomföras med mindre denna indelning ställdes helt oberoende av den högeligen ojämna förekomsten av beskattningsobjekten inom stadsområdets skilda delar. Till undanröjande av det hinder för en rationell församlingsindelning i Stockholm, som under nuvarande förhållanden sålunda förelåge, borde den kyrkligt-kommunala beskattningen *fullständigt utjämnas* församlingarna emellan. Förden skull borde nu omsider jämväl för Stockholm, på sätt för flertalet av rikets övriga större städer redan sedan länge skett, anordnas en samfällighet i ekonomiskt hänseende av stadens samtliga territoriella församlingar, varinom beslutanderätten beträffande den därigenom för alla de ifrågavarande församlingarna gemensamma budgeten utövades av en representation för stadsområdet i dess helhet.

I avseende å *organisationen* av den centraliserade kyrkligt-kommunala förvaltningen för huvudstaden framlades två alternativa förslag. Enligt det ena, betecknat såsom organisationsalternativ A, skulle beslutanderätten i fråga om även den kyrkligt-kommunala budgeten hänläggas till *stadsfullmäktige*. Därest emellertid ett dylikt överlämnande skulle, såsom föregripande en eventuell allmän reform av motsvarande innebörd för landets borgerliga och

kyrkliga kommuner i gemen, anses icke böra i närvarande läge äga rum, borde den erforderliga centraliseringen av församlingarnas ekonomiska angelägenheter nu åvägabringas genom inrättande för huvudstaden av en för densamma *gemensam kyrkofullmäktigerepresentation* (organisationsalternativ B). Denna skulle bestå av 60 fullmäktige, och angående rösträtt och valbarhet vid val av dem skulle gälla vad i sådant hänseende funnes stadgat beträffande val av kyrkofullmäktige i församling, dock att valbarheten icke borde vara inskränkt vare sig inom församling eller inom viss valkrets för valet.

Vid en lösning enligt det ena eller andra av nu nämnda alternativ skulle vidare enligt förslaget inrättas en *kyrkonämnd* såsom förvaltande och verkställande organ i avseende å de centraliserade kyrkligt-ekonomiska uppgifterna. I förra fallet skulle denna nämnd beträffande sammansättningen organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med gällande stadganden om Stockholms folkskoledirektion, dock med en viss starkare representation för den kyrkliga sakkunskapen, och i senare fallet skulle den bestå av tio av samfällighetens kyrkofullmäktige utsedda ledamöter.

Vilketdera alternativet, som än skulle väljas i fråga om ordningen för utövande av samfällighetens beslutanderätt, ansåg den sakkunnige det obehövt att efter centraliseringen bibehålla fullmäktigerepresentationer för de särskilda församlingarna. I de ärenden, som därefter skulle påkalla beslut av den särskilda församlingen såsom sådan — således enbart ärenden av icke-ekonomisk natur — borde beslutanderätten utövas å kyrkostämman. Såsom lokala verkställande och förvaltande organ skulle församlingarnas kyrkoråd bibehållas. Däremot kunde skolråden avskaffas.

Utredningsmannen framhöll, att de olägenheter, som i betänkandet påvisats i avseende å församlingarnas utgiftsväsen och beskattning, icke skulle kunna helt och effektivt avlägsnas annorledes än genom en förvaltningsreform enligt organisationsalternativ A. För vinnande i någon mån av en förbättrad ordning i hithörande hänseende även vid en reglering enligt organisationsalternativ B förordades härvid en viss samverkan vid den årliga statberedningen mellan den borgerliga kommunen och den kyrkliga samfällighetens organ.

I och med centraliseringen av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen i huvudstaden skulle de enskilda församlingarnas tillhörigheter även som de avgifter, som uttaxerades för kyrkoväsendet, och de inkomster, som härtill eljest inflöte, användas för samfällighetens behov. Den närmare vården och inseendet över den för församlingsändamål disponerade fasta egendomen med tillhörigheter skulle kunna, där så visade sig lämpligt, av samfälligheten uppdragas åt lokalförsamlingarnas egna organ. Ansvarigheten för församlingarnas utestående lån och övriga ekonomiska förbindelser skulle övertagas av samfälligheten. Till denna skulle ock överlämnas hos församlingarna förefintliga uppsamlade medel ävensom sådana eljest av församlingarna

förvaltade kassor och andra kapitaltillgångar, vilka icke på grund av föreskrift av enskild givare befunnas alltjämt böra särskilt användas.

Beträffande de under förvaltning av församlingarnas kyrko- eller skolråd ställda *donationer* och andra anslag, som här sist avsåges, föreslogs, att jämväl dessa skulle överlämnas till central förvaltning. Med hänsyn till de genomgripande förändringar i befolknings- och bosättningsförhållandena, som efter tillkomsten av här berörda anslag ägt rum i huvudstaden och varigenom församlingsgränserna i det väsentliga förlorat sin tidigare betydelse såsom materiella skiljelinjer för befolkningen inom stadsområdet, förordades emellertid tillika — i syfte att av dessa jämförelsevis betydande stiftelse-tillgångar söka utvinna en större samhällelig nytta — en allmän undersökning rörande förutsättningarna för en sådan reglering (permutation) beträffande ifrågavarande stiftelser, att avkastningen av stiftelsernas tillgångar skulle, inom ramen för donationsändamålet, kunna komma Stockholms invånare till godo utan avseende å bostadsadressen.

Vad *församlingarnas skolråd* beträffade, syntes dessas arbetsuppgifter vid ett genomförande av förvaltningsreformen efter de uppdragna riktlinjerna i det väsentliga komma att inskränka sig till meddelande av tjänstgöringsbetyg för lärare vid stadens folkskolor och handläggning av ett mindretal andra personalangelägenheter för folkskoleväsendet. Det skulle vid sådant förhållande kunna anses opraktiskt att bibehålla skolråden såsom särskilda verkställighetsorgan inom församlingarna. Befunnas församlingarnas fortsatta medverkan i angivna skolärenden önskvärd, borde det icke medföra någon olägenhet, om dessa arbetsuppgifter hänslades till kyrkoråden. Eljest ville det synas, som om ifrågavarande skolärenden med fördel skulle kunna helt avskiljas från församlingsuppgifterna för att i stället ombesörjas av de borgerligt-kommunala skolorganen. Därmed skulle skolråden ock kunna helt undvaras i den föreslagna nya förvaltningsordningen. I de tre enda fall, där särskilda församlingsbibliotek ännu upprätthölles inom huvudstadens församlingar, handhades nämligen dessas förvaltning och vård av för dem utsedda biblioteksstyrelser.

Det betonades, att en centralisering av budgetbehandlingen inom den kyrkliga menighetsförvaltningen i Stockholm givetvis icke vore avsedd att på något sätt beskära den rent *personliga verksamhet* på det kyrkligt-sociala området, som enligt kyrkolagen tillhörde prästerskapets tjänsteuppgifter och vari lekmän inom respektive församlingar sedan gammalt och med framgång plägat deltaga.

I betänkandet uttalades vidare, att den förordade reformen i avseende å församlingsstyrelsen i huvudstaden vore av den grundläggande vikt för regleringen av församlingsindelningen därstädes, att någon ändring i den gällande indelningen icke borde vidtagas, innan frågan om den med reformen åsyftade förvaltningsomläggningen vunnit sin slutgiltiga lösning. Det syntes därför icke lämpligt att för församlingsindelningen uppgöra någon reglerings-

plan med definitiv karaktär. Till ledning för frågans vidare behandling framlades emellertid i betänkandet ett från vissa schematiska förutsättningar utarbetat *preliminärt förslag till en dylik regleringsplan*. Därvid avvisades tanken på en sådan radikal omstöpning av de nuvarande, historiskt framvuxna församlingsområdena, som skulle syfta till en allmän folkmängdsutjämning och en arrondering av de särskilda församlingsterritorierna kring församlingskyrkorna. Ej heller ansågos några avsevärdare och bestående fördelar kunna ernås genom bildande av större församlingsenheter i stadens centralaste, mest citybetonade del eller eljest genom systematiska områdesöverflyttningar mellan församlingar i stadens inre zon. De blivande åtgärderna för en församlingsreglering i huvudstaden förmenades från dessa utgångspunkter böra i huvudsak begränsas till uppdelning av vissa över hövan folkrika församlingar i stadens yttre och yttersta delar.

Enligt planen skulle, i kombination med vissa gränsregleringar, de folkrikaste församlingarna, Matteus, S:t Görans, Oscars, Katarina och Bromma, uppdelas i vardera två församlingar.

Vid betänkandet fogades ett särskilt yttrande av kyrkoherden i Högalids församling *Bertil Mogård*, vilken såsom expert biträdd vid Wohlins utredning. I detta yttrande framhölls, att åtskilliga av de inrättningar och anordningar av social art i huvudstaden, som nu där ägde kyrklig prägel, tillkommit på en mycket naturlig utvecklings väg. Det hade i regel varit så, att såsom något mycket värdefullt betraktats, att ifrågavarande sociala arbete bedrivits inom och av församlingen. Ett inlemmande i Stockholms väldiga kommunalförvaltning av dessa oftast mycket individuella och på det personligas insats grundade barnkrubbor, sjukvårdsföreningar, hem för gamla etc. skulle varken ur besparingssynpunkt eller ur vårdsynpunkt lända till bättre resultat. Och för många skulle en dylik sekularisering utan tvivel betraktas som ett förfördelande av den kristna församlingens rätt att utöva kärlekstjänst. Det syntes följaktligen både skäligt och nyttigt, att en kyrkoförsamling i Stockholm lämnades frihet att inom den ram, som den historiska utvecklingen utbildat, och som ofta motsvarade ett behov av församlingsindividuell karaktär inom storstaden, bedriva kärleksverksamhet och härför uttaxera medel. Denna verksamhet borde dock i fråga om ianspråktagande av direkta skattemedel begränsas till en högsta uttaxeringssiffra, varvid som maximigräns möjligen skulle kunna tänkas samma summa, vilken utginge till täckande av löneutgifterna för församlingens prästerskap. Då det sedan gällde utgifterna för gudstjänstlivets främjande genom sång och musik, kyrkorummets prydnad, söndagsskola och kyrklig ungdomsverksamhet, församlingsaftnar och dylikt, borde det gälla som en självklar regel, att den enskilda församlingen därutinnan skulle såsom hittills äga fri beslutanderätt. För åstadkommande av en utjämnande menighetsförvaltning av uttaxerade medel för kyrkliga ändamål ifrågasatte Mogård, att Stockholms

stad organiserades som en enhet för utgörande av löner och arvoden till den ordinarie personalen av präster, organister, klockare, kantorer, kyrkobetjante samt skrivbiträden å pastorsexpeditionerna och att lönebeloppen för dessa icke bestämdes av den enskilda församlingen utan av ett centralt organ. Det vore även möjligt, att vissa praktiska fördelar skulle kunna ernås genom att kyrkobyggnadsbesväret, vartill även kunde räknas underhåll och drift av prästgårdar och övriga församlingsbyggnader, lades under en central myndighet och att utgifterna för denna täcktes genom en lika och gemensam uttaxering för hela staden. Då huvudparten av dessa utgifter vore av automatisk eller i lag reglerad natur, kunde det synas onödigt att skapa en vidlyftig vald fullmäktigeorganisation för hela staden. Genom en förändring i vad som stadgades om församlingsdelegerade i 4 kap. av lagen om församlingsstyrelse i Stockholm syntes man kunna erhålla ett lämpligt organ för ifrågavarande behovs tillgodoseende genom att kyrkofullmäktige i de olika församlingarna obligatoriskt hade att utse delegerade i det gemensamma självstyrelseorganet för huvudstaden.

Yttranden över Wohlins förslag.

Över Wohlins ovan omförmälda förslag, i vad detsamma avsåg centralisering av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen i Stockholm, avgavs efter remiss yttranden av kyrkofullmäktige i Stockholms samtliga territoriella församlingar, Stockholms stadsfullmäktige efter hörande av stadsjuristen, drätselnämnden, fattigvårdsnämnden, barnavårdsnämnden och folkskoledirektionen, Stockholms domkapitel, överståthållarämbetet samt kammarkollegiet.

Alla de nitton församlingarnas kyrkofullmäktige yttrade sig i avstyrkande riktning. I flera av dessa yttranden åberopades dels en av Stockholms kyrkovårdar antagen promemoria i ämnet och dels en promemoria av Stockholms prästsällskap, vilken i väsentliga delar överensstämde med den förra. I båda dessa promemorior hade uttalats, att intetdera av förslagets båda alternativ lämpade sig såsom grundval för en lagstiftning i ämnet. Åtskilliga av församlingsrepresentationerna avstyrkte uttryckligen eller förklarade sig icke kunna tillstyrka någotdera av förslagets båda alternativ, och andra hemställde, att förslaget icke måtte föranleda någon åtgärd eller att det ej måtte läggas till grund för lagstiftning. I ett par fall angåvo kyrkofullmäktige icke uttryckligen på dylikt sätt sin ställning till förslaget, men av den i yttrandena framförda kritiken kan slutas, att fullmäktige ej heller i dessa fall velat giva förslaget sin anslutning. I ett av yttrandena slutligen — avgivet av kyrkofullmäktige i Katarina församling — hemställdes, att det remitterade förslaget icke »för närvarande» måtte till någon åtgärd föranleda. Ej heller i sistnämnda yttrande, vari framför allt anförts, att det nuvarande tidsläget vore föga lämpligt för en reform av äsyftat slag, uttalades emellertid några

sympatier för förslaget såsom sådant, utan tvärtom framfördes också där kritik mot detsamma i vissa punkter.

Även *domkapitlet* avstyrkte.

De till stadsfullmäktige ingivna yttrandena gingo i olika riktningar. *Stadsjuristen*, vars utlåtande icke utmynnade i något till- eller avstyrkande av det framlagda förslaget, hade begränsat sig till juridiska synpunkter, som enligt hans mening kunde anläggas, varvid han framhöll, att huvudstadsförsamlingarnas anslagsväsen med avseende å anslag till församlingsvård i betydande omfattning vore författningsstridigt samt att från formell synpunkt de uppställda organisationsalternativen icke föranledde någon anmärkning. *Drätselnämnden* uttalade sig i princip för en centralisation av församlingarnas ekonomiska förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de i betänkandet angivna riktlinjerna. (Två ledamöter reserverade sig för avstyrkande av den föreslagna centralisationen.) I till drätselnämnden avgivet utlåtande hade *stadens kammarkontor* uttalat, att den av den sakkunnige anförda motiveringen syntes med styrka tala för anordnande av en enhetlig ekonomisk förvaltning, samt att kammarkontoret för sin del ansåge alternativet med stadsfullmäktige som beslutande i kyrkligt-ekonomiska angelägenheter vara att föredraga. *Fattigvårdsnämnden* framhöll, utan att i detalj taga ställning till formerna för den föreslagna gemensamma ekonomiska förvaltningen, värdet av en sådan förvaltning, vilken förhindrade, att medel uttaxerades inom församlingarna för sociala ändamål, som det enligt gällande lag och författning ankomme på den borgerliga kommunen att sörja för, samt underströk, att därigenom även skulle tillgodoses kravet på större likformighet vid behandlingen av det sociala hjälpklientelet i stadens olika delar. I till fattigvårdsnämnden avgivet utlåtande hade *fattigvårdsdirektören* framhållit, att det av utredningsmannen framlagda förslaget om ett sammanförande av anslagen för olika sociala ändamål livligt kunde tillstyrkas, då därigenom en tillfredsställande överblick över de olika anslagsbehoven vunnes. *Barnavårdsnämnden* förklarade sig, under framhållande att församlingarnas hittillsvarande understödsverksamhet, ej minst på barnavårdens område, måste anses ha varit till avsevärt gagn, icke ha skäl att tillstyrka en förändring härutinnan; det syntes enligt nämndens mening icke vara omöjligt att på detta område åvägbringa en ordning, som tillfredsställde såväl formella som praktiska krav utan en sådan radikal omläggning, som betänkandet åsyftade. *Folkskoledirektionen*, som ansett sig sakna anledning att yttra sig över förslaget annat än beträffande församlingarnas anslagsgivning för skolväsendet samt angående skolråden, framhöll i avseende å berörda anslagsgivning i huvudsak, att mot den nuvarande anordningen kunde med den sakkunnige invändas, att densamma innebure en viss dualism och att alltså av principiella skäl kunde finnas fog för erinringar, men även att församlingarnas ifrågavarande anslagsgivning för skolans verksamhet vore av mycket stor betydelse; om denna anslagsgivning ansåges böra upphöra, vore det enligt direktionens mening av synnerlig vikt,

att de verksamhetsgrenar, som därigenom uppehållits, på annat sätt erhöle tillräckligt stöd av allmänna medel. Inom *stadskollegiet* gjorde sig skilda meningar gällande. Majoriteten förklarade sig ej kunna tillstyrka ett genomförande av remissförslaget, men uttalade, att det syntes angeläget, att man snarast undersökte, huruvida icke önskemålet om en rationalisering av den kyrkliga ekonomin kunde realiseras utan mera väsentlig rubbning i den kyrkliga församlingsorganisationen; behovet av en skatteutjämning mellan församlingarna framträdde härvid särskilt såsom i hög grad beaktansvärt. Därvarande *finansborgarrådet* anförde, med instämmanden av stadskollegiets ordförande och nuvarande finansborgarrådet, i särskild mening i huvudsak följande:

Den föreliggande utredningen torde tillfyllest ådagalägga önskvärdheten av en lösning av det gamla problemet om en centraliserad handläggning av församlingarnas kommunala uppgifter. Endast genom en centralisering kan en effektiv utjämning vinnas av den nu inom staden varierande kyrkokommunala beskattningen.

Församlingsbegreppets primära och väsentliga innebörd är den kyrkliga. Som kommunal enhet åter synes församlingen sakna ett verkligt, levande innehåll. Det är påfallande, att kyrkokommunerna själva i väsentlig omfattning kommit att ägna sig åt olika borgerliga förvaltningsuppgifter och därigenom själva givit sig karaktären av delkommuner inom den borgerliga helkommunen, med verkan att gränsen mellan den kyrkokommunala och den stadskommunala verksamheten utsuddats. Den i betänkandet ingående översikten av anslag, lämnade av kyrkokommunerna till borgerligt kommunala uppgifter, är i sådant hänseende belysande. I viss mån kunna de med folkskoleväsendet sammanhängande anslagen finna stöd i den befattning med folkskoleväsendet, som enligt församlingsstyrelselagen tillkommer församlingarna. Däremot är det uppenbart, att övriga ändamål icke kunna hänföras under den kyrkokommunerna tillagda kompetensen att besluta om »åtgärder till främjande av församlingsvården». Ett bibehållande av de nuvarande kyrkokommunerna kan därför icke motiveras med önskvärdheten av att kyrkokommunerna alltför deltaga i den sociala förvaltningen, enär, sedan den bristande legala grunden för denna kyrkokommunernas verksamhet i betänkandet påpekats, samma verksamhet icke lär kunna inom nuvarande lagstiftnings ram upprätthållas. Den i Stockholm uppkomna konkurrensen mellan helkommunen och delkommunerna vid anslagsbeviljandet är även i så måtto sakligt olycklig, att den förrycker den enhetlighet i användningen av allmänna medel, som gällande, kommunerna rörande författningar söka säkra. Den bristande reda, som kyrkokommunernas ingripande i den borgerliga kommunens område här kan skapa, framlockar lätt anslagsäskandenas framställande efter det minsta motståndets lag och leder därigenom till en ur helhetens synpunkt irrationell medelsanvändning.

När i betänkandet föreslås, att beslutanderätten i kyrkokommunala angelägenheter skall övertagas av den borgerliga kommunen, innebär detta alltså, såsom av den lämnade redogörelsen torde framgå, väsentligen en återgång i modernare former till en redan tidigare förefintlig organisationsform. Några olägenheter härav torde icke vara att befara, därest reformen begränsas till de kommunala angelägenheterna. Det bör sålunda ur kyrklig synpunkt vara likgiltigt, om avlöningarna till kyrkans ämbetsmän och betjänte bestridas av

stadskommunen eller av församlingarna. Prästerskapets avlöning regleras nämligen liksom folkskollärarnas väsentligen genom statliga författningar. Och med avseende å avlöningarna för kyrkobetjäningen och församlingarnas tjänstepersonal bör det allenast vara en enhetlig reglering. Byggande och underhåll av kyrkor och församlingshus bör nu liksom tidigare kunna åläggas stadskommunen. Farhågor för att denna uppgift såsom ett borgerligt kommunalt åliggande skulle handhavas sämre än om den besörjdes av församlingarna torde icke behöva hysas — det må härvid hänvisas till fullgörandet av stadskommunens nuvarande skyldighet att hålla allmänna läroverk samt stadens handhavande av kyrkogårdsväsendet, folkskoleväsendet och biblioteksväsendet. Även bekostandet av övriga församlingarna nu åliggande uppgifter synes utan större olägenheter eller risker än dem, som redan äro förenade med den kyrkokommunala beslutanderätten, kunna uppdragas åt den borgerliga kommunen. Det synes icke vara att befara, att de särskilda kyrkoförsamlingarnas behov i angelägenheter av nu angivet slag icke skulle tillbörligen tillgodoses. Kyrkoråden komma dessutom alltfört att bestå och hava sålunda möjlighet att framföra sina önskemål och synpunkter. Erfarenheten torde icke giva vid handen, att andra under stadskommunen hörande lokala behov blivit av stadsfullmäktige eftersatta.

Församlingens inflytande å angelägenheter av kyrklig natur får givetvis icke angripas. Men så skulle icke heller bliva förhållandet. Det för församlingen väsentliga inflytandet å tillsättandet av prästerliga tjänster rubbas sålunda icke av reformen. Val av organist, kyrkosångare och klockare kan som nu ske å kyrkostämman. Och tillsättandet av andra kyrkobetjante och församlingstjänster kan, såsom även nu torde vara förhållandet, handhavas av kyrkorådet. Den enda inskränkning, som skulle ske, avsåge församlingarnas möjlighet att utöva kyrklig välgörenhet med skattemedel. Men en dylik på offertanken och sålunda på frivillighet byggd kärleksverksamhet låter sig heller knappast ens begreppslikt väl finansieras med tvångsvis av alla uttagna bidrag. Medlen synas snarare böra anskaffas på frivillighetens väg, i den mån kyrkans egna inkomster icke förslå.

Stadsfullmäktige återopade för sin del vad stadskollegiets majoritet i sitt utlåtande anført.

Överståthållarämbetet erinrade, bland annat, om att den rådande olikheten beträffande Stockholmsförsamlingarnas ekonomiska förhållanden visserligen i stor utsträckning bottnade i skiftande skatteunderlag men att den därjämte i betydande grad funne sin förklaring i olika uppfattning av förhandenvarande församlingsbehov och erforderliga medel för desammas täckande. Så hade, icke minst på skolrådets stat, uppkommit ett florilegium av anslag, vilka i verkligheten tillkommit i strid med gällande bestämmelser. Kunde enighet vinnas om reglering i dessa och liknande avseenden skulle säkerligen ett betydande steg vara taget mot en förbättring av församlingarnas ekonomiska förhållanden. Skulle därjämte ett visst samarbete, såsom den sakkunnige skisserat, kunna ernås med stadens ekonomiska organ, kunde säkerligen ytterligare resultat i gynnsam riktning ernås.

En verklig lösning av skatteutjämningsproblemet kunde vinnas på sätt den sakkunnige föreslagit. Då emellertid däremot kunde resas vissa allvarliga invändningar, borde i första hand andra möjligheter prövas. Det remitterade förslaget syntes fördenskill i huvudsak för närvarande endast böra föranleda framläggande av förslag om de särskilda skolrådets avskaffande.

Kammarkollegiet varken av- eller tillstyrkte förslaget men framhöll i huvudsak, dels att kollegiet ej funnit sig övertygat om att en reglering av församlingsindelningen icke läte sig göra utan den föreslagna omläggningen av den kyrkliga förvaltningen, samt dels att i framkomna gensagor mot den föreslagna centraliseringen utan tvivel låge ett visst berättigande men att å andra sidan fördelar skulle vara att vinna genom densamma. Av de i beslutet om kollegiets utlåtande deltagande uttalade en ledamot skiljaktig mening samt avstyrkte förslaget.

I en del av yttrandena togs också ställning till de av kyrkoherden Mogård i omförmälda sammanhang förordade åtgärderna. Det i ovannämnda promemorior av Stockholms kyrkovärdar och prästsällskap gjorda uttalandet, att Wohlins förslag icke lämpade sig såsom grundval för en lagstiftning i ämnet, sades i samma promemorior »i viss utsträckning» gälla också Mogårds förslag. Av församlingarnas representationer gjorde kyrkofullmäktige i *Jakobs* församling samma uttalande beträffande sistnämnda förslag utan den nyss citerade inskränkningen, och kyrkofullmäktige i *Adolf Fredriks*, *Engelbrekts*, *Oscars* samt *Brännkyrka* församlingar avstyrkte uttryckligen också detta förslag. Även kyrkofullmäktige i *Bromma* församling yttrade sig emot detsamma. Däremot framhöll kyrkofullmäktige i *Storkyrkoförsamlingen* samt *Matteus*, *S:t Görans* och *Högalids* församlingar, att möjligheten att framgå på denna väg borde övervägas. I *domkapitlets* yttrande åter avstyrktes detta förslag, ehuru väl samtidigt medgavs, att detsamma i vissa avseenden ägde förtjänster.

Beträffande de i yttrandena motiveringsvis framförda synpunkterna torde få lämnas följande summariska redogörelse.

Från *församlingarnas* sida så gott som över hela linjen och av *domkapitlet* framhölls vikten av att en utjämning i avseende å beskattningen för den kyrkliga verksamheten i Stockholm åvägabragtes församlingarna emellan. Men ehuru man i dessa yttranden sätillvida erkänt riktigheten av vad som tagits till utgångspunkt för det föreliggande förslaget om centralisering av huvudstadens kyrkligt-ekonomiska förvaltning, gjorde man å andra sidan gällande, att en dylik centralisering skulle bli till allvarligt men för den kyrkliga församlingsverksamheten och att sådan utjämning, som nyss sagts, borde kunna åstadkommas på annat sätt. Ej minst framhölls, att centraliseringen skulle komma att praktiskt taget omintetgöra de särskilda församlingarnas självbestämmningsrätt. Gent emot den sakkunniges uttalanden, att stadsterritoriets uppdelning i församlingar icke längre motsvarades av någon utpräglad känsla hos invånarna inom den särskilda församlingen för denna till skillnad från övriga delar av staden, hävdade man kraftigt den meningen, att en sådan församlingskänsla funnes i ej ringa mån och kommit till uttryck på flerfaldiga sätt. Att frantaga församlingarna självbestämmningsrätten i den utsträckning, som den föreslagna centraliseringen skulle innebära, måste antagas komma att betyda en avsevärd minskning i församlingsbornas intresse för församlingsverksamheten, till förfång särskilt för det frivilliga kyrkligt-sociala arbetet. Man måste även antaga, att prövningen av församlingsangelägenheterna icke kunde inom samfälligheten komma att ske med beaktande i samma mån som hittills av varje församlings

särskilda behov. Farhågor uttalades också för att centraliseringen skulle medföra en för den kyrkliga verksamheten skadlig konkurrens församlingarna emellan om anslag från samfälligheten. Därjämte gjordes den invändningen, att centraliseringen skulle nödvändiggöra en icke önskvärd byråkratisering av förvaltningen och fördröja ärendenas handläggning. Särskilt vore att befara, att ett gemensamt handhavande av fastighetsförvaltningen för alla församlingarna skulle bli en besvärlig uppgift och medföra avsevärt ökade kostnader.

Vad angår de i betänkandet, till stöd för centraliseringsförslaget, framförda erinringarna beträffande församlingarnas anslagsgivning för sociala uppgifter framhölls i allmänhet i de ganska få fall, då församlingsrepresentationerna i sina yttranden berört dessa erinringar, att denna anslagsgivning avsåge ett i och för sig värdefullt komplement till den borgerliga kommunens omsorger i motsvarande hänseenden, och att någon fullständig uniformitet härvidlag icke borde eftersträvas.

Beträffande alternativet att överlåta beslutanderätten för den föreslagna samfälligheten på stadsfullmäktige invändes framför allt, att detta skulle innebära en sekularisering av den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen, som i vart fall icke borde ifrågasättas ensamt för Stockholms del. Farhågor uttalades även, att de kyrkliga intressena i så fall skulle komma att få stå tillbaka för de borgerligt kommunala uppgifterna. Vad åter angår det andra organisationsalternativet förklarade visserligen kyrkofullmäktige i en av församlingarna (Enskede) — ehuru de avstyrkte också detta alternativ — att detsamma låge nära den lösning de betraktade som önskvärd; men å andra sidan framfördes i flera yttranden kritik mot detta förslag ur organisatorisk synpunkt. Gent emot påpekandet i betänkandet, att andra större städer i riket hade den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen organiserad på liknande sätt, framhölls, att frågan för Stockholms vidkommande gällde en ännu större samfällighet med ännu flera församlingar, och att därför också den ifrågasatta gemensamheten för dess del skulle medföra större olägenheter. Särskilt betänkligt vore, att på grund av församlingarnas stora antal i Stockholm icke ens det centrala förvaltningsorganet, kyrkonämnden, här skulle kunna bli sammansatt av representanter för de särskilda församlingarna.

Vad speciellt angår betänkandets förslag beträffande församlingarnas donationer må anmärkas, att kyrkofullmäktige i en församling (Enskede) understrukit, att det borde tagas i övervägande, huruvida icke härvidlag »i sådana fall, där så låte sig göra efter juridisk prövning, en utjämning skulle kunna komma till stånd till förmån för de i ekonomiskt avseende mindre gynnade församlingarna». Å andra sidan framhöll domkapitlet, att stora betänkligheter enligt dess mening mötte mot att — på sätt i betänkandet ifrågasatts — till församlingarna givna donationer icke skulle bibehållas hos församlingarna.

Såsom redan nämnts anfördes jämväl i församlingarnas och domkapitlets yttranden, att det i betänkandet påvisade behovet av skatteutjämning Stockholmsförsamlingarna emellan borde kunna i tillbörlig grad tillgodoses på annat sätt än genom bildande av den föreslagna samfälligheten. Vissa förslag om skapande i sådant syfte av en kyrkofond eller gemensam kyrkokassa för Stockholmsförsamlingarna framfördes, och i flera fall yrkade man på ytterligare utredning i detta hänseende. Härvid underströks i allmänhet angelägenheten av att församlingarnas självbestämmanderätt såvitt möjligt lämnades orubbad. För yttrandenas huvudsakliga innehåll i nu berörda hänseende skall särskild redogörelse lämnas nedan.

Även i det av *stadsfullmäktige* åberopade utlåtandet av stadskollegiet framfördes väsentligen samma huvudsynpunkter på den föreliggande frågan.

Sälunda anfördes däri i huvudsak, att vissa omständigheter — främst ojämnheten i fråga om Stockholmsförsamlingarnas skattetunga — otvivelaktigt talade för det föreliggande förslaget till centralisering av den kyrkligt kommunala verksamheten, men att det syntes kunna starkt ifrågasättas, om härutinnan påräknade fördelar av förslagets genomförande icke komme att bli alltför dyrköpta. Ur sistnämnda synpunkt underströks särskilt det stora värdet av den i församlingsarbetet ingående socialvårdande verksamheten och framhölls faran för, att ett genomförande av förslaget skulle undanrycka grunden för denna gren av församlingsarbetet eller i allt fall försvåra dess fortsatta bedrivande. Likaså uttalades i detta utlåtande att den sakkunnige i viss mån undervärderat styrkan av den gemenskap, som sammanknyter medlemmarna i stadens territoriella församlingar. Gent emot den sakkunniges hänvisning till det föreslagna systemets tillämpning i andra större svenska städer framhölls, att det måste bli svårare för en central representation ju större en stad vore att upptäcka och uppfylla lokala behov och önskemål och att man fördenskull finge hysa tvekan om systemets lämplighet för Stockholms vidkommande. Utlåtandet utmynnade i ett understrykande av angelägenheten, att undersökning snarast verkställdes, huruvida icke önskemålet om en rationalisering av den kyrkliga ekonomien — främst med tanke på behovet av en skatteutjämning — kunde realiserats utan mera väsentlig rubbning i den kyrkliga församlingsorganisationen.

Också *överståthållarämbetet* uttalade, att de rådande skiljaktigheterna med avseende å Stockholmsförsamlingarnas ekonomiska förhållanden innebure en viss olägenhet, vilken framträdde i variationen med avseende å skattesatserna mellan församlingarna. Mot en lösning av skatteutjämningsproblemet på endera av de två linjer, som den sakkunnige anvisat, kunde emellertid resas allvarliga invändningar, och innan densamma tillgripes, borde därför andra möjligheter i första hand prövas. Det i andra remissvar framförda förslaget att åstadkomma en utjämning genom skapandet av en kyrkofond för huvudstaden avstyrkte överståthållarämbetet emellertid. Däremot skulle enligt ämbetets mening säkerligen åtskilligt kunna vinnas i åsyftad riktning, ifall enighet kunde uppnås om reglering i vissa hänseenden, däri olika uppfattning av förhandenvarande församlingsbehov och erforderliga medel för desammas täckande gjort sig gällande i de olika församlingarna, såsom beträffande avlöningsförhållandena för prästerskapet och andra befattningshavare samt i fråga om den av den sakkunnige påtalade anslagsgivningen framför allt på skolrådets stat. För åtgärder i sådan riktning erfordrades emellertid ett centralt ledande organ, och ämbetet bragte i detta sammanhang i åtanke frågan om ett särskilt stift i huvudstaden. Med en biskop i Stockholm såsom verklig ledare av huvudstadens kyrkliga liv skulle i vart fall förutsättningarna vara för handen att skapa enhetlighet inom församlingarna även i nyssnämnda och likartade hänseenden.

I *kammarkollegiets* utlåtande berördes frågan om Stockholmsförsamlingarnas anslagsgivning för »hälso- och sjukvård, ungdoms- och barnavård samt socialt hjälparbete bland gamla och fattiga med mera». Kollegiet gjorde beträffande denna fråga ur formell synpunkt uttalanden av samma innebörd som den sakkunnige och anförde därjämte att man ej behövde befara, att det frivilliga, enskilda arbetet, varur ifrågavarande församlingsverksamhet utvecklats, komme att inskränkas, därest denna skulle helt övertagas av den borgerliga kommunen. Vid en jämförande bedömning av de särskilda församlingarnas ekonomiska förhållanden borde man bortse från nämnda anslagsgivning. I enlighet härmed gjorde kollegiet på grundvalen av i betän-

kandet meddelade uppgifter angående utdebiteringen per skattekrone under år 1938 en uträkning rörande storleken av denna utdebitering enbart för anslagsgivningen i övrigt eller — såsom kollegiet uttryckte det — för endast rent kyrkliga ändamål. Därvid framhölls bland annat, att utdebiteringskvoterna enligt denna uträkning skulle för de flesta av de i betänkandet såsom svaga i ekonomiskt hänseende betecknade församlingarna hava legat under medeltalet för motsvarande utdebitering inom hela staden. För dem skulle således bildande av ekonomisk samfällighet, under förutsättning av i huvudsak samma utgifter, betyda en ökad utdebitering för rent kyrkliga ändamål. Med tanke på frågan om ändringar i församlingsindelningen vore att märka, att utdebiteringen för sistnämnda ändamål likaledes vore jämförelsevis låg i de församlingar, för vilka sådan ändring nu ifrågasatts.

Gent emot de från församlingarnas sida gjorda uttalandena om angelägenheten att bevara deras självbestämmanderätt invände kollegiet — alltjämt anknyttande till sin nyssnämnda uppfattning angående anslagsgivningen till icke rent kyrkliga ändamål — att den verksamhet, som författningsenligt ankomme på de kyrkliga kommunerna, lämnade jämförelsevis litet utrymme för egna initiativ. Kollegiet ville icke bestrida, att den av församlingarna utövade ungdomsvården och sociala hjälpverksamheten bäst främjades, om lokala organ anlätades för fullgörandet därav, men en central anslagsgivning syntes icke utesluta att åt lokala organ uppdroges att utreda församlingens behov i hithörande delar samt att verkställa av den centrala myndigheten beslutade åtgärder. Härigenom kunde det lokala intresset bliva nöjaktigt tillgodosett.

Såsom fördelar av den ifrågasatta centraliseringen framhölls — förutom utjämnningen i beskattningen — att den rådande olikformigheten mellan församlingarna med avseende å löne- och pensionsförhållandena därigenom kunde väntas bliva avlägsnad och att centraliseringen skulle även i övrigt medverka till större likformighet mellan församlingarna på det kyrkliga området.

Det alternativa förslaget att lägga Stockholms-församlingarnas ekonomiska angelägenheter under stadsfullmäktiges beslutanderätt syntes kollegiet böra lämnas ur räkningen eftersom det avsåge en fråga av principiell betydelse för landets alla kommuner. Beträffande det andra alternativet, bildande av ekonomisk samfällighet med kyrkligt-kommunal representation, anfördes, att det vore en även för dessa församlingar tillämplig grundsats, att förordnande om bildande av dylik samfällighet ej finge meddelas med mindre församlingarna samtyckt härtill »eller åtgärden finnes vara påkallad av betydande allmänt behov». Vid det förhållandet, att samtliga församlingar motsatt sig förslaget, uttalade kollegiet tillika, att det vore tveksamt, om den ifrågasatta samfälligheten kunde vara påkallad av betydande allmänt behov. För den händelse samfälligheten ansåges böra genomföras, framfördes jämväl vissa erinringar mot den föreslagna organisationen av densamma.

Beträffande de från församlingarnas sida och i domkapitlets yttrande gjorda uttalandena rörande sättet för åstadkommande av skatteutjämnning för församlingarna emellan annorledes än genom fullständig ekonomisk samfällighet må följande nämnas.

I *kyrkovärdarnas och prästsällskapets promemorior* framhölls, att en sådan utjämnning kunde genomföras utan att det nuvarande systemet behövde ändras, till exempel genom inrättandet av en särskild kyrkofond för Stockholm. Ville man, att ekonomiskt starkare församlingar skulle hjälpa

de ekonomiskt svagare, och ville man, att ekonomisk hjälp skulle lämnas till behövliga kyrkobyggen, kunde detta utan att nuvarande värden och fördelar förintades, ordnas exempelvis på sådant sätt, att ett visst belopp per skattekrona uttaxerades för Stockholm i dess helhet till en gemensam kyrkokassa. Eventuellt skulle därvid särskilda bestämmelser gälla för aktiebolag och andra juridiska personer. Någon svårighet ansågs icke föreligga att rättvist fördela kassans medel bland de ekonomiskt svagare församlingarna. Fördelningen kunde exempelvis i huvudsak ske i proportion till senaste antalet skattekronor per individ i respektive församlingar.

Kyrkofullmäktige i de särskilda församlingarna anknöto i flertalet fall till nu nämnda uttalanden eller gjorde själva uttalanden av liknande innebörd. I några fall framfördes ytterligare synpunkter beträffande normerna för ett utjämningsförfarande.

Några församlingars kyrkofullmäktige uttalade sig för ytterligare övervägande av den anordning i skatteutjämnande syfte, som förordats av kyrkoherden Mogård i det till Wohlins betänkande fogade särskilda yttrandet. Av dem anförde fullmäktige i *Storkyrkoförsamlingen* och i *Högabids församling*, att även upprättandet av en gemensam kyrkofond eller kyrkokassa vore en tänkbar möjlighet.

Domkapitlet anförde i den nu förevarande frågan följande:

»Även om således domkapitlet anser församlingarna böra bibehållas vid rätten att själva besluta anslag till kyrkliga utgifter och att för dessa anslags bestridande uttaga skatt, anser dock domkapitlet det vara ett viktigt önskemål, att såvitt möjligt en sådan ordning vinnes, att de ekonomiskt svagare församlingarna kunna erhålla bidrag till sina utgifter av de ekonomiskt starkare församlingarna. Huru en fullt rationell skatteutjämnning skall kunna genomföras är en svårlöst fråga. Men enligt domkapitlets mening bör en ordning kunna vinnas, ägnad att lämna ett från praktisk synpunkt värdefullt stöd åt de ekonomiskt svagare församlingarna, även om den ej medför fullt samma utjämnning i skattehänseende, som bildandet av en ekonomisk samfällighet — med därav följande stora olägenheter i andra avseenden — skulle medföra. Härvid bör enligt domkapitlets mening beaktas det av Stockholms kyrkovärdar framställda förslaget, att ett visst belopp per skattekrona skulle uttaxeras för Stockholm i dess helhet, vilket skulle inflyta till en gemensam kyrkokassa för Stockholm, och att bidrag från kassan skulle utgå till de ekonomiskt svagare församlingarna, bestämt i proportion till det senaste antalet skattekronor per individ i respektive församlingar.

Olikheten i skattebördan för de olika församlingarna i Stockholm är beroende ej endast på beskattningsunderlagets förhållande till individantalet i församlingen utan också på församlingens finanspolitik. Av de i betänkandet meddelade statistiska uppgifterna framgår, att även i församlingar med ett stort antal skattekronor per individ skattebördan kan vara betydande på grund därav, att församlingen beslutar stora anslag till exempel för byggnader, ungdoms- och barnavård eller annat socialt hjälparbete. Bidrag bör därför ej utgå — såsom understödet för kommunal skatteutjämnning — efter skattebördan och med hänsyn till vissa slag av utgifter, vilket torde möta oöverstigliga svårigheter och icke medföra ett effektivt stöd för de ekonomiskt svagare församlingarna, utan det synes riktigt, att — såsom av kyrko-

vårdarna föreslagits — som utgångspunkt för rätt till bidrag tages i första hand församlingarnas beskattningsunderlag. Ett bidrag kan sålunda tänkas utgå från en genom avgift från de skattskyldiga i alla församlingar bildad kyrkofond för Stockholm till de församlingar, för vilka ett sådant bidrag med hänsyn till beskattningsunderlaget synes pakallat av rättvisa och billighet, exempelvis till de församlingar, där senaste medeltalet skattekronor per individ i församlingen understiger medeltalet skattekronor per individ i hela Stockholm. Bidraget synes böra bestämmas i proportion till det antal skattekronor, som utgör skillnaden mellan nämnda medeltal, och antalet individer i församlingen. Och domkapitlet vill ifrågasätta — då det naturligtvis är av vikt att möjligheten att erhålla bidrag till församlingens kostnader ej frestar till eftersättande av skälig sparsamhet — huruvida ej bidraget bör bestämmas till en viss andel av det sålunda beräknade utjämningsbeloppet, till exempel två tredjedelar. Vidare bör det övervägas, om ej särskilt bidrag bör till samtliga församlingar utgå ur fonden till kyrkobyggnad. Bidrag till kyrkobyggnad torde i första hand böra utgå för ny kyrka vid församlingsdelning, vidare för ny kyrka i äldre församling — där sådan visar sig erforderlig — och slutligen för ombyggnad av kyrka.

Avgiften till den gemensamma kyrkofonden synes böra bestämmas av Kungl. Maj:t. Avgiften bör bestämmas sålunda, att täckning erhålles dels för de på ovan nämnda sätt beräknade bidragen till de ekonomiskt svagare församlingarna, dels för en årlig avsättning till en fond för kyrkobyggnad med förslagsvis 150,000 kronor om året och dels för vinnande av ett erforderligt överskott utjämningsmedel för mötande av sådana ändringar i de årliga bidragen till de ekonomiskt svagare församlingarna, som kunna uppkomma på grund av växlingar i deras beskattningsunderlag. Avgiften torde böra bestämmas till visst belopp per skattekrona för en viss period, måhända fem år, på grundval av en beräkning av kostnaderna för den kyrkliga verksamheten i Stockholm och av beskattningsunderlaget med ledning av befintlig statistik. Kungl. Maj:t torde böra äga rätt att, om det visar sig erforderligt, under nämnda period träffa nya bestämmelser. Vidare torde för samma period böra fastställas det belopp, som skall utgå per skattekrona vid beräkningen av det årliga bidraget till bidragsberättigad församling. Grunderna för beräkningen av det årliga bidraget (sistnämnda belopp, multiplicerat med det antal skattekronor, som utgör skillnaden mellan ovannämnda medeltal, och individantalet i församlingen) skulle följaktligen erhålla en sådan matematisk bestämning, att bidraget skulle kunna uträknas av viss myndighet, till exempel överståthållarämbetet. Däremot torde fråga om bidrag ur fonden till kyrkobyggnad böra för varje särskilt fall prövas av Kungl. Maj:t.

En olägenhet, som blir en följd därav att vid bestämmande av bidraget till en församling hänsyn tages till antalet skattekronor per individ och individantalet i församlingen, är att individantalet i församlingen — där det är högre än medeltalet — höjer bidraget proportionellt, och — där det är lägre än medeltalet — sänker bidraget proportionellt, ehuru de kyrkliga kostnaderna för församlingen i dylika fall ej höjas eller sänkas proportionellt i förhållande till individantalet. Det torde böra övervägas, huruvida detta förhållande kan beaktas, exempelvis sålunda att — om individantalet överstiger medeltalet — hälften av det överstigande antalet lägges till och — om individantalet understiger medeltalet — hälften av det understigande antalet drages från medeltalet vid bestämmande av det individantal för församlingen, som skall tagas i beräkning vid bidragets bestämmande. Skulle denna utväg

vid en undersökning visa sig framkomlig, torde det böra övervägas, om ej den reduktion av bidragen till de ekonomiskt svagare församlingarna som därvid uppkommer kan träda i stället för den ifrågasatta nedsättningen med två tredjedelar.

Domkapitlet vill slutligen i detta sammanhang påpeka, att för de skattskyldiga i församlingar med relativt litet individantal avgiften till den gemensamma kyrkofonden kan komma att — med hänsyn till utgifterna för den egna församlingen — bliva relativt mera betungande än för församlingar med större individantal. Detta torde gälla exempelvis Johannes församling. Denna olägenhet torde dock icke kunna avhjälpas på annat sätt än genom gränsreglering med närliggande församlingar.

Domkapitlet inser väl, att en lösning efter en sådan linje, som föreslagits av Stockholms kyrkovårdar och som av flertalet församlingar i Stockholm tillstyrkts och jämväl av domkapitlet förordas, erbjuder åtskilliga tekniska svårigheter. Men domkapitlet vill uttala den förhoppningen, att det vid en sakkunnig utredning skall visa sig, att dessa svårigheter kunna övervinnas. Domkapitlet hemställer därför att en dylik utredning måtte komma till stånd. Vid denna utredning torde böra övervägas, huru de medel som fondernas lämpligen skola förvaltas, och om en styrelse för fonden bör tillsättas, möjligen bestående av fem personer, till exempel pastor primarius såsom ordförande, två av Kungl. Maj:t och två av församlingarna utsedda ledamöter. Bland en sådan styrelses uppgifter skulle ingå bland annat beredande av frågor om sådana bidrag ur fonden, som skola beslutas av Kungl. Maj:t.»

Förnyad utredning av professorn Åke Hassler.

Med anledning av vad sålunda förekommit i den föreliggande frågan be- myndigade Kungl. Maj:t den 31 januari 1941 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att inom departementet i enlighet med de direktiv, departementschefen ägde meddela, biträda vid fortsatt beredning av ärendet; och tillkallade jag samma dag professorn vid Stockholms högskola Åke Hassler såsom sakkunnig för nämnda ändamål. På därom gjorda framställningar uppdrog jag, enligt bemyndigande, den 10 mars 1941 åt särskild person att tjänstgöra såsom sekreterare åt Hassler samt den 5 juni 1941 åt annan person att såsom expert stå till hans förfogande för överläggningar och samråd.

Den 27 oktober 1941 avgav Hassler utredning i frågan under titeln »Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm» (Statens offentliga utredningar 1941: 31).

Grundlinjer för den förnyade utredningen.

I betänkandet refererades i korthet Wohlins utredning (kap. 1) och yttrandena däröver (kap. 2) samt erinrades, under rubriken »Grundlinjer för den fortsatta utredningen» (kap. 3), att Wohlins förslag, avseende fullständig ekonomisk gemenskap för Stockholms territoriella församlingar, rönt starkt och nära nog enhälligt motstånd i de däröver avgivna yttrandena, särskilt från församlingarnas sida. De invändningar, som härutinnan fram-

förts, hade — anförde Hassler — obestriddigen åtskilligt fog för sig. Framför allt gällde detta beträffande invändningen, att den ifrågasatta reformen skulle beröva de särskilda församlingarna praktiskt taget all självbestämmanderätt och därigenom menligt inverka på intresset för församlingsarbetet. Med hänsyn härtill syntes en reform av den långt gående innebörd, som föreslagits av Wohlin, nu icke kunna komma i fråga.

Emellertid syntes genom den av Wohlin verkställda utredningen klart hava ådagalagts, att en reform på förevarande område vore av behovet påkallad. Den fortsatta utredningen borde därför inriktas på en undersökning av andra möjliga utvägar för lösning av organisationsspörsmålet.

Sammanfattningsvis hade i Wohlins betänkande uttalats, att den synnerligen angelägna nyregleringen av församlingsindelningen i Stockholm »icke låter sig praktiskt genomföras med mindre denna indelning ställes helt oberoende av den högeligen ojämnna förekomsten av beskattningsobjekten inom stadsområdets skilda delar». Detta uttalande syntes — anförde Hassler — innefatta en alltför tillspetsad framställning av regleringsfrågans läge. Man hade ej anledning att räkna med någon genomgripande omreglering av Stockholms församlingsindelning utan väsentligen endast med frågor om delning av sådana särskilda församlingar, som blivit alltför folkrika. En dylik nyreglering kunde givetvis tekniskt ske utan ändring i de gällande bestämmelserna för själva församlingsförvaltningen i huvudstaden. Så hade också hittills skett vid de vid olika tidpunkter redan verkställda församlingsregleringarna i staden. Kungl. Maj:t, som hade befogenhet att förordna om sådana regleringar, kunde väl därvid icke bortse från vilka ekonomiska verkningar en ifrågasatt reglering beräknades medföra. Klart vore dock, att bedömandet av dessa verkningar måste ske från de utgångspunkter, som den förhandenvarande organisationen erbjöde. Om giltiga skäl befunnits föreligga att bibehålla systemet med församlingarna såsom beskattningsenheter, oaktat ekonomisk olikställighet dem emellan måste i viss mån bliva följdén därav, finge också de ekonomiska verkningarna av en ifrågasatt indelningsändring ses från denna utgångspunkt. Den ojämnhet, som föreläge beträffande beskattningsobjektens fördelning mellan de olika församlingarna, kunde därför knappast anses i och för sig utgöra ett hinder för ändringar i församlingsindelningen. Det borde dock beaktas, att frågor om delning av församlingar på grund av befolkningsutvecklingen i huvudstaden väsentligen yppade sig beträffande församlingar i stadens ytterområden, där också tillgången på beskattningsobjekt vore svagast. Man finge därför utgå ifrån att delningarna vanligast komme att gälla de i detta avseende redan förut sämst lottade församlingsområdena. I det fall att förekomsten av beskattningsobjekt råkade vara ojämn också inom ett dylikt område, skulle delningen kunna betyda skärpning av omfördälda olikställighet, jämväl därest den icke medförde någon ökning av kostnaderna för församlingsuppgifterna inom området. Även om detta för-

hållande icke kunde sägas utgöra ett hinder för indelningsändringar, så medförde det dock, att önskemålet om en utjämning av skattebördan mellan församlingarna aktualiserades. Som bekant innebure emellertid en församlingsdelning betydande direkta kostnadsökningar, vilka med hittills tillämpad ordning drabbat det område ensamt, som utsatts för delning. Dessa kostnadsökningar hänförde sig först och främst till de engångsutgifter, med vilka man som regel hade att räkna för anskaffning av kyrka och församlingshus åt församling, som tillkommit genom delningen. De lokala ekonomiska verkningarna av en församlingsdelning inskränkte sig dock ingalunda till berörda engångsutgifter. Dylik delning innebure ju också, att de årliga kostnaderna för förvaltningsuppgifterna inom den odelade församlingens område komme att sammanlagt icke obetydligt ökas i vissa hänseenden, nämligen dels för underhåll och drift av kyrka och församlingshus — såsom en följd av nämnda nyanskaffningar — och dels i fråga om personalavlöningar. Det kunde tagas för visst, att just utsikten för de skattskyldiga inom en församling, som ifrågasatts till delning, att ensamma få bära såväl förutnämnda betydande engångsutgifter som de ökade årliga utgifterna i väsentlig mån varit anledningen till det motstånd, som givit sig till känna emot planerade församlingsdelningar och som utgjort en bidragande orsak till att man dröjt otillbörligt länge med delningar av alltför stora församlingar. Nu nämnda synpunkter hade allenast i mycket begränsad utsträckning uppmärksammats i de avgivna yttrandena. I stort sett hade i desamma i förevarande avseende allenast uttalats, att en samfällighet sådan som den föreslagna icke vore en nödvändig förutsättning för församlingsregleringarna. Dessutom hade framförts förslag om viss hjälp med byggande och ombyggnad av kyrka genom bildande av en gemensam kyrkofond för huvudstadens församlingar, ur vilken bland annat skulle utgå bidrag till kyrkobyggnad vid församlingsindelning. I övrigt hade emellertid några positiva förslag, som direkt toge sikte på underlättandet av församlingsregleringar, icke framkommit i yttrandena. Då emellertid nämnda syfte vore det för utredningen centrala, bleve den främsta uppgiften att utreda, *vilka andra åtgärder än en fullständig samfällighetsbildning kunde vara ägnade att undanröja de hinder i ekonomiskt avseende för en önskvärd nyreglering av församlingsindelningen, som enligt vad ovan anförts förelåge.*

I Wohllins utredning påvisades — anförde Hassler vidare — den ojämnhet, som funnes mellan de olika församlingarna i Stockholm med avseende å beskattningsunderlaget såväl i och för sig som ställt i relation till folkmängden i varje församling, samt de härmed sammanhängande skiljaktigheterna i skattebördan inom församlingarna. En församlingsdelning kunde komma att skärpa denna skiljaktighet i skattetrycket. Olägenheterna härav skulle emellertid undanröjas med det av Wohlin framlagda förslaget om total ekonomisk gemenskap mellan församlingarna. I de avgivna yttran-

dena hade synnerlig vikt fästs vid de påtalade ojämnheterna i skattebördan och i allmänhet hade framhållits önskvärdheten av utjämning i nämnda hänseende, därvid emellertid förslaget om bildande av en samfällighet avböjts och i stället andra vägar att nå utjämning ifrågasatts. Sålunda hade såväl ett flertal församlingars kyrkofullmäktige som domkapitlet framställt förslag rörande teknisk skatteutjämning i en eller annan form mellan församlingarna. Med hänsyn härtill borde — ehuru skatteutjämningsfrågan såsom sådan icke utgjort anledningen till utredningens igångsättande — vid den fortsatta utredningen undersökas, vad som genom eller i samband med en reform för underlättande av framtida indelningsändringar nu kunde göras för att åvägabringa en *jämnare skattefördelning*.

Till belysning av skatteutjämningsfrågans vikt i och för sig, således bortsett från dess betydelse såsom medel att underlätta indelningsändringar, anförde Hassler bland annat: De olika huvudstadsförsamlingarnas utdebitering per skattekrona år 1938 hade utgjort högst 66 öre och lägst 36 öre, innebärande alltså en skillnad mellan ytterlighetsfallen på 30 öre. För år 1940 hade utdebiteringen utgjort högst 70 öre och lägst 34 öre med en skillnad på 36 öre. Betydligt större skiljaktigheter i utdebiteringen av församlingsavgifter förekomme dock sistnämnda år mellan församlingar till och med i Stockholms närmaste omgivning. Nämnda utdebitering hade sålunda exempelvis å ena sidan i Grödinge utgjort 1 krona 50 öre, i Tyresö 1 krona 40 öre och i Lovö 1 krona 19 öre samt å andra sidan i Danderyd med Djursholm och Stocksund 35 öre, i Huddinge 40 öre och i Solna 45 öre. Det kunde därför med visst fog göras gällande, att behovet av en skatteutjämning just för Stockholms församlingars vidkommande näppeligen kunde anses vara särskilt trängande.

Till stöd för Wohllins förslag om fullständig ekonomisk gemenskap mellan huvudstadens församlingar hade åberopats jämväl behovet av en reform med avseende å *församlingarnas anslagsgivning för »allehanda till området för socialvård och likställd kommunal verksamhet hänförliga ändamål»*. Kritiken mot nuvarande praxis på området ginge ut på att nämnda anslagsgivning åtminstone till betydande del fölle utanför gränserna för församlingarnas befogenheter. Därvid medgäves, att tvekan visserligen kunde råda om rätta gränsdragningen i nämnda avseende på grund av den oklara innebörden av bestämmelsen i församlingsstyrelselagen för Stockholm — liksom i den allmänna församlingsstyrelselagen — att församling ägde taga befattning med »åtgärder till främjande av församlingsvården». Det framhölles emellertid, att i den mån ifrågavarande anslagsgivning avsett ändamål, vartill den borgerliga kommunen ägt bevilja anslag, det i allt fall syntes principiellt uteslutet, att den kunde för församlingarnas vidkommande anses laglig. Då den faktiskt rådande dualismen i avseende å anslagsbeviljandet för en icke obetydlig del av socialvården inom huvudstaden tillika ansetts innebära en praktiskt-organisatorisk

oformlighet, hade i den tidigare utredningen utan varje tvekan förutsatts, att nu omförmälda anslagsgivning från församlingarnas sida borde regleras. — Det av kyrkoherden Mogård skisserade förslaget lämnade åter denna sida av församlingarnas verksamhet orubbad, dock att viss maximering av församlingarnas uttaxeringsrätt för ändamålet ifrågasattes. De i yttrandena framkomna erinringarna mot Wohlins förslag hade i väsentlig mån hänfört sig till den nu ifrågavarande anslagsgivningen, då man understrukt angelägenheten av att vidmakthålla ekonomisk självständighet för de särskilda församlingarna.

Vad anginge de av Wohlin mot församlingarnas nuvarande praxis framställda anmärkningarna erinrade Hassler till en början, att varken lagstiftning eller rättspraxis alltid hävdad, att mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunens befogenhetsområden skulle föreligga en sådan bestämd avgränsning, som i Wohlins utredning i detta sammanhang förutsatts. Sålunda framhölle Hassler, att lagstiftningen tillagt bägge slagen av kommuner anslagsbefogenhet beträffande biblioteksväsendet. Att befogenheten härvidlag måste sägas hava avsett ett och samma ändamål, ehuru skiljaktiga benämningar åsatts biblioteken i de båda fallen (kommun- och stadsbibliotek, respektive församlingsbibliotek), finge anses klart. Och vad beträffade samma principspörsmål i rättspraxis erinrades, att Stockholms borgerliga kommun befunnits äga befogenhet att till församling inom staden upplåta för kyrkobyggnad erforderlig mark utan någon mot upplåtelsens värde svarande ersättning. Det förtjänade slutligen påpekas, att när uttrycket »åtgärder till främjande av församlingsvården» år 1930 upptogs i församlingsstyrelselagarna, detta av departementschefen motiverades med att hänsyn borde tagas till de nya former för församlingsverksamhet, som så småningom vuxit fram, varför en antydan borde givas om »den kyrkliga diakonin, det frivilliga församlingsarbetet, ungdomsverksamheten med mera». Härav framginge, att en i viss mån utsträckt tolkning av begreppet »församlingsvård» väl vore försvarbar.

Även om emellertid församlingarnas nuvarande praxis med avseende å den sociala anslagsgivningen kunde lämna rum för invändningar ur teoretiskt-administrativ synpunkt, syntes den av Wohlin verkställda utredningen dock icke hava ådagalagt, att den bedrivna verksamheten givit anledning till några befogade anmärkningar ur saklig synpunkt, vilka skulle göra ett ingripande påkallat. Såsom framhållits i det av Mogård avgivna särskilda yttrandet, hade denna verksamhet naturligt utvecklats inom det kyrkliga församlingsarbetets ram och församlingarnas anslagsgivning för densamma anknutit till enskilda initiativ och frivilliga insatser. Redan för att effektivt kunna utnyttja dessa insatser hade det otvivelaktigt varit sakligt försvarligt att i viss mån taga församlingarnas beskattningsrätt i anspråk för ändamålet. Det vore ock obestriddigt, att just denna verksamhet varit och vore av stor betydelse för vidmakthållandet av intresset för församlings-

arbetet över huvud taget. Och den dualism, som uppkommit genom att både de särskilda församlingarna och den gemensamma borgerliga kommunen bidragit till samma ändamål, syntes icke hava inneburit några praktiska olägenheter. Tvärtom finge man generellt säga, att vad av församlingarna härutinnan utträttats betydtt en värdefull komplettering av den borgerliga kommunens åtgärder på socialvårdens område. Från stadens sida hade ju också i nu förevarande sammanhang starkt understrukits värdet av församlingarnas ifrågavarande insatser.

Det syntes sålunda obestriddigt, att vad utvecklingen på denna punkt faktiskt åstadkommit innefattade betydande värden av både andlig och social art, vilka man skulle riskera att förlora genom att avstänga församlingarna från omförmälda verksamhet. Därest tanken på att skapa en fullständig gemensamhet i ekonomiskt avseende av Stockholms församlingar avvisades, borde med utgångspunkt från det åt Hassler meddelade utredningsuppdraget några åtgärder i syfte att reglera här avsedda anslagsgivning från församlingarnas sida icke ifrågakomma. Det förtjänade för övrigt påpekas, att om den nu aktuella och jämväl av överståthållarämbetet i dess remissyttrande berörda tanken på inrättande av ett biskopsämbete för Stockholm med omnejd realiserades, därigenom uppenbarligen skapades bättre möjligheter att, i den mån så funnes lämpligt, genomföra ett samordnande och en rationalisering av församlingarnas ifrågavarande verksamhet.

Vad anginge det av Wohlin upptagna spørsmålet rörande den framtida användningen av de av församlingarna disponerade *donationsmedlen* ägde frågan om en permutation av ifrågavarande donationer icke något egentligt samband med den förevarande utredningen. Med hänsyn härtill kunde spørsmålet om en framtida permutation av donationsändamålen nu lämnas å sido.

Jämväl den av Wohlin berörda frågan om avskaffande av församlingarnas *skolråd* saknade samband med den åt Hassler anförtrodda utredningen. Folkskoledirektionen hade också framhållit, att den nuvarande anordningen i vad gällde folkundervisningsväsendet varit till fördel.

Av det anförda framginge, att de frågor, som borde upptagas till närmare övervägande, avsåge *dels* vilka åtgärder som borde vidtagas för att — utan tillskapande av en total ekonomisk samfällighet — underlätta framtida regleringar beträffande huvudstadens församlingsindelning, *dels* vad som kunde göras för tillgodoseende av önskemålet om en utjämning av skattebördan för kyrkliga ändamål mellan huvudstadens territoriella församlingar.

Åtgärder för underlättande av församlingsregleringar.

Under rubriken »Åtgärder för underlättande av församlingsregleringar» (kap. 4) anförde Hassler vidare:

Bland de åtgärder, som i detta hänseende kunde komma i fråga, riktade sig uppmärksamheten främst på ändringar i den kyrkliga organisationen. Givet vore, att skapandet av en fullständig gemenskap i ekonomiskt avseende vore ett effektivt medel att nå nämnda syfte. Därmed vore dock ej uteslutet, att icke en mindre genomgripande reform beträffande den kyrkliga menighetsförvaltningen skulle kunna vara tillfyllest i förevarande avseende.

Såsom förut framhållits, utgjordes de med en indelningsändring förenade kostnader, vilka på grund av att de drabbade enbart den församling, som vore föremål för ändringen, i väsentlig mån legat hindrande i vägen för genomförande av densamma, i främsta rummet dels av de betydande engångsutgifterna för nyanskaffning av kyrka och församlingshus och dels av ökade årliga kostnader för driften av nämnda byggnader samt för avlöning av prästerskap och andra befattningshavare inom församlingarna. Med tanke på underlättande av framtida indelningsändringar framstode det därför såsom en naturlig lösning att göra dessa kostnaders bestridande till en gemensam uppgift för samtliga huvudstadens territoriella församlingar. Efter en dylik reform skulle de egentliga kostnaderna för den kyrkliga organisationen bliva oberoende av församlingsindelningen. Genom skapandet av en *partiell samfällighet* av huvudstadens territoriella församlingar för dessa uppgifters vidkommande skulle man således i väsentlig mån vinna det främsta syftet med förevarande utredning.

I yttrandena över Wohlins förslag hade, såsom förut påpekats, spørgmålet om åtgärder för underlättande av församlingsregleringar icke ägnats någon större uppmärksamhet. Emellertid hade, bland annat av domkapitlet, framförts den tanken, att genom utdebitering å skatteunderlaget i huvudstaden som helhet ett visst belopp, förslagsvis 150,000 kronor om året, skulle anskaffas för understödande av blivande kyrkobyggen. En sådan åtgärd kunde dock näppeligen anses ägnad att effektivt undanröja det hinder för församlingsregleringar, varom ovan talats. Den skulle avse endast engångskostnad vid församlingsdelning och blott en del av denna kostnad. De ifrågasatta formerna för beviljande av anslag av nyssnämnda medel kunde icke heller anses lämpade för sitt ändamål. Man kunde svårigen undgå att låta ett centralt representativt organ bestämma över användningen av medel, som utdebiterats å skatteunderlaget i staden som helhet. Det berörda förslaget syntes därför icke kunna tillstyrkas. Då varken i yttrandena eller under utredningen i övrigt något annat uppslag framkommit rörande åtgärder för underlättande av församlingsregleringar, syntes den enda framkomliga vägen vara att överföra de egentliga kostnaderna för den kyrkliga organisationen på en för detta ändamål bildad samfällighet.

En till blott vissa av församlingsuppgifterna begränsad ekonomisk gemenskap skulle icke innebära något principiellt nytt. Den för landet i övrigt gällande lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse 1 § medgåve sålunda, att kyrklig samfällighet finge bildas även för vården om endast en del av församlingsuppgifterna. Vidare kunde, enligt 27 § 1 mom. lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning, i stad, som vore delad i flera pastorat, utgifterna till prästerskapet i de särskilda pastoraten, efter därom av Kungl. Maj:t meddelat förordnande, utgöras av stadens avgiftspliktiga invånare samfällt. Och i 16 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond stadgades, att om församlingar, vilka bildade två eller flera pastorat, för vården av angelägenhet, som avsåges i lagen, utgjorde

en kyrklig samfällighet, vad i lagen stadgades om pastorat skulle äga tillämpning å sådan samfällighet. Ett stadgande av motsvarande innebörd förekomme i 60 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932. I 2 § lagen den 9 december 1938 angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar, enligt vilken lag reglering av klockares och organists löneförmåner ankomme på klockardistrikt, stadgades, att med sådant distrikt avsåges församling, som själv handhade de med klockares eller organists avlöande förbundna angelägenheter, eller, där två eller flera församlingar gemensamt handhade dessa angelägenheter, sådan samfällighet. I vad anginge de nämnda till församlingsstyrelsen hörande särskilda uppgifterna vore sålunda redan i lag förutsatt, att kyrklig samfällighet enbart för dessa uppgifter eller någon av dem kunde förekomma. Några betänkligheter ur principiell synpunkt torde därför icke föreligga mot att för Stockholmsförsamlingarna, vilka utgjorde egna pastorat, skapa en samfällighet för vissa församlingsuppgifter.

En till endast vissa församlingsuppgifter begränsad kyrklig samfällighet för Stockholm hade också, såsom framginge av en vid Wohlins betänkande såsom bilaga fogad historisk redogörelse, redan tidigare vid flera tillfällen ifrågasatts.

Utöver dessa tidigare framställda förslag till överflyttande av vissa kostnader från de enskilda församlingarna till huvudstaden samfällt framhölles beträffande kyrkobyggena, att ehuru dessa formellt varit en angelägenhet enbart för den därav berörda församlingen, uppförandet av huvudstadskyrkorna likväl i praktiken skett med bidrag i betydande utsträckning från såväl kronan som huvudstadens invånare samfällt.

Tanken på en samfällighetsbildning av begränsad omfattning hade också diskuterats i det av Wohlin avgivna betänkandet men där avböjts. Mogårds särskilda yttrande avsåge åter en partiell samfällighet för bestriktande av lönekostnader med mera. I yttranden hade domkapitlet och vissa av församlingarna avstyrkt även detta förslag. Härvid borde emellertid uppmärksammas, att denna avvisande inställning mot tanken på en partiell samfällighet uppenbarligen betingats av helt olika synpunkter på frågan. För Wohlin syntes den avgörande synpunkten hava varit, att man framför allt borde söka få till stånd en fullständig utjämning av de olikheter i avseende å den kyrkligt kommunala beskattningen, som vore en ofrånkomlig följd av det nuvarande systemet med församlingarna såsom särskilda beskattningsenheter. Å andra sidan vore påtagligt, att de yttranden, vari Mogårds förslag om en partiell samfällighet avstyrktes, främst tagit sikte på önskemålet att om möjligt undvika varje inskränkning i den självbestämmanderätt, som hittills tillkommit församlingarna och som principiellt sammanhängde just med deras ställning såsom särskilda enheter i beskattningshänseende. Det vore givetvis icke möjligt att samtidigt fullt ut tillgodose båda dessa med varandra konkurrerande önskemål, utan man finge nöja sig med att söka åstadkomma en lösning, som innebure bästa möjliga *avvägning mellan de skilda intressena*.

Till en början hade Wohlin ur organisatorisk synpunkt anmärkt mot förslaget, att detsamma skulle nödvändiggöra särskilda fullmäktigerepresentationer, en gemensam för hela Stockholm och en utsedd av varje församling för sig. Han hade därvid avvisat en såsom tänkbar uppställd alternativlösning, att vid en uppdelning av anslags- och beskattningsbefogenheten mellan samfälligheten och de enskilda församlingarna de nuvarande kyrko-

fullmäktige i församlingarna skulle bibehållas, medan samfällighetens beslutanderätt hänslades till en representation, sammansatt av valda delegerade från de lokala kyrkofullmäktigekorporationerna. De ledamöter från lokalförsamlingarnas kyrkofullmäktige, som komme att insättas i och tillsammans utgöra samfällighetens beslutande organ, komme enligt Wohlin icke att intaga en ställning, som svarade mot ett sådant organs uppgift och karaktär. Merendels skulle väl dess ledamöter finna sig vid avgörandena på förhand bundna genom frågornas föregående behandling i församlingsfullmäktige och för varje fall måste befaras, att en på dylikt sätt organiserad representation för huvudstaden bleve »mera ett forum för framförandet genom de särskilda delegaterna av inbördes konkurrerande anslagsanspråk från de särskilda församlingarnas sida än en instans, lämpad för en avvägning efter objektiva grunder av anslagsbehovet inom stadsområdets olika delar».

De sålunda av Wohlin anförda skälen mot den angivna alternativlösningen syntes emellertid näppeligen bärande. Det hade icke visats någon grund, varför en dylik representation, sammansatt av delegerade från de olika församlingarna, skulle i mindre mån än andra representationer kunna objektivt handlägga de frågor, vilkas avgörande ankommer på densamma. Det borde för övrigt bemärkas, att åtskilliga av de uppgifter, som skulle ankomma på samfälligheten, hade en legal eller automatisk karaktär, såtillvida som utgifterna i stor utsträckning vore i annan ordning till storleken bestämda. Möjligen hade invändningarna i viss mån samband med att Wohlin syntes hava haft i tankarna en organisation utformad så, att ärendena först skulle handläggas hos vederbörande församlingsrepresentation och därefter inom samfällighetsrepresentationen. Därest man tillskapade en partiell samfällighet för huvudstaden, borde de på samfälligheten ankommande anslagsfrågorna överhuvud icke upptagas till behandling i församlingsfullmäktige. Det föreläge ej heller tillräcklig anledning att binda valbarhet till samfällighetsrepresentationen vid ledamotskap i församlingsfullmäktige. De av Wohlin mot den åsyftade alternativlösningen framförda erinringarna syntes över huvud taget icke träffa en anordning, enligt vilken samfällighetens representation bestode av delegerade, utsedda av de olika församlingarnas kyrkofullmäktige bland personer, valbara till fullmäktige i vederbörande församling. Exempel på medelbara val till representationer saknades som bekant icke. Å andra sidan måste det givetvis erkännas såtillvida vara en viss olägenhet förbunden med en partiell samfällighetsbildning, som ytterligare en representation erfordrades. Denna olägenhet måste emellertid vägas mot de fördelar, som en dylik reform kan finnas medföra, och därest man över huvud taget ville överföra vissa församlingsuppgifter å en samfällighet men icke önskade upphäva församlingarnas ekonomiska självständighet, vore det ofrånkomligt med dubbla representationer.

Den enligt Wohlins mening avgörande invändningen mot en uppdelning av anslags- och beskattningskompetensen på ifrågavarande sätt hänföorde sig emellertid icke till nämnda organisatoriska konsekvenser. Sedan Wohlin avvisat tanken på en sådan kompetensfördelning, att åt de enskilda församlingarna inrymdes en självständig anslags- och uttaxeringsrätt allenast beträffande vissa bestända, till församlingsvården i dess trängsta bemärkelse hänförliga utgiftsposter, såsom omkostnaderna för gudstjänstens främjande genom sång och musik, för kyrkorummets prydnad, för församlingsaftnar och dylikt, gjorde han gällande, att därest de enskilda försam-

lingarna skulle få bibehålla anslags- och uttaxeringsrätten beträffande alla de »fria» anslagsändamål, som lagenligt fölle inom kyrkoförsamlingarnas kompetensområde, huvudsyftet med den föreslagna förvaltningsreformen skulle i väsentlig utsträckning förfelas. En maximering av den enskilda församlingens anslags- och uttaxeringsbefogenhet, såsom ifrågasatts, kunde icke göras rationell. En uttaxeringsrätt för de enskilda församlingarna vid sidan av en sådan för samfälligheten skulle därför såväl sönderbryta den principiella grunden för den ekonomiska gemenskapen som ock äventyra möjligheten för dess praktiska genomförande. Den lokala uttaxeringsrätten skulle vidare försvåra den för Stockholms vidkommande angelägna fasta gränsdragningen mellan den borgerliga kommunens och kyrkoförsamlingarnas kompetensområden. Vad särskilt rörde anlagen för sådana sociala välfärdsanordningar, som kunde inrymmas under begreppet »församlingsvård», vore det tillika enligt Wohlin uppenbart, att en centralisering med avseende å befogenheten att för huvudstadens församlingar bevilja sådana anslag utgjorde den nödvändiga förutsättningen för åstadkommandet av en samordnande reglering för staden i dess helhet av den kommunala understödsverksamheten för dessa ändamål.

I anledning av de sålunda mot tanken på skapandet av en partiell samfällighet framställda invändningarna framhölle Hassler, att desamma uppenbarligen sammanhänge med den av Wohlin intagna ståndpunkten, att en nyreglering av församlingsindelningen i Stockholm icke läte sig praktiskt genomföras med mindre denna indelning ställdes helt oberoende av den ojämna förekomsten av beskattningsobjekten inom stadsområdets olika delar. Såsom påpekats kunde man emellertid högst väsentligt underlätta blivande omreglering av församlingsindelningen genom skapande av en partiell samfällighet för de betydande engångsutgifter för nybyggnader samt de ökade årliga kostnader för vård därav och för den kyrkliga organisationen, som regelmässigt uppstode vid församlingsdelningar. Övriga under församlingsstyrelsen fallande uppgifter, främst anslagsgivningen för sociala ändamål, droge visserligen rätt betydande kostnader, men å andra sidan vore dessa kostnader som regel icke av sådan karaktär, att desamma nämnvärt ökades genom en församlingsdelning. För vinnande av nämnda syfte kunde en fullständig ekonomisk gemenskap således icke sägas vara ofrånkomlig.

Å andra sidan kunde man, om man begränsade sig till en partiell samfällighet, i väsentlig mån undvika de med en fullständig ekonomisk gemenskap förbundna olägenheterna, främst raserandet av de enskilda församlingarnas självbestämmanderätt i ekonomiskt avseende, vilket uppenbarligen utgjort grunden för det allmänna motståndet mot Wohlins förslag. Sålunda kunde vid en partiell samfällighetsbildning av den omfattning ovan antytts församlingarnas anslags- och beskattningsrätt beträffande församlingsvården i vidsträckt bemärkelse lämnas orubbad. Givetvis måste dock en partiell samfällighet komma att i någon mån inskränka församlingarnas självbestämmanderätt. Det borde emellertid bemärkas, att de församlingsuppgifter, som skulle överföras på samfälligheten, i stor utsträckning vore av legal eller automatisk karaktär, så att församlingarnas bestämmanderätt i dessa frågor redan nu vore begränsad. Så till exempel unddroge sig ju prästerskapets reglerade avlöning i verkligheten församlingarnas fria beslutanderätt. Och för ny- eller ombyggnad av kyrka och församlingshus erfordrades, jämlikt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet, tillstånd av Kungl. Maj:t eller byggnadsstyrelsen.

Bedömandet av huruvida en partiell samfällighet av antydd innebörd skulle menligt inverka på församlingsarbetet bleve givetvis beroende av hur samfälligheten närmare organiseras. Under utredningen hade befunnits, att en dylik samfällighet kunde anordnas med bibehållande i det väsentliga av de nuvarande formerna för förvaltningen även av sådana angelägenheter, som lades under samfällighetens beslutanderätt. Det vore sålunda för vinnande av syftet med samfälligheten icke nödvändigt att centralisera förvaltningen och verkställigheten beträffande de samfällda angelägenheterna, utan för dessa uppgifter kunde församlingarnas kyrkoråd anlitas såsom verkställighetsorgan för samfälligheten. Det vore ock av stor betydelse, att församlingarna genom sina organ finge möjlighet att bevaka sina intressen under olika stadier av ett församlingen berörande ärendes behandling inom samfälligheten.

Bildandet av en samfällighet för den kyrkliga organisationen i huvudstaden skulle även underlätta en rationalisering av denna organisation. Under utredningen hade från skilda håll uppmärksamheten fästs vid den ojämnhet, som föreläge exempelvis beträffande kyrkobetjäntes inom huvudstaden avlönings- och pensionsförhållanden, och önskvärdheten av en reglering på detta område hade understrukits från olika håll, ej minst av stadsfullmäktige. En partiell samfällighet skulle också möjliggöra en utjämning av den nu rådande olikställigheten mellan församlingarna med avseende å tillgång till gudstjänstlokaler och prästerliga krafter.

Genom att skapa en partiell samfällighet för den kyrkliga menighetsförvaltningen i Stockholm huvudsakligen i fråga om byggande och underhåll av kyrkor och församlingshus samt avlöning åt präster och kyrkobetjante skulle man, framhåller Hassler sammanfattningsvis, i hög grad *underlätta en framtida reglering av församlingsindelningen* i huvudstaden samt därjämte *möjliggöra en enhetligare kyrklig organisation*, utan att å andra sidan församlingarnas självständighet i någon mera avsevärd omfattning inskränktes.

Åtgärder för skatteutjämning.

Hassler har här efter (under kap. 5) i sitt betänkande behandlat frågan om åtgärder för skatteutjämning mellan de olika församlingarna i Stockholm samt härvid erinrat, att önskemålet om kommunal skatteutjämning i vårt land tillgodosetts väsentligen i två, principiellt artskilda former, nämligen antingen genom överförande av vissa uppgifter till större kommunala enheter eller till staten eller ock genom utdelande av understöd åt synnerligen skattetyngda kommuner. Med utgångspunkt från det av domkapitlet framställda förslaget om utjämningsförfarande mellan Stockholmsförsamlingarna har Hassler härutinnan anfört bl. a. följande.

Vad anginge bidragsförfarandet för synnerligt skattetyngda kommuner hade man anknutit grunderna för bidragstilldelningen till *skattetrycket* — utdebiteringen per skattekrona — vilket ju också legat närmast till hands såtillvida, som större likhet i fråga om skattetrycket vore vad som ytterst eftersträvats. Men här mötte den invändningen, att skattetrycket vore beroende även av respektive enheters egna åtgöranden, av den större eller mindre frikostigheten i deras anslagsgivning. Om grunderna för utjämnings-

förfarandet skulle anknytas till skattetryckets storlek i de särskilda enheterna, kunde därför ett tillfredsställande resultat icke vinnas utan myndighets prövning i någon form av vad som skulle anses vara skäliga utgifter för var och en av dem och kontroll över anslagsgivningen.

I nu förevarande fall hade för det åsyftade utjämningsförfarandet i stället föreslagits grunder, som skulle hänföra sig till *skatteunderlagets* storlek i de olika församlingarna. Härmed hade man pekat på en norm, som otvivelaktigt icke drabbades av den nyss beträffande skattetrycket nämnda invändningen. Men i själva verket vore svårigheterna ej mindre att på denna norm uppbygga ett rättvist verkande utjämningsssystem. Man ställdes därvid inför den mycket besvärliga frågan: hur skall en ur förevarande synpunkt rättvisande jämförelse kunna göras mellan de olika enheternas tillgång på skatteobjekt? Naturligen kunde icke härför utan vidare användas de absoluta talen för de särskilda enheternas skatteunderlag — alltså varje församlings totala antal skattekronor. En jämförelse mellan dessa absoluta tal gäve icke någon föreställning om den ekonomiska olikställighet mellan församlingarna, varpå utjämningsförfarandet skulle inriktas. Man måste härvid också taga hänsyn till förefintliga olikheter församlingarna emellan i avseende å utgiftsbehovet. I de yttranden, där ovannämnda utjämningsförfarande förordats, syntes man hava betraktat såsom självfallet, att det genomsnittliga antalet skattekronor per individ i de särskilda församlingarna kunde vara en för ändamålet tillfredsställande norm åtminstone vad beträffar bestämmandet av vilka församlingar, som skulle komma i åtnjutande av bidrag. Endast beträffande bestämmandet av bidragsbeloppens storlek hade i domkapitlets yttrande tveksamhet gjort sig gällande i detta avseende. Att använda sagda genomsnittstal som norm innebure emellertid, att utgiftsbehovets storlek i de olika församlingarna förutsattes vara direkt proportionell mot dessas folkmängd. I själva verket finge man räkna med mycket ojämna relationer härvidlag. Om man endast tänkte på invånarantalets inverkan i och för sig, måste man antaga, att vissa ganska betydande kostnader, såsom för underhåll och drift av kyrka och församlingshus samt för personallöner, icke stegrades i samma proportion som folkmängden utan normalt bleve mindre per individ ju större en församlings folkmängd vore. Men å andra sidan föreläge otvivelaktigt även för Stockholmsförsamlingarnas del — trots att de inginge i och en samma stads område — icke ringa skiljaktigheter i andra hänseenden än beträffande folkmängden, som man härvid måste taga med i räkningen. Olikheter i fråga om församlingsområdenas storlek, form och bebyggelseförhållanden vore sådana faktorer, som kunde inverka beträffande de nyssnämnda kostnaderna. Och i fråga om andra kostnader hade man att räkna med olikheter mellan församlingarna i andra avseenden. Särskilt erinrades om den i den tidigare utredningen framhållna synpunkten, att kraven på den kyrkligt-sociala verksamheten måste med hänsyn till befolkningens olika struktur i socialt och ekonomiskt hänseende vara större i somliga församlingar än i andra.

Vad nu påpekats visade, att man icke kunde nöja sig med att ställa de särskilda församlingarnas skatteunderlag i relation till deras folkmängd, då det gällde att bestämma normer för en skatteutjämning efter här avsedda linjer. Icke ens ett försök att åstadkomma någon modifierad regel härvidlag, ehuru alltjämt med utgångspunkt endast från skatteunderlaget och folkmängden i de särskilda församlingarna, såsom domkapitlet ifrågasatt, kunde tänkas leda till ett tillfredsställande resultat. Rätteligen skulle man

behöva taga hänsyn till alla de faktorer, som nyss antytts. Men att söka göra detta på sätt här åsyftats, alltså genom ett efter en viss formel automatiskt fungerande utjämningsförfarande, vore en olöslig uppgift.

Möjligen finge man härvid vänta sig den invändningen, att de oegentligheter, som ett utjämningsförfarande efter i yttrandena föreslagna linjer komme att innebära, i allt fall skulle bliva av relativt ringa betydelse i jämförelse med den utjämning av nu förefintliga orättvisor i fråga om tillgången på skatteobjekt, som dock skulle genom detta förfarande vinnas. I betraktande av de skillnader, som talen för skatteunderlagets storlek per individ i de särskilda huvudstadsförsamlingarna utvisade mellan ytterlighetsfallen, kunde det ej råda tvivel därom, att detta utjämningsförfarande skulle innebära ett i och för sig befogat ianspråkstagande av de bäst ställda församlingarnas skattekraft för de sämst lottades behov. Men både i vad anginge utjämningsförfarandets tillämpning på de församlingar, som utgjorde mellanskiktet, och i fråga om utjämningsmedlens fördelning mellan de svagare ställda församlingarna måste man antaga, att betydande oegentligheter kunde uppstå. Genom sina verkningar härvidlag skulle utjämningsystemet otvivelaktigt komma att te sig mycket godtyckligt. Man finge fästa synnerligt avseende även vid dessa verkningar, då ju förslaget skulle innebära överlåtande åt enskilda församlingars representationer att bestämma om användningen av medel, som uttagits av de skattskyldiga inom hela stadsområdet.

I en del av yttrandena hade antytts, att man borde för den åsyftade utjämningen främst utnyttja *inkomstbeskattningen å juridiska personer*, eventuellt även *fastighetsbeskattningen*. Till stöd härför hade anförts, att den omständigheten, att exempelvis ett stort affärsdrivande bolag förlagt sitt huvudkontor inom viss församlings gränser, knappast kunde giva denna församling ett berättigat anspråk på att med uteslutande av andra beskatta bolagets enligt gällande författningar till församlingen hänförliga inkomster. Man kunde icke förneka, att denna synpunkt på frågan i och för sig vore befogad. Om man skulle anknyta utjämningsförfarandet speciellt till nu åsyftade del av församlingarnas skatteunderlag, finge man emellertid utgå ifrån att någon rubbning icke kunde i detta sammanhang ifrågakomma i grunderna för kommunalbeskattningen vad anginge skattebelastningen på olika slag av beskattningsobjekt. Man syntes, med andra ord, icke kunna ifrågasätta att särskilt beträffande den kyrkligt kommunala beskattningen i Stockholm införa en anordning, som skulle innebära, att utdebitering å särskilda slag av skatteobjekt skulle ske med visst, för hela staden lika belopp per skattekrone medan däremot utdebiteringen å skatteobjekten i övrigt skulle ske med andra, lokalt bestämda belopp per skattekrone. På grund härav kunde den åsyftade anknytningen av utjämningsförfarandet till viss del av skatteunderlaget icke i och för sig få annan betydelse än dels såsom normgivande för storleken av den sammanlagda summa, som skulle stå till buds för detta förfarande, och dels i så måtto att den enskilda församlingens egna skatteinkomster skulle utgöras allenast av vad som utdebiterades å dess skatteunderlag i övrigt. Men med avseende å bestämmandet av rättvisa grunder för utjämningsmedlens fördelning skulle under sådana förhållanden alltjämt möta samma svårigheter, som förut påvisats. Man kunde således icke finna någon mera framkomlig väg för frågans lösning genom att anknyta utjämningsförfarandet speciellt till beskattningen av vissa slag av skatteobjekt.

Slutligen borde framhållas, att ett utjämningsystem efter de linjer, som i yttrandena antytts, icke i och för sig innebure några garantier för att man

därigenom verkligen skulle vinna vad som dock måste vara syftet därmed, nämligen utjämning i fråga om skattetrycket. Såsom i domkapitlets yttrande framhållits, syntes man kunna konstatera, att anslagsgivningen i en del församlingar varit avsevärt mera frikostig än i andra. Denna större eller mindre frikostighet vid anslagsgivningen — vilken ju påverkade skattetrycket — vore naturligen en faktor, som skulle kvarstå även om ett utjämningsförfarande av ifrågasatt slag komme till stånd. Denna faktor tillsammans med de oegentligheter, som ett utjämningsystem, grundat endast på skatteunderlagets och folkmängdens storlek, skulle innebära enligt det ovan sagda, kunde befaras medföra, att någon utjämning i fråga om skattetrycket icke alls skulle vinnas.

Till belysande av vad sålunda anförts hade uträknats, huru stora utdebiteringssiffrorna under den sist förflutna femårsperioden skulle hava blivit i de särskilda församlingarna, därest ett utjämningsförfarande enligt de grunder, som domkapitlet föreslagit, då hade tillämpats. Resultatet av denna uträkning redovisades i en vid betänkandet fogad bilaga (Bil. 2). En vid bilagan fogad tabell (Tab. A), utvisade, att den ifrågasatta anordningens tillämpning ifrågavarande år under i övrigt lika förhållanden skulle hava betydligt större än som faktiskt varit fallet.

På grund av vad sålunda förekommit har Hassler ansett sig böra släppa tanken på att kunna genom ett sådant utjämningsförfarande, som ifrågasatts i yttrandena, vinna en tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan. En utjämning av Stockholmsförsamlingarnas skattebörd kunde därför endast ernås — anförde Hassler — genom att vissa församlingarna tillkommande uppgifter överfördes å en större enhet. En fullständig ekonomisk gemenskap mellan församlingarna, på sätt Wohlin föreslagit, skulle givetvis helt avlägsna skiljaktigheterna i skattetrycket mellan församlingarna. En partiell samfällighet skulle åter medföra en viss utjämning av skattebördan; principiellt bleve därvid verkningarna i skatteutjämningshänseende större, ju flera uppgifter som gjordes gemensamma. Då bildandet av en fullständig gemenskap i ekonomiskt avseende mellan Stockholms församlingar icke torde komma i fråga, syntes man sålunda böra söka ernå lösningen jämväl av skatteutjämningsproblemet genom skapandet av en partiell kyrklig samfällighet för Stockholm.

Konstruktionen av den partiella samfälligheten.

Hassler har vidare i sitt betänkande ägnat en särskild avdelning (kap. 6) åt frågan om konstruktionen av den partiella kyrkliga samfälligheten:

Den ledande principen för kompetensfördelningen mellan samfälligheten och församlingarna borde uppenbarligen vara, att till samfälligheten överfördes angelägenheter i den omfattning, som erfordrades för vinnande av utredningens primära syfte att underlätta framtida regleringar av församlingsindelningen. Skatteutjämningssyftet, vilket i och för sig talade för att så många uppgifter som möjligt gjordes gemensamma, syntes endast i andra hand böra inverka på den

kompetensfördelning, som ur förstnämnda synpunkt funnes rationell, och därvid måste jämväl beaktas församlingarnas motstridande intresse av att deras självständighet i ekonomiskt hänseende icke äventyrades. I det föregående hade framhållits, att syftet att underlätta indelningsändringar kunde tillgodoses genom att en partiell samfällighet för huvudstaden skapades huvudsakligen för bestridande av kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka och församlingshus samt avlönande av prästerskap och kyrkobetjante. Med tillämpning härav borde först och främst den befattning med frågor rörande prästerskapets avlönande, som nu tillkomme varje enskild Stockholmsförsamling i dess egenskap av pastorat, övertagas av samfälligheten. Detta borde gälla även de i 9 och 10 §§ lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning avsedda ärendena angående särskilda tillägg till de reglerade lönerna med mera. Då prästerskapets avlöning sålunda gjordes till en gemensam angelägenhet, borde tydligen också kostnaderna för vården av församlingarnas prästgårdar och andra ecklesiastiska boställen bestridas av samfälligheten, liksom över huvud taget de olika huvudstadspastoratens prästerliga avlöningstillgångar skulle utgöra prästlönertilgångar för huvudstaden samfällt. De skyldigheter, som enligt prästlönerregleringslagen samt ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 åvilade pastorat, skulle således efter reformen belasta samfälligheten. Detta borde gälla jämväl i fråga om utgörandet av allmän kyrkoavgift enligt bestämmelserna i lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond. I detta sammanhang erinrades, att samfällighetsbildningen i sistnämnda avseende icke hade någon praktisk betydelse för frågan om utjämning av olikheterna mellan församlingarna. Med nuvarande bestämmelser om den allmänna kyrkoavgiften drabbade skyldigheten att utgöra denna avgift församlingarna olika tungt endast i mån av ojämnheter i fråga om förekomsten av skatterestantier inom församlingarna. En viss praktisk fördel låge emellertid däri, att avgiften komme att utgöras centralt för huvudstaden.

Till samfällighetens kompetensområde skulle vidare hänföras frågor om kyrkobetjantes avlöningsförmåner. Hit hörde främst organister, kyrkosångare och klockare; i den mån för dem funnes boställen borde givetvis även kostnaderna för vården av dessa boställen bestridas av samfälligheten. Under begreppet kyrkobetjante fölle vidare vaktmästare, eldare, ringare, orgeltrampare och dylik betjäning samt skrivbiträden å pastorsexpeditionerna, eller sålunda alla sådana befattningshavare, som erfordrades för upprätthållande av de i församlingsstyrelsen ingående »legala» funktionerna. Även kyrkonotarier samt kyrkokamrerare, där sådana funnes, borde hänföras hit. Däremot avsåges icke diakoner, diakonissor, församlingssystrar och dylika befattningshavare, vilka vore sysselsatta inom församlingarnas »fria» församlingsvårdande verksamhet. Givetvis borde icke blott avlöandet av de till kyrkobetjante hänförliga befattningshavarna utan även frågor om pensionering av eller understöd åt dem ankomma på samfälligheten; såsom en sammanfattande regel kunde sägas, att alla personalkostnader för den »legala» kyrkliga församlingsorganisationen borde bestridas av samfälligheten. Däremot borde frågor om tillsättande och avskedande av dessa befattningshavare liksom hittills tillhöra varje församlings enskilda kompetensområde.

Å samfälligheten skulle vidare enligt de angivna huvudprinciperna ankomma kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka och församlingshus. Att byggnadsskyldigheten förbundnes med underhållsskyldighet syntes

i och för sig naturligt, då ju nybyggnad eller ombyggnad kunde framtvingas av försummelse i fråga om underhållet; ett sådant samordnande vore för övrigt regeln beträffande allmänna hus. I fråga om kyrka syntes förevarande skyldighet böra avse icke blott uppförande och underhåll av själva kyrkobyggnaden utan även anskaffande och underhåll av »vad till kyrkan hör», alltså predikstol, orgel, dopfont, värmeapparater och annan inredning samt inventarier, som erfordrades för kyrkans drift eller för kyrkliga förrättningar (jämför uttryckssätten i kungl. cirkuläret den 29 oktober 1886 angående användande av kyrkokassas medel). Däremot borde anskaffandet av inventarier för kyrkan, vilka icke kunde sägas tillhöra dennas nödiga utrustning utan avse kyrkorummets prydnad — såsom altarprydnader och andra konstverk — samt förbrukningsföremål, som erfordrades för kyrkliga förrättningar — såsom vin för nattvardsgång — bekostas av varje församling för sig.

Vad åter anginge samfällighetens övertagande av byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande andra församlingarnas fastigheter, hade detta i det föregående anknytits till begreppet »församlingshus». Denna benämning hade redan vunnit hävd; den upptogs sålunda i 1930 års församlingsstyrelselagar och förekomme tidigare i kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. Med församlingshus torde avses en av församling anskaffad byggnad, som icke vore hänförlig till kyrka, kapell, gravkor, begravningskapell eller boställe utan avsåge att tillgodose behovet av lokaler för andra kyrkliga angelägenheter, såsom pastorsexpedition, församlingsaftnar, konfirmationsläsning, söndagskola och dylikt (egentlig kyrklig verksamhet). Däremot fölle uppenbarligen byggnader, som användes för församlingens sociala verksamhet, utanför begreppet församlingshus; dylika byggnader berördes sålunda icke av den nu ifrågavarande samfällighetsbildningen. Det borde påpekas, att därest lokaler för pastorsexpedition eller annan egentlig kyrklig verksamhet icke funnes i församlingshus utan förhyrdes, även denna kostnad givetvis skulle drabba samfälligheten i dess egenskap av byggnadsskyldig. Å andra sidan borde, om utrymmen i församlingshus uthyrdes för något i den egentliga kyrkliga verksamheten icke ingående ändamål, inkomsten därav tillfalla samfälligheten. Vad anginge inventarier i församlingshus borde dessa bekostas av den enskilda församlingen liksom även annonser, blanketter, trycksaker, kyrkoböcker, skrivmaterial och andra förbrukningsföremål, som erfordrades för pastorsexpeditionen.

Utöver kostnaden för byggnad och underhåll av kyrka och församlingshus syntes jämväl vissa andra med vården av dessa fastigheter förbundna utgifter böra övertagas av samfälligheten. Här åsyftades dels kostnader för brandförsäkring ävensom för anskaffande och underhåll av brandredskap och dels utgifter för uppvärmning, belysning och rengöring — däri inbegripet sotning — ävensom för tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt. Dessa angelägenheter fölle till en del nära begreppet underhåll, och över huvud taget innefattade desamma ofrånkomliga utgiftsposter inom församlingsverksamheten. Härtill komme att utgifterna i dessa hänseenden sammanlagt uppginge till rätt avsevärda belopp, varför en betydande utjämning mellan de olika församlingarna erhöles, om skyldigheten att bestrida desamma lades å samfälligheten. Det betonades, att någon centralisering av verkställigheten beträffande de nu ifrågavarande angelägenheterna icke åsyftades utan endast ett överförän-

de till samfälligheten av kostnaderna för deras ombesörjande. Skyldigheten för samfälligheten att bekosta brandförsäkring ävensom brandredskap borde uppenbarligen gälla även boställena; någon bestämmelse om uppvärmning, belysning och rengöring erfordrades däremot beträffande dessa icke i detta sammanhang.

I enlighet med det anförda skulle på *samfälligheten* ankomma frågor om *dels* prästerskapets och kyrkobetjäntes löneförmåner, *dels* byggnad, underhåll och brandförsäkring av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjante ävensom anskaffande och underhåll av brandredskap, *dels* uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör och församlingshus samt tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt samt *dels* utgörande av allmän kyrkoavgift. På *varje enskild territoriell församling* i huvudstaden skulle ankomma övriga i församlingsstyrelsen ingående uppgifter, däribland främst åtgärder till främjande av församlingsvården. Såväl samfälligheten som de enskilda församlingarna skulle äga upptaga församlingsavgifter för de ändamål, vilkas tillgodoseende på dem ankomme, ävensom besluta om användningen av disponibla fonder och andra medel.

För bedömande av den verkan, en sådan samfällighetsbildning skulle medföra i skatteutjämningshänseende, hade under utredningen en undersökning verkställts. Därvid hade för femårsperioden 1937—1941 beräknats, vilka uttaxeringssiffrorna per skattekrona skulle blivit i de olika församlingarna, därest under sagda år en samfällighetsbildning med ovan närmare angiven kompetens varit anordnad. Resultatet av undersökningen framgår av en vid betänkandet fogad bilaga, vilken torde få såsom bilaga (*Bil. A*) fogas vid detta protokoll.

Skillnaden mellan uttaxeringarna i de olika församlingarna skulle — anförde Hassler vidare — enligt den uppgjorda tabellen hava i medeltal för femårsperioden uppgått till mindre än hälften av vad faktiskt varit fallet. Den kvarstående skiljaktigheten mellan de olika församlingarna — i medeltal för de angivna åren 15.6 öre per skattekrona — finge ock anses obetydlig, särskilt i jämförelse med de skiljaktigheter i fråga om uttaxeringen av församlingsavgifter, som förekomme i landet i övrigt. För vinnande av ytterligare skatteutjämning mellan Stockholmsförsamlingarna vore man nödsakad att ingripa i församlingarnas församlingsvårdande verksamhet, vilket emellertid icke lämpligen borde ske. Man syntes därför böra nöja sig med den i och för sig betydande skatteutjämning, som den angivna kompetensfördelningen medförde.

Genomförandet av en samfällighetsbildning av nu angiven omfattning medförde uppenbarligen, att församlingarnas nuvarande tillgångar och skulder måste i viss utsträckning överföras å samfälligheten. Den fördelning, som sålunda skulle äga rum mellan å ena sidan de enskilda församlingarna och å andra sidan samfälligheten, borde naturligen grundas å den verkställda kompetensregleringen.

Beträffande *organisationen av samfälligheten* har Hassler vidare anført:

Bildandet av en partiell kyrklig samfällighet för huvudstaden för de uppgifter, som ovan angivits, medförde, att en för hela staden *gemensam kyrklig representation* för utövande av samfällighetens beslutanderätt måste skapas. Samtidigt borde emellertid kyrkofullmäktigeinstitutionen bibehållas i de särskilda församlingarna för utövande av beslutanderätten i de angelägenheter, vilka fortfarande skulle ankomma på församling enskilt. Att låta beslutanderätten i dessa hänseenden utövas å kyrkostämman kunde icke komma i fråga. Under sådana förhållanden syntes det varken behövt eller lämpligt att för samfällighetens del tillskapa en på direkta allmänna val grundad representation. Såsom framhållits i det av kyrkoherden Moggård avgivna särskilda yttrandet, kunde man i stället med fördel anknyta till den anordning med församlingsdelegerade, varom bestämmelser redan finnes i gällande lag om församlingsstyrelse i Stockholm. Enligt dessa bestämmelser skulle församlingsdelegerade kunna utses för avgörande av viss gemensam angelägenhet. Delegerade skulle därvid väljas av kyrkofullmäktige i varje församling bland fullmäktige till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en delegerad för varje påbörjat tiotusental invånare i församlingen. Med motsvarande beräkningssätt för sammansättningen av den nu föreslagna samfällighetens beslutande organ skulle detta, enligt folkmängdssiffrorna vid 1940 års utgång, komma att bestå av 87 delegerade (utsedda av kyrkofullmäktige i de olika församlingarna till ett antal av för Storkyrkoförsamlingen 2, Klara församling 2, Kungsholms församling 5, S:t Görans församling 7, Adolf Fredriks församling 3, Gustav Vasa församling 4, Matteus församling 7, Jakobs församling 2, Johannes församling 4, Engelbrekts församling 4, Hedvig Eleonora församling 4, Oscars församling 6, Katarina församling 7, Sofia församling 4, Maria församling 4, Högalids församling 5, Brännkyrka församling 5, Enskede församling 5 samt Bromma församling 7). Antalet kunde, i jämförelse med Göteborgs 60 kyrkofullmäktige och Stockholms stadsfullmäktiges 100 ledamöter, icke anses alltför högt, då en fyllig representation från stadens olika delar vore behövt. Jämväl benämningen församlingsdelegerade syntes kunna användas för detta nya organ. Däremot föreläge — såsom förut i annat sammanhang antytts — tillräcklig anledning icke att binda valbarhet såsom församlingsdelegerad vid ledamotskap av kyrkofullmäktige, utan valbarhet till kyrkofullmäktig i vederbörande församling syntes vara tillfyllest. Församlingsdelegerade borde, i likhet med kyrkofullmäktige, inom sig för kalenderår välja ordförande och vice ordförande.

I fråga om förvaltningen av samfällighetens angelägenheter hade redan förut antytts, att en ledande princip borde vara, att ändringarna i den nuvarande ordningen gjordes så litet ingripande som möjligt. Vid utredningen hade befunnits, att förvaltning och verkställighet även vad beträffade samfällighetens beslut kunde i stort sett bibehållas hos de församlingsorgan, som nu sysslade därmed, alltså församlingarnas kyrkoråd, och att endast för samfällighetens kassarörelse en central förvaltning behövde anordnas. Ändringarna i den nuvarande ordningen för förvaltningen bleve således icke stora. De bestode i huvudsak allenast däri, att löner till prästerskap och kyrkobetjante samt allmän kyrkoavgift utbetalades centralt, samt att kyrkorådets vård av kyrka och församlingshus komme att ske för samfällighetens räkning och med anlitande av medel, som anslagits av samfällighetsrepresentationen. Någon egentlig administrativ apparat för samfällighetens behövde sålunda ej skapas.

I enlighet härmed föresloges, att förvaltning och verkställighet beträffan-

de samfällighetens angelägenheter skulle ankomma, i fråga om den egentliga kassarörelsen å en av församlingsdelegerade utsedd kassaförvaltare samt i övrigt å kyrkorådet i den församling, som ärendet anginge. Kyrkoråden komme således i fortsättningen att fungera såsom förvaltnings- och verkställighetsorgan såväl för vederbörande församling enskilt som för samfälligheten. Olägenheten av att kyrkoråden till följd härav bleve redovisnings-skyldiga i förhållande till två olika beslutande organ måste anses ringa, i vart fall i jämförelse med de fördelar man vunne genom att kunna bibehålla den lokala förvaltningen till exempel beträffande vården av församlingarnas fastigheter. Emellertid kunde det bliva nödvändigt, att ett särskilt verkställighetsorgan utsåges i vissa fall, exempelvis en kommitté för byggande av kyrka eller församlingshus. Beslut därom borde ankomma på församlingsdelegerade, men i dylikt fall syntes den församling, som ärendet anginge, böra få utse representanter i kommittén till lika antal som församlingsdelegerade utsett.

Om således något särskilt förvaltningsorgan för samfällighetens verksamhet i dess helhet icke erfordrades, vore det dock nödvändigt med ett organ för beredning av de ärenden, som förekomme till handläggning av församlingsdelegerade. Såsom sådant föresloges ett beredningsutskott, vilket utsåges av delegerade. Givetvis hade det ur vissa synpunkter varit fördelaktigt, om varje församling kunnat erhålla någon representant i detta utskott, såsom exempelvis vore fallet i Göteborg, där den gemensamma kyrkonämnden bestode av en ledamot från varje särskild församlings kyrkoråd. Med hänsyn till Stockholmsförsamlingarnas högre antal — nitton stycken — vilket jämväl kunde beräknas komma att stiga, skulle detta dock medföra en alltför tung apparat. Dessutom vore det icke lämpligt, att det beredande organet sålunda skulle kunna åtminstone delvis bliva sammansatt av personer, vilka ej tillhörde den beslutande församlingen, d. v. s. delegerade. Det föresloges därför, att antalet ledamöter i beredningsutskottet bestämdes till elva, vilket i allt fall borde medgiva en tämligen allsidig sammansättning av utskottet. I beredningsutskottet borde församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande ingå såsom självskrivna ledamöter med utövande av enahanda befattningar som inom delegerade. Övriga nio ledamöter av beredningsutskottet jämte lika många suppleanter borde utses av församlingsdelegerade bland de delegerade, varvid om så begärdes valet skulle ske proportionellt. Den förut omnämnde kassaförvaltaren syntes böra särskilt utses av församlingsdelegerade bland beredningsutskottets ordinarie ledamöter.

I syfte att möjlighet bereddtes församlingarna att genom sina organ bevaka sina intressen under olika stadier av ett församlingen berörande ärendes handläggning inom samfälligheten föresloges följande: Innan ärende, som anginge viss församling, företoges till avgörande av församlingsdelegerade, skulle tillfälle lämnas församlingens kyrkoråd att avgiva yttrande däröver. Beträffande utgifts- och inkomststat för samfälligheten, vartill förslag skulle upprättas av beredningsutskottet, skulle dessförinnan kyrkorådet i varje församling avlämna specialförslag, i vad församlingen anginge, över utgifter för ändamål, vilkas tillgodoseende ankomme på samfälligheten. Vid såväl beredningsutskottets som församlingsdelegerades sammanträden skulle ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke vore ledamot av utskottet eller församlingsdelegerad, äga att, såvitt rörde fråga som anginge församlingen, yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i beslutet. Yttrande- och förslagsrätt skulle vid församlingsdelegera-

des sammanträden, utan inskränkning till vissa ärenden, tillkomma tre av huvudstadens kyrkoherdar, vilka utsåges av domkapitlet, ändå att de icke vore delegerade. Genom dessa olika anordningar vore väl sörjt såväl för att den inom församlingarnas organ förefintliga sakkunskapen i kyrkliga frågor kunde tillgodogöras vid ärendenas behandling inom samfälligheten som för att de särskilda församlingarna därvid kunde få uppmärksamheten fästad vid sina speciella önskemål.

Ifråga om reformens lagtekniska genomförande har Hassler ansett denna kunna inskränkas till ändringar i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm samt framlagt förslag till dylika ändringar, vilket torde få såsom bilaga (*Bil. B*) fogas vid detta protokoll.

Yttranden över Hasslers förslag.

Över Hasslers förslag hava efter remiss yttranden avgivits av kyrkofullmäktige i Stockholms samtliga territoriella församlingar, Stockholms prästsällskap, Stockholms stadsfullmäktige, efter hörande av stadsjuristen, kammarkontoret, drätselnämnden, borgarrådsberedningen och stadskollegiet, Stockholms domkapitel, överståthållarämbetet, riksarkivet och kammarkollegiet.

De nitton församlingarnas kyrkofullmäktige hava, utom fullmäktige i Oscars och Enskede församlingar, avstyrkt förslaget. De anförda motiven för avstyrkande äro olikartade. I ett stort antal fall har förslaget om överförande å samfälligheten av huvudparten av församlingarnas nuvarande tillgångar, framför allt kyrkor och församlingshus, föranlett invändningar. I viss mån gäller detta även Oscars församling. Över huvud har förslagets genomförande ansetts skola innebära ett opåkallat ingrepp i församlingarnas självbestämmanderätt och medföra minskning av intresset för deras angelägenheter. Det uppställda önskemålet om utjämning av den ojämnas skattebelastningen i de olika församlingarna har i vissa yttranden ansetts kunna tillgodoses genom anordnande av ett skatteutjämningsförfarande och engångskostnader i samband med nybildningar av församlingar böra bestridas genom uttaxering inom hela staden till en särskild kyrkobyggnadsfond eller genom Kungl. Maj:ts åläggande för samtliga församlingar att för ändamålet utdebitera visst belopp per skattekrona. Från vissa församlingar har anmärkts på den vidlyftighet och det bristande tillgodoseende av den lokala sakkunskapen, som skulle följa med den föreslagna organisationen av en partiell samfällighet. Engelsebreds församling, som förordat tillskapandet av en kyrkobyggnadskassa, har jämväl uttalat sig för en utjämningsanordning i avseende å prästerskapets avlöning.

Stockholms prästsällskap, vars yttrande dikterats av 17 medlemmar under det 14 avgivit särskilt yttrande, har avstyrkt förslaget dels på grund av dess ingrepp i församlingarnas rättsliga ställning, dels på grund av förmenta svagheter i förslagets praktiska utformning. I det förra hänseendet — anförde sällskapet — måste församlingarna känna förslagets bestämmelser såsom »ett ödesdigert kringskärande av deras uråldriga och genom seklerna med oslappnad iver bevarade rätt att själva ordna sina egna kyrkliga angelägen-

heter så som dem synes bäst och ändamålsenligt». I det senare avseendet yrkades, att ingen ändring måtte ske i fråga om ägande- och dispositionsrätt till kyrka och församlingshus. Med hänsyn till församlingsvärdens behov vore det av vitalt intresse för församlingarna att fritt disponera över församlingshusen utan att riskera utifrån kommande ingripanden. Det syntes ej uteslutet, att de nuvarande församlingsdelegerade i Stockholm, alltfört utan kränkning av grundsatsen om församlingarnas självbestämmanderätt, kunde få sina befogenheter något vidgade för att på lämpligt sätt kunna medverka till ökade möjligheter för det kyrkliga livet i Stockholm. Åt biskopen i det nya Stockholmsstiftet borde beredas sådan plats i stadens kyrkliga organisation, att han erhöle »full möjlighet att följa och leda kyrkolivet i Stockholm såsom en helhet». Hasslers avvisande av förslaget om bildande av en gemensam kyrkokassa vore ej övertygande. Frågan borde ånyo tagas under omprövning. — Minoriteten i sällskapet har förordat godtagande av Hasslers förslag, dock med vissa reservationer, bland annat att församlingarna ej avhändes rätten till förvaltningen för egen räkning av församlingshusen, samt att äganderätten till kyrkorna icke ändrades. Enahanda rätt borde tillförsäkras nya församlingar i fråga om nytillkommande kyrkor. Även minoriteten förordade ytterligare utredning angående bildande av en gemensam kyrkokassa.

Stadsfullmäktige hava tillstyrkt förslaget med iakttagande likväl av en av stadsjuristen gjord erinran beträffande bestämningen av församlingsdelegerades uppgifter, innebärande att vid genomförande av förslaget möjlighet komme att saknas för Kungl. Maj:t att utan lagändring förordna, att andra kyrkliga angelägenheter än de angivna skulle överlämnas till samfälligheten.

Domkapitlet, som alltjämt i princip vidhållit sin tidigare uttalade ståndpunkt, har ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till Hasslers förslag i dess föreliggande skick. Om ock i mindre grad än Wohlins innebure det nämligen ett betydande ingrepp i församlingarnas rätt att själva besluta och bestämma i frågor, som anginge deras egendom. Att härigenom även församlingarnas intresse och ansvar för denna egendom liksom den därmed i sin mån förbundna samhörighetskänslan och församlingsverksamheten skulle försvagas funne domkapitlet uppenbart. Härtill komme den allvarliga oklarhet beträffande församlingarnas äganderätt till de kyrkliga byggnaderna och annan egendom, som vidlåde förslaget. De farhågor för tungroddhet och bristande effektivitet i behandlingen av den enskilda församlingens angelägenheter, som domkapitlet anfört mot Wohlins förslag, gjorde sig med styrka gällande även i fråga om det nu föreliggande förslaget. Det kunde icke heller helt bortses från att den i Hasslers betänkande gjorda gränsdragningen mellan territoriell församlings gemensamma kyrkliga angelägenheter och huvudstadens gemensamma kyrkliga angelägenheter i praktiken kunde vålla vanskligheter. Domkapitlet har slutligen ansett det önskvärt, att dess tidigare förslag om bildande av en gemensam kyrkokassa bleve föremål för närmare övervägande, samt att enhetlighet i löne- och pensionsförhållanden främjades, ävensom hemställt om förnyad utredning i ämnet.

Överståthållarämbetet har till en början, under framhållande att självstyrelsen i kyrkoförsamlingarna, vilken förvisso vore en värdefull tillgång inom samhällslivet, borde utövas under sorgfälligt aktgivande på att besluten fölle inom ramen för de beslutandes behörighet och jämväl i övrigt vore rättsenliga, påtalat, att i församlingarna stundom i önskan att tjäna ett i och för sig gott syfte förgåtits, att församlingen icke ägt behörighet

att därmed taga befattning, och har såsom exempel härpå omnämnt anslag för skollovskolonirörelsen. Efter att därjämte ha anmärkt på inom församlingarna framkomna tendenser att, i syfte att nå ett föresatt mål, undvika högre myndighets prövning av besluten i såväl dylika som andra fall, t. ex. i frågor om prästerliga lönetillägg, har ämbetet uttalat, att det finge anses föreligga skäl för övervägande av en ändrad ordning för handhavandet av de kyrkliga angelägenheterna i Stockholm även från andra synpunkter än att söka underlätta regleringar beträffande församlingsindelningen och utjämna skattebördan för kyrkliga ändamål mellan församlingarna.

I själva organisationsfrågan har ämbetet vidare framhållit, att genom Hasslers förslag skulle visserligen de nuvarande församlingsorganens arbetsuppgifter komma att bli beskurna men enligt ämbetets förmenande icke i sådan grad, att i verkligheten skäl funnes för uttalade farhågor för minskning av församlingsintresset. Fördyrad administration syntes knappast behöva bli en följd av förslaget genomförande. Betydelsefullt vore, att genom prövning hos ett centralt organ av kyrkliga ärenden med större ekonomisk räckvidd vunnes ökade förutsättningar för enhetlighet och rationalisering till båtad för förvaltningen och kostnaderna därvid. De nu synnerligen skiftande löne- och pensionsförhållandena för de kyrkliga befattningshavarna syntes kunna förväntas få en ur skilda synpunkter önskvärd prägel av enhetlighet, som nu saknades. Ämbetet ville framhäva vikten av att de utgående lönerna vore sins emellan jämnt avvägda och stode i behörig relation till den allmänna lönesättningen samt icke vore av den heterogena beskaffenhet, som för närvarande vore så påfallande. Sammanfattningsvis kunde sägas, att förslaget syntes erbjuda en väl avvägd lösning. Det innebure på en gång erforderligt bibehållande av de särskilda församlingarnas självbestämmningsrätt och en centraliserad vård av därför lämpade uppgifter. De genom medelbart val utsedda församlingsdelegerade kunde förväntas äga förutsättningar för ett riktigt och gott handhavande av de betydelsefulla gemensamma kyrkliga angelägenheter, som skulle komma att betros dem.

Kammarkollegiet har erinrat, att den föreslagna fördelningen av uppgifterna mellan församlingarna och samfälligheten erbjöde vanskligheter med hänsyn till svårigheten att draga en bestämd gräns mellan de olika grupperna av ärenden. Huru gränsen än droges yppades konfliktmöjligheter. Ett längre gående förslag än Hasslers skulle otvivelaktigt minska dessa möjligheter. Då emellertid en sådan lösning ansetts svårframkomlig och tillskapande av en samfällighet över huvud finge anses utgöra en förutsättning för åstadkommande av en tillfredsställande ordning, ville kollegiet ej motsätta sig ett godtagande av det Hasslerska förslaget. Detta kunde antagas medföra en bättre ordning och enhetlighet i avseende å prästerskapets och kyrkobetjänates löneförmåner än nu vore fallet, vilket givetvis ej uteslöte en viss differentiering med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning och beskaffenhet. Det finge överlämnas åt praxis att åstadkomma en fast avgränsning mellan samfällighetens och församlingarnas kompetensområden. Kollegiet ville i detta sammanhang erinra om sin tidigare uttryckta uppfattning beträffande församlingarnas s. k. socialvårdande verksamhet, vilken av Hassler hänförts under begreppet »främjande av församlingsvärden» och på grund härav förlagts till församlingarna. Kollegiet utginge emellertid vid sin granskning av denna del av betänkandet från de av Hassler själv uppställda utgångspunkterna och saknade därför anledning till anmärkningar ur annan synpunkt.

Grunderna för förslaget syntes icke påkalla andra än ekonomiska och förvaltningsmässiga ingrepp i församlingarnas rättigheter. Den sakkunnige anförde emellertid, att av samfällighetens övertagande av församlingarnas uppgifter följde, att församlingarnas rätt till kyrka med vad därtill hörde, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjante ävensom brandredskap, borde vid lagens ikraftträdande övergå å samfälligheten. Härvidlag syntes han gå längre än det av honom uppställda syftemålet med samfälligheten i och för sig påkallade. I lagen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg, som avsåge en fullständig ekonomisk gemenskap, hette det, att församlingarnas tillhörigheter skulle användas för samfällighetens behov. I förevarande fall, där blott en begränsad samfällighet avsåges, kunde en mjukare formulering förordas. Det kunde ifrågasättas, huruvida ej fråga om uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hörde samt församlingshus ävensom tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt, vilka Hassler lagt till samfällighetens uppgifter, kunde med lika goda skäl föras till de olika församlingarnas angelägenheter som ärenden, vilka »hänföra sig till gudstjänstens främjande genom sång och musik, gudstjänstlokalernas prydnad, församlingsaftnar samt över huvud taget alla de åtgärder, som falla under begreppet församlingsvård» ävensom frågor om inventarier i församlingshus, annonser, blanketter, trycksaker, kyrkoböcker, skrivmaterial och andra förbrukningsföremål, som erfordrades för pastorsexpedition. Kostnaderna för berörda till samfälligheten hänfödda uppgifter rörde sig, enligt en approximativ beräkning, avseende år 1938, om 1—3 öres uttaxering per skattekrona, för Storkyrkoförsamlingens del dock något mera, cirka 5 öre.

En ledamot av kollegiet, kammarrådet *Skoglund*, har uttalat särskild mening och ansett behovet av skatteutjämning just för Stockholms församlingar icke vara särskilt trängande, samt att engångsutgifter för anskaffande av kyrka och församlingshus, påkallade av församlingsdelningar, borde bäras av huvudstadens samtliga skattedragare och överflyttas till den borgerliga kommunens stat. Hasslers förslag avstyrktes på dessa grunder.

Folkmängdssiffrorna vid senaste årsskifte för Stockholmsförsamlingarna (mantalsskriven folkmängd) utgöra:

			Departementschefen.
Storkyrkoförsamlingen	9,636	Hedvig Eleonora församling	21,881
Klara församling	6,754	Oscars församling	45,912
Kungsholms eller Ulrika		Sofia församling	26,410
Eleonora församling	32,288	Katarina församling	57,090
S:t Görans församling	51,897	Maria Magdalena församling	23,031
Matteus församling	50,630	Högalids församling	39,936
Gustav Vasa församling	22,601	Brännkyrka församling	40,818
Adolf Fredriks församling	15,848	Enskede församling	33,975
Johannes församling	20,772	Bromma församling	63,983
Jakobs församling	6,652		
Engelbrekts församling	29,848		Summa 599,962

Dessa siffror representera i stort sett enahanda utvecklingstendenser, som förut angivits, dock med en viss nedgång för Gustav Vasa, Kungsholms och

Katarina församlingar. Den starkaste folkmängdsökningen kan fortfarande noteras i ytterförsamlingarna Bromma, Brännkyrka, Enskede och Oscars. Att en reglering av indelningen beträffande de folkrikaste av dessa församlingar är erforderlig synes obestridligt.

I likhet med båda de sakkunniga anser jag en sådan reglering förutsätta, att möjlighet först beredes att fördela de därmed förenade kostnaderna på alla församlingarna. I vilken form detta skall kunna ske har varit föremål för olika meningar. De båda sakkunniga äro eniga därom, att det bör ske genom bildande av en samfällighet.

Båda de sakkunniga ha vidare, Hassler dock blott i viss utsträckning, ansett att samfälligheten borde tillgodose, förutom angivna syfte, behovet av en allmän skatteutjämning mellan de olika församlingarna med avseende å utdebiteringen för kyrkliga ändamål.

Wohlin har dessutom såsom en uppgift för den planerade samfälligheten uppställt undanröjandet av den dualism, som ansetts råda i avseende å anslagsgivningen för sociala ändamål dels genom stadsfullmäktige, dels genom de olika församlingarnas kyrkofullmäktige, under det Hassler ansett det nuvarande systemet med anslagsbeviljande från församlingarnas sida icke innebära några praktiska olägenheter utan fastmera utgöra en värdefull komplettering av stadsfullmäktiges anslagsverksamhet på ifrågavarande område.

Det synes till fullo klarlagt, att varken en tillfredsställande utjämning av kostnaderna för reglering av församlingsindelningen eller en skatteutjämning i övrigt kan vinnas genom de i yttrandena framkomna förslagen om fondbildning eller om ett utjämningsförfarande i form av särskild beskattning; mot dessa förslag möta dessutom betänkligheter av principiell natur. Syftmålen torde icke kunna tillgodoses utan bildande av en samfällighet. Jag kan icke biträda meningen, att en dylik anordning skulle innebära ett opåkallat ingrepp i församlingarnas rätt. Det är ju här ingalunda fråga om någon ändring i kyrkokommunernas församlingskaraktär.

Beträffande spörsmålet, huruvida samfälligheten bör avse samtliga församlingsutgifter eller blott vissa grupper av sådana, eller med andra ord huruvida densamma bör bliva total eller allenast partiell, företräda de sakkunniga olika uppfattningar, och jag ansluter mig härutinnan till den av Hassler representerade linjen, vilken innebär skapandet av en partiell samfällighet. Avgörande för mig har därvid varit, att genom de särskilda församlingarnas totala uteslutande från bestämmanderätt i fråga om utgifter, som hänföra sig till den egna församlingens behov, församlingsmedlemmarnas intresse för församlingens angelägenheter kunde befaras slappna. De anmärkningar, som ur sådan synpunkt framställts icke blott mot Wohlins utan även mot Hasslers förslag, hava föranlett mig att taga under överbäggande, huruvida icke med bevarande i huvudsak av strukturen i det av Hassler framlagda förslaget församlingarnas befogade intressen kunde ytterligare

tillgodoses. Detta synes mig kunna ske på det sätt, att de särskilda församlingarna — utom såvitt angår prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner samt härför avsedda andra tillgångar än bostadsboställen ävensom utgörande av allmän kyrkoavgift, vilka angelägenheter göras gemensamma — bibehållas vid sina uppgifter enligt nu gällande lagstiftning men församlingsdelegerade därjämte erhålla *rätt* att anvisa bidrag för territoriell församling till täckande av kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt bostadsboställen för prästerskap och kyrkobetjante, förslagsvis intill fyra femtedelar av kostnaderna i varje särskilt fall. I underhållskostnaderna för dessa byggnader bör inräknas även kostnad för brandförsäkring samt anskaffande och underhåll av brandredskap. Vidare böra, såvitt kyrka och församlingshus beträffar, hit hänföras kostnader för uppvärmning, belysning och rengöring ävensom däri inräknas kostnad för tillhandahållande av elektrisk kraft till ringning och dylikt.

Det kan måhända invändas, att då samfälligheten knappast kan åläggas någon *skyldighet* att lämna anslag till kostnader, som beslutats av de olika församlingarna, den nu förordade uppdelningen av uppgifterna mellan dessa och samfälligheten skulle kunna äventyra praktiskt taget hela utjämnings-tanken och en enhetlig behandling av utgifterna. Det är dock anledning antaga, att församlingsdelegerade skola befinnas medvetna om betydelsen av det behöriga tillgodoseendet av de uppgifter, vartill bidrag kunna lämnas. Då de vid sin anslagsgivning torde kunna antagas komma att tillämpa fasta normer, synes det ock kunna förväntas, att de olika församlingarnas fullmäktige beakta dessa. Om man antager, att det angivna maximibidraget, 80 procent av de normala kostnaderna, blir regel, skulle med utgångspunkt från medeltalsutgifterna för perioden 1937—1941 samfällighetens utdebitering bliva ungefär 27 öre per skattekrona mot 34,1 öre enligt Hasslers förslag. Skillnaden i uttaxering för de olika församlingarna, av Hassler beräknad till 15,6 öre med utgångspunkt från hans eget förslag, skulle givetvis ökas i motsvarande mån men ansevärt understiga den faktiska differensen enligt nuvarande system. I den mån engångsutgifter i anledning av församlingsdelning komme i fråga — sådana hava givetvis ej kunnat beaktas vid uppgörande av Hasslers förut omförmälda beräkning — finge den av delningen berörda församlingen vidkännas ytterligare belastning men blott med 20 procent av kostnaden.

Vad beträffar den sociala anslagsgivningen ansluter jag mig till vad Hassler anfört. Detta innebär ingalunda, att den nuvarande praxis i sina detaljer legaliseras, utan uppkommande tvistigheter om lagligheten av beslut om anslag böra givetvis såsom hittills prövas i vanlig ordning. Det lär kunna förväntas, att biskopen i det nya Stockholmsstiftet skall låta sig angeläget vara att åstadkomma en viss samordning av de olika församlingarnas verksamhet på detta område.

I avseende å organisationen av samfälligheten har jag i allt väsentligt

kunnat ansluta mig till Hasslers förslag. I likhet med Hassler anser jag anledning saknas att i förevarande sammanhang upptaga de väckta frågorna om avskaffande av skolråden i de olika församlingarna samt om permutation av vissa donationer.

Till de ändringar i lagtexten, som påkallas bland annat av den av mig förordade avvikelser från Hasslers förslag, återkommer jag i sammanhang med frågan om författningsregleringen.

Författningsregleringen.

Såsom förut nämnts har vid Hasslers betänkande fogats ett förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm, vilket förslag såsom bilaga B skulle fogas vid detta protokoll. Med anledning av de framställda anmärkningarna har jag låtit i vissa delar omarbeta detta förslag, som härefter paragrafvis behandlas.

1 §.

Hassler anför:

Första stycket överensstämmer, fränsett en obetydlig jämkning, med det nuvarande stadgandet. Begreppet församlings gemensamma angelägenheter får emellertid en annan innebörd än i FS¹ genom att detsamma ställes i motsättning till bestämmelsen i det nytillkomna allmänna stadgandet i andra stycket om bildande av en kyrklig samfällighet för huvudstadens territoriella församlingar för vården av vissa, för hela huvudstaden gemensamma kyrkliga angelägenheter. Den närmare gränsdragningen mellan å ena sidan församlings gemensamma angelägenheter och å andra sidan huvudstadens gemensamma kyrkliga angelägenheter framgår av 2 § i förslaget, där bestämmelser om kompetensfördelningen givas.

I nuvarande andra stycket av 1 § FS föreskrives, att vad i lagen stadgas skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse jämväl för icke territoriell församling, om församlingen så besluter, samt att i annat fall den ordning, som förut varit övlig, följes. Detta stadgande har oförändrat upptagits i tredje stycket av förslagets 1 §. Uppenbarligen kunna emellertid de nya bestämmelserna om kyrklig samfällighet för hela huvudstaden lika litet som de tidigare bestämmelserna om församlingsdelegerade vinna tillämpning å icke territoriell församling i Stockholm.

Kammarkollegiet har av skäl, som ovan angivits, ansett uttrycket »vården av kyrkliga angelägenheter» lämpligen kunna utbytas mot »förvaltningen av kyrkliga angelägenheter».

Departementschefen.

Med den ståndpunkt jag intagit i fråga om dispositionen av församlingarnas tillhörigheter, synes någon ändring av den föreslagna formuleringen icke vara av behovet påkallad.

2 §.

Hassler anför:

I 1 och 2 mom. anges genom uppräknings vad som hör till territoriell församlings, respektive samfällighetens kompetensområde. Uppräkningen har så nära som möjligt anslutits till den i gällande FS under 2 § förekommande

¹ Lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

förteckningen. Mot innehållet i denna kunna visserligen — såsom redan vid församlingsstyrelselagarnas tillkomst år 1930 framhölls — riktas anmärkningar, framför allt beträffande dess uppställning. Det har emellertid icke ansetts lämpligt att i detta sammanhang göra någon mera genomgripande omarbetning av förteckningen. Endast den uppdelning av de olika behörighetspunkterna, som påkallas av inrättandet av samfälligheten, har därför företagits. Ordningsföljden mellan de olika punkterna har också i görlig mån behållits.

Med tillämpning härav hava till en början följande i 2 § FS upptagna punkter, nämligen a) åtgärder till främjande av församlingsvården, b) tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare, klockare och andra kyrkobetjante, h) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten, i) fördelning av bänkrum i kyrkan, j) avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans egendom, k) folkskoleundervisningen samt dithörande anstalter i den mån handhavandet av dessa frågor enligt gällande författningar tillkommer huvudstadens församlingar, l) upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek) samt m) lokal för och avgifter till sådant bibliotek, upptagits under 2 § 1 mom. i förslaget i samma lydelse och i oförändrad inbördes ordningsföljd såsom hörande till den enskilda församlingens kompetensområde. Under detta moment har jämväl upptagits nuvarande punkten e) hushållning med och vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för kyrkliga ändamål avsedd egendom. Därvid har emellertid en allmän reservation måst göras för de fall, då — såsom exempelvis beträffande kyrka och församlingshus — vården enligt förslaget skall tillhöra samfällighetens kompetensområde.

Under 2 § 2 mom. i förslaget har såsom fallande under samfällighetens kompetensområde upptagits den i nuvarande 2 § FS förekommande punkten c) prästerskapets och kyrkobetjantes löneförmåner. Nämda punkt avser, såsom förut påpekats, i vad angår prästerskapet icke blott dess reglerade avlöning utan även frågor enligt 9 och 10 §§ prästlöneregeringslagen. Under 2 mom. har vidare upptagits nuvarande punkten f) byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjante; i denna hava emellertid i enlighet med vad ovan i kap. 6 anförts infogats bestämmelser om brandförsäkring av de angivna byggnaderna samt anskaffande och underhåll av brandredskap. Ytterligare har upptagits en ny punkt om utgörande av allmän kyrkoavgift, vilket ju enligt förslaget skall ankomma på samfälligheten. I detta sammanhang må erinras om de förut i kap. 4 berörda stadgandena i 27 § prästlöneregeringslagen, 16 § lagen om kyrkofond, 60 § eklelesiastik boställsordning samt 2 § lagen angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar, vilka stadganden genom den nu gjorda kompetensfördelningen komma att vinna tillämpning å den kyrkliga samfälligheten i Stockholm. Detta innebär bland annat, att mellanhavandet med kyrkofonden kommer att regleras såsom om Stockholms territoriella församlingar bildade ett enda pastorat.

I enlighet med vad ovan i kap. 6 anförts har under 2 mom. till samfällighetens kompetensområde vidare hänförts uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus ävensom tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt. Såsom territoriell församlings angelägenheter har åter i 1 mom. upptagits *dels* anskaffande och underhåll av inventarier och prydnader för kyrkan, vilka äro

ägnade att göra kyrkan tjänligare för dess ändamål, dels anskaffande och underhåll av inventarier för församlingshus och dels anskaffande av förbrukningsföremål, som erfordras för pastorsexpeditionen eller för kyrkliga förrättningar.

Efter denna fördelning återstå av den nuvarande uppräkningspunkterna i 2 § FS allenast punkterna d) kyrkomedels användande och g) avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter. De i nästföregående stycke angivna angelägenheterna torde för närvarande kunna hänföras under bestämmelsen om kyrkomedels användande, jämförd med kungl. cirkuläret den 29 oktober 1886 angående användande av kyrkokassas medel. Nämnda bestämmelse har dock betydligt vidsträcktare innebörd, och den synes principiellt syfta, icke å vissa utgiftsändamål utan å rätten att förfoga över kyrkliga medel. Sådan rätt bör uppenbarligen efter en reform av nu avsedd innebörd tillkomma såväl de enskilda församlingarna som samfälligheten, envar med avseende å medel som stå till vederbörande beslutande organs disposition. Den nuvarande bestämmelsen om kyrkomedels användande motsvarades i kungl. förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm av en punkt med lydelsen »användande av kyrkans och andra till församlingens disposition ställda medel samt granskning av räkenskaper angående sådana medel». I anslutning härtill föreslås, att i 1 och 2 mom. av förevarande paragraf upptagas punkter om användande av kyrkliga medel, som stå till församlings respektive samfällighetens förfogande. Härunder torde kunna inbegripas jämväl dispositionsrätten till donationsmedel, som givas till församlingarna eller samfälligheten; angående fördelning av nu förefintliga donationer mellan församlingarna och samfälligheten hänvisas till vad som nedan anföres vid övergångsbestämmelserna till lagen.

Jämväl bestämmelse om beskattningsrätt, motsvarande den nuvarande punkten g) avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter, erfordras under båda de förevarande momenten. Det nu brukade uttrycket »församlingsavgifter» torde kunna användas även för de avgifter, som uttaxeras av samfälligheten. Med hänsyn till att såväl punkten om användande av kyrkliga medel som bestämmelsen om beskattningsrätt i viss mån hava annan karaktär än övriga i förteckningarna upptagna punkter, vilka närmast avse utgiftsändamål — jämför bestämmelserna i 3—5 §§ lagen om kommunalstyrelse på landet om kommuns kompetensområde, användningen av dess egendom samt beskattningsrätt — har syntts lämpligt, att de nu ifrågakvarande bägge punkterna upptagas sist i vardera förteckningen.

I ett andra stycke av 2 § FS i dess nuvarande lydelse uttalas, att om vården av vissa kyrkogårdar är särskild stadgat. Härmed åsyftas kungl. förordningen den 16 maj 1924 om vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm, enligt vilken vården av »de Stockholms stad tillhöriga eller åt staden upplåtna kyrkogårdar» skulle överflyttas å den borgerliga kommunen. Denna överflyttning torde hava avsett kyrkogårdar, som redan förut stodo under kyrkogårdsnämndens förvaltning, under det att kyrkogårdar, som förvaltats av vissa församlingar enskilt (Bromma och Brännkyrka församlingar), alltjämt kvarblivit hos dessa. För att utmärka, att dessa kyrkogårdar skola jämväl i fortsättningen förvaltas av församlingarna och således ej tillhöra samfällighetens kompetensområde, har under 1 mom. i förslaget upptagits en ny punkt om »vård av församlingen tillhörig eller åt densamma upplåten kyrkogård»; under detta stadgande torde jämväl kunna hänföras de kolumbarier eller urnlundar, som inrättats av vissa församlingar (Gustav Vasa

och Högalids församlingar). En erinran om de ovannämnda i 1924 års förordning förekommande bestämmelserna rörande vården av huvudstadens samfällda kyrkogårdar har upptagits i ett tredje moment av förevarande paragraf.

Det kan förtjäna påpekas, att utöver de nu nämnda angelägenheterna under församlings respektive samfällighetens kompetensområde givetvis falla även frågor, som angå den inre organisationen eller formerna för förvaltningen — såsom frågor om val av ledamöter i olika organ eller om revision av räkenskaper — i den mån annat ej är särskilt stadgat. Bestämmelser här-om hava emellertid icke sin plats i förevarande förteckningar, vilka avse att ange de yttre gränserna för verksamheten.

I en den 15 april 1942 dagtecknad skrift har *centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening* hemställt, att vid överarbetningen av Hasslers förslag uttrycket kyrkobetjante och liknande uttryck måtte utgå ur lagtexten som beteckning på kyrkomusiker.

På sätt ovan anförts har jag ansett förstahandsansvaret för de uppgifter, som i Hasslers förslag redovisats under 2 mom. b) (byggnad, underhåll och brandförsäkring av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt bostäl-
 len för prästerskap och kyrkobetjante ävensom anskaffande och underhåll av brandredskap) och c) (uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus ävensom tillhandahållande av elek-
 trisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt) bära i huvudsak åvila de särskilda församlingarna, under det församlingsdelegerade bära berättigas
 ikläda samfälligheten ansvar för bidragsanslag till dessa ändamål. Härav skulle följa att kyrkor och församlingshus bleve kvar under församlingarnas disposition. I de flesta Stockholmsförsamlingar äro i församlingshusen in-
 rymda tjänstebostäder för präster och kyrkobetjante. Om församlingshusen med tjänstebostäder stanna hos församlingarna, synes det icke lämpligt att bostadsbostäl-
 len i egentlig mening överföras till samfälligheten. Anledning synes därför föreligga att jämväl vården om sådana boställen — för sig av-
 skilda löneboställen undantagna — behålles av församlingarna. Däremot torde ansvaret för prästerskapets och kyrkobetjantes löneförmåner i övrigt
 bära bäras av samfälligheten. Anledning att särskilt redovisa församling till-
 hörig eller åt densamma upplåten kyrkogård synes med den föreslagna för-
 delningen icke föreligga.

Vid angivna förhållande torde någon större ändring i den gällande lagens rubricering av uppgifterna icke behöva vidtagas. Genom bibehållande på så sätt av den nuvarande grupperingen i lagtexten undviker man i huvud-
 sak de konfliktmöjligheter, som ett godtagande av Hasslers förslag oför-
 ändrat befarats medföra.

1 mom. i förslaget motsvarar sålunda hela den nu gällande paragrafen med allenast de ändringarna, att nuvarande punkten c) (prästerskapets och kyrkobetjantes löneförmåner) uteslutits och såvitt den avser kontanta löneförmåner överförts till 2 mom., att i punkten om hushållning med och

Departement-
 chefschefen.

vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för kyrkliga ändamål avsedd egendom — i förslaget upptagen under d) — förbehåll gjorts beträffande sådan egendom, vars vård ankommer på samfälligheten, och ett tillägg införts om upplåtande av bostadsboställe och annan tjänstebostad, *samt att* i punkten om byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjante — upptagen under e) — en begränsning av boställena till att avse allenast bostadsboställen vidtagits. Av praktiska skäl har härjämte i förslaget till sistnämnda punkt gjorts tillägg i enlighet med Hasslers förslag under 2 mom. c) om uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus jämte tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt. Härigenom kan vid angivande av samfällighetens anslagsrätt i 2 mom. hänvisning göras till förevarande punkt, e) i 1 mom. Att i punkten uttryckligen nämna även brandförsäkring samt anskaffande och underhåll av brandredskap, såsom skett i Hasslers förslag, torde icke vara erforderligt.

Det av centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening väckta förslaget om att beteckningen kyrkobetjante måtte, såvitt gäller kyrkomusiker, ersättas med annat uttryck, bör enligt min mening övervägas i ett allmännare sammanhang.

3 §.

Hassler anför:

Första momentet motsvarar nuvarande 3 § FS. Av de under kyrkostämmas beslutanderätt hörande frågorna hava dock uteslutits ärenden, som avses i 9 och 10 §§ prästlönerregleringslagen, då handläggning av dessa ärenden enligt den i 2 § gjorda kompetensfördelningen skall ankomma på samfälligheten. Bestämmelsen i nuvarande andra stycket, att församlings beslutanderätt i vissa fall utövas genom församlingsdelegerade, har likaledes uteslutits.

Beträffande andra momentet, vilket upptager de grundläggande bestämmelserna om samfällighetens organ, hänvisas till den allmänna motiveringen ovan i kap. 6.

Departementschefen.

Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om vilka uppgifter som skola ankomma på församlingsdelegerade, läser något stadgande om särskilt verkställighetsorgan för sådana fall som avsetts i 3 § 2 mom. andra stycket sista punkten i Hasslers förslag — därvid såsom exempel nämnts en kommitté för byggande av kyrka eller församlingshus — icke bliva behöfligt. Nämnda bestämmelse har därför uteslutits ur förslaget. Församlingsdelegerade torde emellertid vara oförhindrade att, om så i visst fall erfordras, exempelvis för förhandlingar enligt lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, för ändamålet utse särskilda ombud.

8 §.

Departementschefen.

Denna paragraf fanns ej upptagen i Hasslers förslag. Med hänsyn till det beslutade inrättandet av Stockholms stift från och med den 1 juli 1942

har jag emellertid ansett det lämpligt att i detta sammanhang införa bestämmelse i församlingsstyrelselagen för Stockholm om att biskopen ej må vara kyrkofullmäktig. Härigenom vinnes överensstämmelse med vad som gäller enligt 29 § allmänna församlingsstyrelselagen. På grund av hänvisning i 35 § kommer biskopen ej heller att kunna väljas till församlingsdelegerad. Till frågan om tillgodoseende i annan ordning av behovet av att äga tillgång till biskopens sakkunskap vid behandlingen inom församlingsdelegerade återkommer jag vid 39 §.

21 §.

Hassler anför:

I första momentet fjärde stycket har i förtydligande syfte efter ordet »församlingsdelegerade» tillagts orden »och deras suppleanter». Det må framhållas, att bestämmelserna i detta stycke, jämlikt 43 § i förslaget, komma att erhålla motsvarande tillämpning å val, som förrättas av församlingsdelegerade. Val av de i 41 § omnämnda nio ledamöterna och suppleanterna i församlingsdelegerades beredningsutskott skall sålunda ske proportionellt, därest det begäres i den i förevarande paragraf stadgade ordningen. På grund av hänvisningen i sista punkten av fjärde stycket bliver lagen den 6 juni 1930 om proportionellt valsätt vid val inom landsting med mera tillämplig jämväl å nyssnämnda val.

I andra momentet andra stycket har gjorts ett tillägg med hänsyn till att kommunal beskattningsrätt enligt förslaget skall tillkomma jämväl församlingsdelegerade.

34 §.

Hassler anför:

Bestämmelserna i 34—43 §§, vilka i sin gällande lydelse under kapitelrubriken »Om församlingsdelegerade» reglera den nuvarande för särskilda fall avsedda anordningen med församlingsdelegerade, hava såsom förut framhållits i förslaget ersatts med stadganden rörande den permanenta institutionen församlingsdelegerade såsom beslutande organ för samfälligheten. De nuvarande bestämmelserna hava dock i stor utsträckning kunnat tjäna såsom förebild, och i övrigt hava stadgandena i 2 kap. FS om kyrkofullmäktige legat till grund vid utformningen av de nya bestämmelserna.

34 § i förslaget motsvarar närmast 35 § första och andra styckena i lagens gällande lydelse. Bestämmelsen, att församlingsdelegerade skola utses bland kyrkofullmäktige, har av skäl, som ovan angivits, uteslutits; i stället givas bestämmelser om valbarhet i 35 § av förslaget. Med hänsyn till att allmänna val av församlingsdelegerade föreslås skola äga rum under året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige förrättas, har såsom avgörande för församlingsdelegerades antal fastställts folkmängden i varje församling vid utgången av sistnämnda år, alltså vid utgången av året närmast före valet av församlingsdelegerade. Någon särskild bestämmelse för det fall, att folkmängden under valperioden ändras — motsvarande den i 9 § andra stycket FS förekommande — torde med den valda formuleringen icke erfordras. Sista punkten av paragrafen är av ren ordningsnatur och har motsvarighet exempelvis i 47 § sista punkten FS.

Oscars församling samt *minoriteten i Stockholms prästsällskap* hava föreslagit, att minst en delegerad och en suppleant för denne för varje församling skulle tillhöra församlingens kyrkoråd.

Oscars församling har vidare ansett, att varje församling borde utse en delegerad och därutöver ytterligare en för varje påbörjat 15,000-tal invånare i vederbörande församling i stället för, såsom Hassler föreslagit, 10,000-tal. Jämväl minoriteten i prästsällskapet har funnit det av Hassler föreslagna antalet församlingsdelegerade för stort och förslagsvis förordat samma beräkningsgrund som Oscars församling.

Kammarkollegiet har ifrågasatt, huruvida icke denna representation, som enligt av Hassler angivna grunder skulle komma att utgöras av 87 medlemmar, bleve mera vidlyftig än behovet påkallade. Å andra sidan borde den inrymma ett så stort antal, att förutsättning föreläge för frågornas allsidiga belysning och att fåtalsvälde uteslötes. Genom en ändring av stadgandet därhän, att tilläggsmandat skulle utgå för varje påbörjat 20,000-tal invånare, skulle antalet delegerade, med utgångspunkt från folkmängdstalen vid 1941 års ingång, kunna nedbringas till 58, vilket syntes vara fullt tillräckligt.

Departement-
schefen.

Med den begränsning i församlingsdelegerades uppgifter, som jag föreslagit, synes en representation av den storleksordning, som erhålles genom kollegiets förslag, vara fullt tillfredsställande. Förslaget att minst en delegerad och en suppleant skola tillhöra varje församlings kyrkoråd, som ju är ett verkställighetsorgan, synes icke förenligt med lagstiftningens struktur och kan därför icke av mig biträdas.

35 §.

Hassler anför:

För behörighet att väljas till församlingsdelegerad hava, såsom förut anförts, uppställts samma krav som beträffande kyrkofullmäktige. Avfattningen av paragrafen ansluter sig i tillämpliga delar till bestämmelserna i 48 § FS om valbarhet till ledamot i kyrkoråd med mera.

36 §.

Hassler anför:

Valperiodens längd för församlingsdelegerade föreslås till densamma som för kyrkofullmäktige och kyrkoråd eller sålunda till fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. Valet synes böra äga rum å de ordinarie sammanträden med kyrkofullmäktige, som under året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige ägt rum, hållas före utgången av november månad, då jämväl val av kyrkoråd förrättas. Mandatperioden för församlingsdelegerade kommer sålunda att sammanfalla med kyrkorådets mandatperiod och liksom den sistnämnda vara förskjuten ett år framåt i förhållande till kyrkofullmäktiges mandatperiod. Härigenom komma de vart fjärde år nyvalda kyrkofullmäktige att hava varit i funktion under någon tid innan nyval av församlingsdelegerade äger rum.

Andra stycket av förevarande paragraf överensstämmer med motsvarande stadgande i 49 § FS beträffande förfarandet vid kyrkorådsledamots avgång.

Bestämmelserna i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för

ändring i kommunal och ecklesiastik indelning äro icke anpassade för det fall, att indelningsändringar i Stockholm påkalla ändrad sammansättning av samfällighetsrepresentationen. Då det icke syntes lämpligt att införa stadganden i detta speciella hänseende i 1919 års lag, har i tredje stycket av förevarande paragraf upptagits bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter härom.

37 §.

Hassler anför:

I första och andra stycket av förevarande paragraf hava upptagits bestämmelser om församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande i anslutning till motsvarande bestämmelser i 12 § FS om kyrkofullmäktiges ordförande och vice ordförande.

I tredje stycket stadgas, att församlingsdelegerade skola antaga sekreterare. Närmare bestämmelser om dennes åligganden torde böra givas av församlingsdelegerade; i instruktion för sekreteraren kan sålunda föreskrivas, att han skall tjänstgöra jämväl såsom sekreterare åt det i 40 § omnämnda beredningsutskottet.

38 §.

Hassler anför:

Beträffande första stycket må hänvisas till motsvarande stadgande för kyrkofullmäktige i 14 § andra stycket FS. Det synes icke nödvändigt att i lagen föreskriva, att sammanträden med församlingsdelegerade skola hållas å vissa bestämda tidpunkter. Av 67 § andra stycket och 63 § 2 mom. andra stycket i förslaget framgår emellertid, att sammanträden med församlingsdelegerade måste hållas varje år före den 1 juli för granskning av föregående års räkenskaper och före den 15 december för fastställande av utgifts- och inkomststat för samfälligheten, se också 37 § andra stycket i förslaget.

Andra stycket i förevarande paragraf överensstämmer med stadgandet i 52 § första stycket FS om inkallande av suppleanter i kyrkoråd och skolråd.

39 §.

Hassler anför:

I första stycket har upptagits bestämmelse om rösträtten inom församlingsdelegerade.

Beträffande andra stycket hänvisas till vad i kap. 6 anförts beträffande anordningar för tillgodoseende av de enskilda församlingarnas intressen vid ärendenas behandling inom församlingsdelegerade. En viss motsvarighet till de föreslagna bestämmelserna förekommer i 17 § andra stycket FS, varifrån jämväl sista punkten i förslagets förevarande stycke hämtats. Det må erinras, att enligt 4 § FG¹ kyrkonämndens ordförande samt två av kyrkoherdarna i församlingarna, vilka utses av domkapitlet, skola vid kyrkofullmäktiges sammanträden, ändå att de icke äro kyrkofullmäktige, äga att yttra sig och framställa förslag men ej att delta i besluten.

Oscars församling har yrkat, att vid hinder för kyrkorådsordförande den särskilda rätten att yttra sig och framställa förslag vid församlings-

¹ Lagen den 12 juni 1931 (nr 201) ang. kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

delegerades sammanträde skulle få utövas av den ledamot av kyrkorådet han i sitt ställe utsåge.

Minoriteten i Stockholms prästsällskap har ansett den blivande biskopen i Stockholms stift böra tillförsäkras rätt att deltaga i delegerades överläggningar. En motsvarighet härtill funnes i överståthållarens rätt att deltaga i stadsfullmäktiges överläggningar.

Departement-
schefen.

Det framkomna förslaget om att den blivande biskopen i Stockholms stift skulle tillförsäkras rätt att deltaga i församlingsdelegerades överläggningar, har jag ansett mig böra biträda. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande paragraf. Därest denna anordning vidtages, synes det icke föreligga tillräckliga skäl att stadga rätt för några av stadens kyrkoherdar att, ändå att de icke äro delegerade, deltaga i församlingsdelegerades överläggningar. Vid behandling av ärende, som angår viss församling, bör dock, såsom Hassler föreslagit, rätt att deltaga i överläggningarna men ej i beslutet tillkomma vederbörande kyrkoråds ordförande. Vid hinder för kyrkorådsordförande att utöva denna särskilda yttrande- och förslagsrätt, synes i anslutning till stadgandet i 50 § 1 mom. andra stycket i lagen denna rätt böra tillkomma den kyrkorådsledamot, som rådet utser.

40 §.

Hassler anför:

I fråga om första stycket hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen i kap. 6.

Andra stycket överensstämmer med stadgandet i 18 § andra stycket FS om ärendes behandling inom kyrkofullmäktige.

41 §.

Hassler anför:

Beträffande denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen i kap. 6. Föreskriften, att församlingsdelegerades kassaförvaltare ensam är ansvarig för samfällighetens kassarörelse, överensstämmer med stadgandet i 9 § FG om kyrkonämndens kassaförvaltare.

Oscars församling har yrkat, att den särskilda yttrande- och förslagsrätten för kyrkorådsordförande, som avses i tredje stycket, skulle vid förhinder för honom tillkomma den ledamot av rådet, han i sitt ställe utsåge.

Kammarkollegiet:

Den i 41 § 2 stycket omförmälde kassaförvaltaren skulle få en självständig ställning såsom ensam ansvarig för kassarörelsen. Bestämmelsen i fråga är avfattad i anslutning till motsvarande stadgande i 9 § lagen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 12 juni 1931, vari den införts i anslutning till ett stadgande i 1882 års motsvarande förordning (§ 21). Det torde kunna förväntas, att kassarörelsen i Stockholmsamfäl-

ligheten skulle bli av den omfattning, att den toge huvudparten av kassaförvaltarens tid i anspråk. Med hänsyn härtill synes det kunna ifrågasättas, huruvida befattningen ej bör kunna besättas även utom beredningsutskottet. Det må erinras, att enligt 53 § allmänna församlingsstyrelselagen kyrko- och skolråd utse kassaförvaltare inom eller utom sig.

Ehuru med den av mig förordade inskränkningen i församlingsdelegerades uppgifter behovet av den utav kollegiet föreslagna ändringen icke är lika påfallande som vid ett godtagande av Hasslers förslag oförändrat, finner jag ändringen lämplig.

I överensstämmelse med vad jag föreslagit i avseende å 39 § torde ställföreträdare för ordförande i kyrkoråd böra utses av kyrkorådet.

Departement-
schefen.

42 §.

Hassler anför:

Förevarande paragraf överensstämmer i fråga om de tre första styckena med motsvarande bestämmelser i 24 § FS om protokoll vid kyrkofullmäktiges sammanträden. Bestämmelsen i sista stycket om anslående av förteckning över församlingsdelegerades beslut har hämtats från det nu gällande stadgandet om församlingsdelegerades beslut i 41 § fjärde stycket FS. Då emellertid församlingsdelegerade enligt den nya organisationen uppenbarligen måste hava en expedition, där sekreteraren och kassaförvaltaren kunna träffas, har den nuvarande föreskriften, att tillkännagivande om beslutet skall anslås vid domkapitlets expedition, utbytt mot stadgande, att förteckning över besluten skall anslås vid församlingsdelegerades expedition. Påpekas bör, att besvärstiden enligt 74 § i förslaget skall räknas från den dag, då sådant anslag sker.

Stadsarkivarien i Stockholm har erinrat, att föreskrifter rörande den kyrkliga samfällighetens arkiv borde intagas i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm och i arkivstadgan för Stockholm den 26 september 1929 (nr 297). Stadsarkivet borde i fråga om församlingsdelegerades och deras beredningsutskotts arkiv tillerkännas samma befogenheter som i fråga om den borgerliga kommunens arkiv, och församlingsdelegerade borde i fråga om dem utöva de befogenheter, som arkivstadgan tillade stadsfullmäktige. Ville man undvika en mera ingripande omarbetning av arkivstadgan, kunde bestämmelser härom inflyta i lagen om församlingsstyrelse. I arkivstadgan behövdes då blott ändring i 1 § 1 mom. c).

Riksarkivet har, med biträdande av stadsarkivariens förslag, erinrat, att protokollföringen hos församlingsdelegerade och vad därmed sammanhängande reglerades i 42 § i lagförslaget, vilken vore i väsentliga delar utformad efter 24 § i församlingsstyrelselagen för Stockholm. En viktig punkt i detta lagrum saknade emellertid motsvarighet i 42 §, nämligen bestämmelsen om förvaringen av protokollen jämte bilagor. De arkivalier, som skulle uppkomma inom församlingsdelegerades verksamhetsområde, bleve själv-

fallet lika viktiga som deras föregångare inom de olika lokala kyrkofullmäktiges ram och som arkivalierna rörande de ämnen, som enligt förslaget alltjämt skulle handläggas av de senare. Arkivhandlingarnas förvaringsplats borde vara församlingsdelegerades expeditiionslokal. Ansvar för handlingarnas vård borde läggas på *en* person, varvid sekreteraren närmast borde ifrågakomma. Till den föreslagna 42 § borde därför läggas en ny punkt av innehåll, att för vården av församlingsdelegerades samt deras utskotts och funktionärers protokoll och handlingar, vilka skulle förvaras i församlingsdelegerades expedition, svarade sekreteraren, som därvid hade att ställa sig till efterrättelse vad om kyrkoarkivalier vore stadgat.

Departementschefen.

Vad riksarkivet sålunda föreslagit biträder jag i huvudsak. Då emellertid med den av mig föreslagna begränsningen av samfällighetens uppgifter, dess handlingar närmast torde vara att jämföra med vanliga kommunala arkivalier, för vilka gälla riksarkivets råd och anvisningar den 14 juni 1933 rörande vården av kommunala arkiv, synes hänvisning till de strängare bestämmelserna om kyrkoarkivalier knappast erforderlig. En ändring, på sätt föreslagits, i arkivstadgan för Stockholm torde vara tillfyllest. I författningsförslaget har införts ett med hänsyn till vad sålunda anförts avfattat tillägg.

Behovet av ändring i arkivstadgan för Stockholm, vilken är av administrativ natur, läser komma att beaktas i sammanhang med utfärdande av erforderliga författningsbestämmelser i övrigt.

43 §.

Hassler anför:

I fråga om församlingsdelegerade och deras ordförande hänvisas i övrigt enligt denna paragraf till de för kyrkofullmäktige och deras ordförande gällande bestämmelserna i 13 § (om plats för sammanträde), 15 § (angående kungörelse om sammanträde, vilken kungörelse dock enligt förslaget, såvitt avser församlingsdelegerades sammanträde, skall införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas), 16 § (om beslutförhet), 19 § (om fortsatt sammanträde), 20 § (om framställning av ärende till överläggning), 21 § (om fattande av beslut), 22 § (om efterskänkande av utskylder), 23 § (om arvoden), 25 § (om reservation), 26 § (om utdrag av protokoll) samt 27 § (om offentlighet och ordning vid sammanträden).

Departementschefen.

Innebörden av hänvisningen till 15 § torde vara, att kungörelse om sammanträde med församlingsdelegerade icke skall behöva anslås, vare sig vid varje församlings pastorexpedition eller vid delegerades expedition, men att i stället kungörelsen skall obligatoriskt införas i tidning. Det må här erinras, att förteckning över delegerades beslut enligt 74 § i förslaget skall anslås vid delegerades expedition. Ehuru någon tvekan kan vara motiverad, huruvida anslag om sammanträde bör kunna underlätas, har jag

icke funnit mig böra företaga någon ändring i förslaget avfattning. Det torde kunna förutsättas, att såsom regel anslag sker vid delegerades expedition.

I anledning av hänvisningen till 21 § torde böra påpekas, att då bestämmelserna i 2 mom. under c) och d) i sagda paragraf om kvalificerad majoritet skola tillämpas å beslut av församlingsdelegerade, avgörande för beräkningen av högsta uttaxeringen tydligen blir den i samfälligheten ingående församling, där uttaxeringen av avgifter till församlingen är störst.

62 §.

Hassler anför:

En uppdelning av förevarande paragraf har i klarhetens intresse funnits böra ske med hänsyn till att utgifts- och inkomststater skola upprättas såväl för de enskilda församlingarna som för samfälligheten. I första momentet upptagas de nuvarande bestämmelserna i paragrafens första till och med femte stycken om upprättande av stater för församling, vartill sedan i andra momentet i fråga om samhällighetens stat i tillämpliga delar hänvisas.

I sista stycket av 62 § i dess nu gällande lydelse hänvisas till vad om fondbildning är särskilt stadgat. Härmed åsyftas bestämmelserna i lagen den 12 juni 1936 om kommunal fondbildning, vilka bestämmelser uppenbarligen böra äga tillämpning jämväl å samfälligheten. För att tydligt utmärka detta har i ett tredje moment av förevarande paragraf upptagits bestämmelse, att om fondbildning gäller vad särskilt är stadgat. Att den till fondbildningslagen anslutna lagen samma dag angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom skall vara tillämplig jämväl å samfälligheten, torde utan särskilt stadgande vara klart; i detta hänseende må framhållas, att sistnämnda lag uppenbarligen avsetts skola äga tillämpning exempelvis å den kyrkliga samfälligheten i Göteborg.

63 §.

Hassler anför:

Jämväl denna paragraf har ansetts böra uppdelas på två moment för att klart skilja mellan församlingarnas och samfällighetens stater. Första momentet motsvarar den nu gällande paragrafen i dess helhet. I andra momentet stadgas beträffande samfällighetens stat, att kyrkorådet i varje församling skall upprätta specialförslag över utgifter i vad församlingen angår för ändamål, vilkas tillgodoseende enligt 2 § 2 mom. a), b) och c) ankommer på samfälligheten, och att därefter beredningsutskottet skall upprätta slutligt förslag till stat för samfälligheten. Beträffande tidpunkten för statarbetet föreslås, att nämnda specialförslag skola av kyrkoråden avlämnas före den 1 oktober, samt att beredningsutskottets statförslag skall behandlas av församlingsdelegerade före den 15 december. Stadgandena i andra momentet hava viss motsvarighet i 13 § FG.

Då anslagsbeviljande för enskilda församlingars behov ej ålagts samfälligheten såsom skyldighet, torde utrymme saknas för lagstadgande därom att specialförslag skall av församlings kyrkoråd avgivas till samfälligheten. Den form, i vilken territoriell församling äger göra framställning hos församlingsdelegerade om bidrag, synes icke böra regleras i lagen, och de

av Hassler i detta hänseende föreslagna bestämmelserna hava därför utslutits.

Med den föreslagna rätten för delegerade att bevilja bidrag till församlingarnas utgifter för ändamål, som avses i 2 § 1 mom. e), torde det emellertid vara önskvärt att, innan församling fastställer sin utgifts- och inkomststat, delegerades beslut om bidrag av angiven art föreligger. Församlingsdelegerade synas därför lämpligen böra fastställa sin stat före den 1 november.

64 §.

Hassler anför:

Bestämmelserna i första och andra styckena av förevarande paragraf hava gjorts tillämpliga även beträffande debitering och uppbörd av församlingsavgifter för samfällighetens räkning.

65 §.

Hassler anför:

I förevarande paragraf hava infogats bestämmelser om utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av samfällighetens förvaltning, vilket jämväl föranlett vissa redaktionella jämkningar i paragrafen i övrigt.

66 §.

Hassler anför:

I första stycket, vilket motsvarar paragrafens nuvarande lydelse, har infogats bestämmelse om skyldighet för församlingsdelegerades kassaförvaltare att föra räkenskaper. Därjämte har utsetts, att den redovisning för kyrkorådets förvaltning, varom här är fråga, avser kyrkorådets förvaltning av angelägenheter för de enskilda församlingarnas räkning. Vad åter angår den förvaltning, som kyrkoråden enligt förslaget skola ombesörja för samfällighetens räkning och med anlitan av anslag, som församlingsdelegerade beviljat, bör uppenbarligen revisionen härav ske i den för samfälligheten avsedda ordningen. I detta avseende stadgas därför i andra stycket av förslaget förevarande paragraf, att de särskilda församlingarnas kyrkoråd skola före den 15 februari varje år till församlingsdelegerades kassaförvaltare avlämna redovisning för de medel, de under nästföregående kalenderår omhänderhaft å samfällighetens vägnar, varefter dessa redovisningar skola upptagas i samfällighetens allmänna räkenskaper och granskas tillika med dem. Detta förfaringssätt överensstämmer i huvudsak med vad som exempelvis i 64 § andra stycket lagen om kommunalstyrelse på landet föreskrives beträffande särskilda kommunala förvaltningsnämnder, se ock 14 § FG.

Departement-
schefen.

Med den begränsning av de på församlingsdelegerade ankommande uppgifterna, som jag förordat, har andra stycket i Hasslers förslag synts böra utgå. Jag förbiser å andra sidan icke, att församlingsdelegerade kunna ha ett berättigat intresse att genom sina revisorer följa användningen av bidragsmedel, som av delegerade anslagits till församling. Detta intresse synes dock kunna tillgodoses genom att delegerade uppställa villkor härom, när bidraget beviljas.

67 §.

Hassler anför:

Första stycket överensstämmer med allenast en formell jämkning med den nuvarande lydelsen av paragrafen och avser behandlingen av revisionsberättelse inom de enskilda församlingarna. I andra stycket hava upptagits motsvarande bestämmelser rörande behandlingen av revisionsberättelse över granskningen av samfällighetens räkenskaper. Liksom i 63 § har här i fråga om tidpunkterna för ärendets behandling inom samfälligheten vidtagits en viss förskjutning, så att ej ärendena behöva förekomma till behandling samtidigt inom samfälligheten och de enskilda församlingarna.

I förevarande paragraf har allenast en redaktionell jämkning i första stycket vidtagits.

Departementschefen.

68 §.

Hassler anför:

Bestämmelserna i förevarande paragraf om beviljande av ansvarsfrihet hava gjorts tillämpliga jämväl i fråga om förvaltningen inom samfälligheten.

71 §.

Hassler anför:

Till följd av den i 2 § gjorda kompetensfördelningen mellan de enskilda församlingarna och samfälligheten erfordras vissa ändringar beträffande den i andra stycket av förevarande paragraf förekommande uppdelningen av besvärsmålen på olika myndigheter: domkapitlet och överståthållarämbetet. Med tillämpning av de nu gällande principerna för uppdelningen har föreskrivits, att besvär över kyrkofullmäktiges beslut skola ingivas till domkapitlet i mål, som avses i 2 § 1 mom. a), b), g), l) och n), ävensom i mål rörande val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt mål rörande granskning av sådant råds eller styrelsens räkenskaper, under det att besvär över kyrkofullmäktiges beslut i andra mål skola ingivas till överståthållarämbetet. I detta sammanhang har en redaktionell jämkning av paragrafens fjärde stycke vidtagits.

Den av mig föreslagna ändrade rubriceringen av de uppgifter, som skola tillkomma de territoriella församlingarna, har föranlett redaktionella ändringar i andra stycket.

Departementschefen.

74 §.

Hassler anför:

I paragrafen hänvisas redan nu ifråga om församlingsdelegerades beslut till lagens bestämmelser om underställning av och besvär över kyrkofullmäktiges beslut. På grund av begränsningen av församlingarnas befogenhetsområden blir det emellertid nödvändigt att i paragrafen särskilt angiva, till vilken myndighet besvär över församlingsdelegerades beslut skola ingivas. På grundval av de nuvarande principerna för besvärsmåls fördelning mellan domkapitlet och överståthållarämbetet har föreskrivits, att besvär över församlingsdelegerades beslut skola ingivas i mål, som avses

i 2 § 2 mom. e), ävensom i mål rörande granskning av räkenskaperna för samfälligheten till domkapitlet samt i andra mål till överståthållarämbetet. Såsom utgångspunkt för besvärstiden har fastställts den dag, då förteckning utgående beslutet jämlikt 42 § fjärde stycket i förslaget anslagits vid församlingsdelegerades expedition. Att klagorätt över församlingsdelegerades beslut skall tillkomma envar medlem av territoriell församling i huvudstaden torde icke behöva direkt utsägas i paragrafen.

Departementschefen.

Med utgångspunkt från den kompetensfördelning mellan samfälligheten och församlingarna som jag förordat vid 2 § skulle, med tillämpning av grunderna för 71 §, besvär över församlingsdelegerades beslut prövas i mål rörande granskning av räkenskaperna för samfälligheten av domkapitlet och i övrigt av överståthållarämbetet. Det föreligger emellertid knappast anledning att enbart för angivna kategori av mål stadga en uppdelning av besvärsmålen å två prövningsmyndigheter. Jag förordar därför ett stadgande, att besvär över församlingsdelegerades beslut alltid skola ingivas till överståthållarämbetet. Detta avser ej att utesluta tillämpning av stadgandet i 71 § sista stycket om gemensam behandling av mål.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Hassler anför:

Då allmänna val av kyrkofullmäktige skola hållas hösten 1942, synes det lämpligt att lagen i sin helhet träder i kraft den 1 januari 1944. Den första uppsättningen församlingsdelegerade kommer då att tjänstgöra under en hel fyraårsperiod.

I ekonomiskt hänseende erfordras vissa närmare bestämmelser för övergången till den nya organisationen. Sådana bestämmelser hava upptagits i punkt 1. I och med att lagen träder i kraft måste, såsom förut framhållits, en fördelning av församlingarnas nuvarande tillgångar och skulder äga rum mellan å ena sidan samfälligheten och å andra sidan församlingarna; i princip bör denna fördelning ske efter samma grunder som kompetensfördelningen i 2 §. Till samfälligheten böra sålunda först och främst — i anslutning till stadgandet i 2 § 2 mom. a) — överföras församlingarnas prästlönentillgångar; dessa komma i fortsättningen att utgöra prästlönentillgångar för huvudstaden samfällt. Av samfällighetens övertagande av församlingarnas uppgifter enligt 2 § 2 mom. b) följer, att församlingarnas rätt till sådan egendom, som avses i punkten, alltså kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjante ävensom brandredskap, bör vid lagens ikraftträdande övergå å samfälligheten. Utan särskilt övergångsstadgande gäller, att inkomster, som kunna härflyta ur sådan egendom — exempelvis hyra för lokal i församlingshus som disponeras för annat ändamål — skola från och med lagens ikraftträdande tillkomma samfälligheten. Å andra sidan böra skulder och andra förpliktelser, som äro förbundna med nämnda egendom, ävensom eljest av församlingarna upptagna lån för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten, efter ikraftträdandet åvila samfälligheten.

Det anförda äger tillämpning jämväl å församlingarnas fonderade medel. För fond, som utgör prästlönentillgång, gäller vad ovan sagts om församling-

arnas prästlönertillgångar. Av övriga fonder böra sådana, som tillkommit för anskaffande, byggande eller underhåll av kyrka, församlingshus eller boställe, övertagas av samfälligheten. I fråga om dispositionsrätten till dylika särskilda fonder må emellertid erinras om stadgandet i 3 § lagen om kommunal fondbildning; någon utvidgning av det ändamål, för vilket fondmedlen i vanlig ordning få tagas i anspråk, sker icke genom överförandet till samfälligheten. En särskild fond, som församling avsatt exempelvis för byggande av församlingshus, får sålunda icke utan Kungl. Maj:ts medgivande samt kvalificerad majoritet inom det beslutande organet användas för anskaffande av församlingshus att disponeras av annan församling. I lagen om kommunal fondbildning avsedd allmän fond, som församling avsatt för utjämning av skattetrycket mellan olika år, skall åter kvarstå hos församlingen. Detta torde som regel gälla även tillfällig fond enligt nämnda lag, såvida icke fondmedlen utgöra ersättning för egendom, som enligt fördelningsgrunderna skolat tillkomma samfälligheten, eller överskottsmedel å lån, som skall övertagas av samfälligheten.

I enlighet härmed har i ett första stycke av punkt 1 upptagits stadgande, att samfälligheten från och med den 1 januari 1944 skall övertaga de rättigheter församlingarna hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten, ävensom fullgöra de förbindelser i fråga härom, för vilka församlingarna häfta.

Även i fråga om församlingarnas donationsmedel torde detta stadgande kunna vinna tillämpning i viss utsträckning. Det är härvidlag att märka, att församlingarnas donationsfonder till största delen torde avse främjande av församlingsvården och sålunda enligt den angivna huvudprincipen skola kvarbliva hos församlingarna. Därest emellertid en donationsfond skulle avse ett ändamål, vilket samfälligheten enligt kompetensfördelningen i 2 § har att tillgodose, skall jämlikt det föreslagna stadgandet församlingens rätt till fondmedlen övergå å samfälligheten. Under stadgandet falla närmast sådana fondmedel, som förvaltas i församlingarnas egen regi och vartill äganderätten tillkommer respektive församling. Det kan däremot synas tveksamt, huruvida stadgandet omfattar även sådana donationsfonder, som äro att anse såsom självständiga stiftelser, men för vilka vederbörande församlingsorgan (kyrkorådet) är insatt såsom stiftelsens styrelse. I dessa fall kommer någon förändring i äganderätten till fonden uppenbarligen icke i fråga. Däremot bör, därest fonden avser ett ändamål, som faller inom samfällighetens kompetensområde, förvaltningen av fonden efter omorganisationen utövas för samfällighetens räkning, och det ifrågavarande kyrkorådet kommer sålunda i fortsättningen att utöva verksamheten såsom styrelse för fonden icke i egenskap av församlingsorgan utan i sin egenskap av förvaltningsorgan för samfälligheten.

Det torde få anses lämpligt att i övergångsbestämmelserna intaga ett uttryckligt stadgande härom. I ett andra stycke av punkt 1 har därför föreskrivits, att av församlingarna förvaltade donationsfonder för ändamål, som i första stycket sagts, skola från och med den 1 januari 1944 förvaltas för samfällighetens räkning. Härav följer, att granskning av förvaltningsorganets räkenskaper rörande fondmedlen skall ske i den för samfälligheten stadgade ordningen, och att vid övergången till den nya organisationen redovisning för fonder av det slag, som nu är i fråga, skall av kyrkoråden avgivas till samfälligheten.

I detta sammanhang må erinras, att en donationsfond för visst församlingsändamål jämväl kan vara anordnad på så sätt, att för fonden finnes särskild styrelse, som ej utgöres av något församlingens organ men för sin förvaltning är redovisningsskyldig till församlingen. Därest en sådan fond skulle vara avsedd för ett ändamål, som faller inom samfällighetens kompetensområde, bör uppenbarligen redovisningen i fortsättningen ske till samfälligheten. Något särskilt övergångsstadgande i detta avseende torde emellertid icke vara erforderligt.

Beträffande de donationsfonder, som enligt de föreslagna bestämmelserna skola överföras till samfällighetens disposition, kommer givetvis icke genom överförandet att ske någon utvidgning av de föreskrifter om fondmedlens användande, som kunna hava uppställts i donationsurkunderna, såsom att medlen skola användas allenast till förmån för personer, knutna till viss församling. Spörsmålet om permutation av dylika donationsbestämmelser har berörts ovan i kap. 3.

Under punkt 2 i övergångsbestämmelserna har upptagits stadgande, att de före tidpunkten för lagens ikraftträdande inom församling i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden för prästerskap och kyrkobetjante skola äga samma giltighet som om besluten fattats av församlingsdelegerade.

För att den nya organisationen skall kunna i sin helhet träda i funktion den 1 januari 1944 erfordras, att församlingsdelegerade och andra organ för samfälligheten utses redan under år 1943 samt träda i verksamhet för upprättande av stat för år 1944 ävensom för vidtagande av andra åtgärder till förberedande av omorganisationen. Bestämmelser härom hava upptagits i punkterna 3 och 4. Då arbetet med upprättandet av den första staten — särskilt med hänsyn till den förut nämnda fördelning av tillgångar och skulder, som skall ske mellan samfälligheten och församlingarna — torde komma att kräva icke oväsentlig tid, synes det nödigt att församlingsdelegerade utses redan vid de första ordinarie kyrkofullmäktigsammanträdena under år 1943 och omedelbart efter valen träda i funktion. Tiden för de olika kyrkorådens avlämnande av specialförslag för samfällighetens utgifts- och inkomststat torde böra framflyttas till den 1 september 1943. I övrigt synas däremot de i den nya lagen givna bestämmelserna kunna följas även under år 1943.

Beträffande sättet för bestridandet av de kostnader, som föranledas av samfällighetens verksamhet under år 1943, synes det mest praktiskt bestämma, att dessa skola efter församlingsdelegerades beslut gäldas av församlingarna i förhållande till antalet skattekronor i varje församling. Punkt 5 innehåller stadgande härom. Beloppen torde kunna utgå ur de i församlingarnas stater för år 1943 upptagna anslagen för oförutsedda behov.

Församlingarnas räkenskaper för år 1943 böra även i vad angår uppgifter, som skola ankomma på samfälligheten, granskas i den för församlingarnas räkenskaper stadgade ordningen. Föreskrift i sådant avseende har upptagits i punkt 6.

Då det icke synes möjligt att utan en fullständig genomgång av församlingarnas ekonomiska förhållanden förutse alla de skilda detaljspörsmål, som kunna uppkomma vid övergången till den nya organisationen, torde det vara lämpligt att åt Kungl. Maj:t överlämnas att utfärda de närmare föreskrifter angående lagens ikraftträdande, som utöver lagens bestämmelser kunna visa sig erforderliga. Stadgande härom har upptagits i punkt 7.

Såsom ovan nämnts hava mot den föreslagna förmögenhetsregleringen mellan församlingarna och samfälligheten vissa anmärkningar framställt av ett antal församlingar, Stockholms prästsällskap, domkapitlet och kammarkollegiet.

Med den av mig föreslagna begränsningen av samfällighetens uppgifter synas de framförda betänkligheterna mot avfattningen av punkt 1 i övergångsbestämmelserna i huvudsak komma att sakna aktualitet. Det må erinras, att de rättigheter till egendom och medel samt därmed sammanhängande förbindelser, som under angiven förutsättning skulle övergå från församlingarna till samfälligheten, äro inskränkta till området för prästerskapets och kyrkobetjäntes löneförmåner, bostadsboställen dock undantagna.

Departementschefen.

I punkterna 3 och 4 hava vissa redaktionella ändringar vidtagits.

Fråga om ändringar i andra författningar.

Hassler har funnit, att de föreslagna ändringarna i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm icke föranledde ändringar i andra författningar än att visst tillägg borde ske till kungörelsen den 16 oktober 1908 angående ersättning av allmänna medel åt svenska kyrkan tillhörande församling med anledning av främmande trosbekännare tillkommande lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning.

I proposition nr 113 har Kungl. Maj:t föreslagit innevarande års riksdag att besluta, att ersättning åt svenska kyrkan tillhörande församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet ej vidare skall utgå för tid efter budgetåret 1941/42, och har riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. Vid sådant förhållande lärer frågan om ändring i kungörelsen den 16 oktober 1908 ha förfallit.

Departementschefen.

Föredraganden uppläser härefter *förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm* samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. v. Krusenstjerna.

Undersökning rörande verkningarna i skatteutjämnande hänseende av den föreslagna partiella samfälligheten.

För att belysa den i föreliggande betänkande föreslagna reformens verkan i avseende å skattetrycket i de särskilda församlingarna har beräknats, huru stor den kyrkligt kommunala utdebiteringen skulle hava blivit per skattekrone i var och en av dem under de senaste fem åren, därest reformen redan då varit genomförd. Givetvis har därvid förutsatts, att utgifter och inkomster för varje församlings vidkommande skulle även i så fall — evad de skulle belöpa på samfälligheten eller församlingen själv — hava beräknats till just de belopp, varmed de upptagits i församlingarnas fastställda statförslag för respektive år. Uppgiften har sålunda varit att med ledning av utgifts- och inkomststaterna söka uträkna, huru stort belopp av den faktiskt beslutade utdebiteringen per skattekrone, som i det särskilda fallet skulle under den angivna förutsättningen hava kvarstått såsom utdebitering till församlingen själv, samt huru mycket som skulle hava därutöver belöpt per skattekrone, om återstoden av den faktiskt beslutade utdebiteringen för alla församlingarna hade skett samfällt, alltså lika på hela stadens skatteunderlag.

Beräkningen har verkställts på grundval av församlingarnas stater för vart och ett av åren 1937—1941 och resultatet därav redovisas i omstående tabell (Tab. B). Beträffande sättet för genomförande av beräkningen för varje särskilt år må följande anmärkas.

Beträffande den del av den särskilda församlingens beslutade utdebitering, som avsett *skolkassans* och eventuellt förefintligt *församlingsbiblioteks* behov, skulle reformen icke hava betytt någon förändring. Den för dessa behov beslutade utdebiteringen per skattekrone har därför utan vidare uppförts såsom utdebitering till den särskilda församlingen. Staterna för *prästerskapets avlöning* jämte *den allmänna kyrkoavgiftens bestridande* hava ju däremot avsett angelägenheter, som skulle helt ankomma på samfälligheten. De totala utdebiteringsbeloppen enligt dessa stater för alla församlingarna hava därför summerats och fördelats på hela stadens skatteunderlag, och den sålunda erhållna utdebiteringen har uppförts såsom utdebitering till samfälligheten.

För *kyrkokassans* vidkommande åter har det gällt att verkställa en uppdelning av varje stats utgifts- och inkomstposter (andra inkomster än den beslutade utdebiteringen) allteftersom dessa skolat hänföra sig till samfällighetens respektive den särskilda församlingens verksamhetsområde. Härvid hava vissa svårigheter mött såtillvida, som staterna icke alltid varit för ändamålet tillräckligt specificerade eller ej haft härför tillräckligt tydliga anslagsrubriker. För att komma till rätta härmed hava genom skrivelser i maj 1941 till kyrkorådets ordförande i var och en av församlingarna begärts vissa särskilda uppgifter beträffande dels församlingarna tillhöriga fastigheter och av dem förhyrda lokaler, dels deras låneskulder

Stockholms församlingars utdebitering i öre per skattekrona för uppbörd åren 1937—1941 samt de med ledning av staterna för samma år beräknade beloppen av motsvarande utdebitering till församlingarna och samfälligheten därest nu framlagda förslag då hade varit genomfört.

Församling	1937		1938		1939		1940		1941		Medeltal 1937—1941		
	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten <i>31.4 öre</i>	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten <i>33.7 öre</i>	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten <i>34.3 öre</i>	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten <i>34.2 öre</i>	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten <i>36.7 öre</i>	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten <i>34.1 öre</i>	Ökning (+) eller minskning (—) enligt föreliggande förslag i jämförelse med den faktiska utdebiteringen
Storkyrko-	57	40.6	59	44.1	59	44.8	70	47.1	77	55.1	64.4	46.3	— 18.1
Klara	39.5	44.5	41	45.4	39	45.6	39	45.2	40	47.4	39.7	45.6	+ 5.9
Kungsholms	32	37.7	36	40.3	40	40.6	35	40.3	39	43.6	36.4	40.5	+ 4.1
St Görans	41	47.6	46	49.5	46	48.7	47	50.1	47	50.8	45.4	49.3	+ 3.9
Adolf Fredriks	64	42.5	66	45.3	63	45.8	63	46.8	94	58.8	70	47.8	— 22.2
Gustav Vasa	63	42.5	66	48.1	61	47.2	57	43.8	59	44.6	61.2	45.2	— 16
Matteus	36	47.9	41	49.1	38	47.7	43	51.5	45.5	54.7	40.7	50.2	+ 9.5
Jakobs	37	41.3	39	43.6	35.5	43	34	42.7	35	45.9	36.1	43.3	+ 7.2
Johannes	68	50.9	66	52.1	63	51.2	63	51	66	54.2	65.2	51.9	— 13.3
Engelbrekts	53	53.6	57	55.8	57	51.5	56	52.6	56	52.8	55.8	53.3	— 2.5
Hedvig Eleonora	46	42	44	43.4	56	43.8	58	44.5	51	46.2	51	44	— 7
Oscars	38	42.2	36	42.9	38	46	38	44.5	36	44.8	37.2	44.1	+ 6.9
Katarina	43	47.4	46.5	48.3	47	50.2	48.5	49.8	54	51.5	47.8	49.4	+ 1.6
Sofia	44	48.5	49	51.2	48	51.1	46	47.7	48	51.4	47	50	+ 3
Maria	57	51.1	63	53.1	61	52.5	61	49.8	64	50.7	61.2	51.4	— 9.8
Högalids	56	56	56	56.1	56	56	56	56.8	56	55.6	56	56.1	+ 0.1
Brännkyrka	54	49.6	61	52.9	57	52.9	57	52.6	57	52.8	57.2	52.2	— 5
Enskede	48	48	52.5	50.1	52.5	50.4	50.5	51.7	50.5	51.1	50.8	50.3	— 0.5
Bromma	40	42.4	40	45.7	40	45.5	41	45.5	41	46.2	40.4	45.1	+ 4.7
Hela staden	45	45	48	48	48	48	48	48	50	50	47.8	47.8	—
Differens mellan högsta och lägsta utdebitering	36 (68-32)	18.3 (56-37.7)	30 (66-36)	15.8 (56.1-40.3)	27.5 (63-35.5)	15.4 (56-40.6)	36 (70-34)	16.5 (56.8-40.3)	59 (94-35)	15.2 (58.8-43.6)	33.9 (70-36.1)	15.6 (56.1-40.5)	—

samt dels av dem beslutade fondavsättningar och ianspråktagande av fonderade medel, vilka uppgifter således avsett att giva ledning för den nu omförmälda uppdelningen av utgifts- och inkomstposterna i kyrkokassans stat. Dessa uppgifter hava sedermera i en del fall kompletterats genom underhandsförfrågningar hos församlingarna. Uppdelningen har på grund av materialets beskaffenhet ej kunnat bliva fullt exakt, men bristfälligheten härutinnan torde dock ej hava kunnat nämnvärt påverka det slutliga resultatet.

En del utgifts- och inkomstposter i kyrkokassans stat hava varit av sådan beskaffenhet, att de icke kunnat rätteligen hänföras i sin helhet till antingen samfälligheten eller den särskilda församlingen utan bort uppdelas på bägge parterna. Detta har självfallet gällt beträffande sådana poster som brist eller behållning från föregående år samt anslag till »diverse» eller »oförutsedda behov». Detsamma har också synts böra gälla i fråga om avsättningar till allmän fond eller kassaförlagsfond samt ianspråktagande av medel ur sådana fonder. Dylika poster hava, efter fördelningen på de bägge parterna av övriga utgifter och inkomster, uppdelats i proportion till de belopp, varmed utgiftssumman överstigit inkomstsumman enligt denna tidigare fördelning.

Sedan på nu angivna sätt uträknats, huru stora belopp i fråga om kyrkokassans stat som skolat anskaffas genom utdebitering å ena sidan till samfälligheten och å andra sidan till den särskilda församlingen, har den faktiskt beslutade totala utdebiteringen för kyrkokassans behov uppdelats i proportion till dessa belopp. Härav har den på församlingen belöpande andelen fördelats på dess skatteunderlag, och den sålunda erhållna utdebiteringen per skattekrona har tillagts den ovannämnda utdebiteringen för skolkassans behov, varigenom man slutligt funnit det belopp i öre per skattekrona, som under angivna förutsättningar skulle hava utdebiterats till församlingen själv. Samfällighetens andelar åter i de totala utdebiteringsbeloppen för alla församlingarnas kyrkokassor hava summerats och fördelats på hela stadens skatteunderlag. Det sålunda uträknade öretalet per skattekrona har tillagts den ovannämnda, på motsvarande sätt uträknade utdebiteringen för prästerskapets avlöning och den allmänna kyrkoavgiftens bestridande, varigenom slutligt framkommit det belopp i öre per skattekrona, som under angivna förutsättningar skulle hava utdebiterats till samfälligheten.

I tabellen har särskilt för vart och ett av de ifrågavarande åren angivits storleken i öre per skattekrona dels av den faktiska utdebiteringen och dels av den enligt det förestående beräknade utdebiteringen i varje församling. Huru mycket av sistnämnda utdebitering som skulle hava belöpt på samfälligheten, har för varje särskilt år angivits i tabellhuvudet. Av de sålunda meddelade uppgifterna hava också uträknats medeltal, som jämväl på motsvarande sätt intagits i tabellen. Nederst i respektive kolumner har särskilt angivits dels medelutdebiteringen i öre per skattekrona för hela staden under de ifrågavarande åren, dels också skillnaden i öre mellan den högsta och lägsta utdebiteringen i varje särskilt fall. Vid medeltalsuppgifterna har tillagts en kolumn, vari angivits med vilket belopp i öre den enligt förslaget beräknade utdebiteringen överstiger eller understiger den faktiska utdebiteringen.

För en jämförelse de olika församlingarna emellan beträffande verkningarna av den föreslagna reformen, sådana dessa kunna utläsas ur tabellen,

torde några särskilda påpekanden böra göras. Att reformen skulle hava medfört ökning av utdebiteringen per skattekrona i de till folkmängden största församlingarna — S:t Görans, Matteus, Katarina och Bromma — sammanhänger givetvis därmed, att kostnaderna för organisationen, som skulle bestridas av samfälligheten, bliva relativt sett minst för de största enheterna. Det bör ihågkommas, att man i allt fall har att räkna med att dessa församlingar behöva delas och att delningarna utan den nu föreslagna reformen måste antagas komma att betyda avsevärt större skatteökningar för deras vidkommande. Å andra sidan bör skatteminskningen för ett par av församlingarna — Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora — ses i samband med att dessa haft betydande kostnader för amortering och förräntning av låneskulder till följd av församlingsdelningar år 1906, vilka kostnader enligt den föreslagna reformen skulle hava bestritts av samfälligheten. Slutligen bör här också anmärkas, att utdebiteringens storlek för Gustav Vasa församling varit i viss mån beroende av inkomster av dess kolumbarium och för Högalids församling av utgifter för dess urlund. Då dessa inkomster respektive utgifter skola enligt förslaget påföras den särskilda församlingen, har verkan därav givetvis blivit, att den uträknade utdebiteringen blivit i förra fallet relativt låg och i det senare relativt hög. Vad särskilt angår innebörden härav för Högalids församling, för vilken den verkställda medeltalsberäkningen enligt förslaget visar högsta utdebiteringstalet (56.1 öre per skattekrona), kan nämnas att staterna för de ifrågavarande åren upptagit avsättningar till urlunden med sammanlagt 110,000 kronor (motsvarande cirka 4 öre av utdebiteringen i medeltal).

Bilaga B.

(Hasslers författningsförslag.)

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260)
om församlingsstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 1—3 §§, 21 § 1 och 2 mom. samt 34—43, 62—68, 71 och 74 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Varje territoriell församling i huvudstaden äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina gemensamma kyrkliga angelägenheter och vissa ärenden rörande folkskoleväsendet, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

För vården av kyrkliga angelägenheter, som äro gemensamma för hela huvudstaden, skola samtliga stadens territoriella församlingar bilda en kyrklig samfällighet.

Vad i — — — varit övlig.

2 §.

1 mom. Med territoriell församlings gemensamma kyrkliga angelägenheter samt ärenden rörande folkskoleväsendet avses i denna lag frågor om
dels

- a) åtgärder till främjande av församlingsvården;
- b) tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare, klockare och andra kyrkobetjante;
- c) hushållning med och vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för kyrkliga ändamål avsedd egendom, i den mån detta icke ankommer på samfälligheten;
- d) anskaffande och underhåll av inventarier och prydnader för kyrkan, vilka äro ägnade att göra kyrkan tjänligare för dess ändamål;
- e) anskaffande och underhåll av inventarier för församlingshus;
- f) anskaffande av förbrukningsföremål, som erfordras för pastorsexpeditionen eller för kyrkliga förrättningar;
- g) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;
- h) fördelning av bänkrum i kyrkan;
- i) avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans egendom; samt
- j) vård av församlingen tillhörig eller åt densamma upplåten kyrkogård;
dels
- k) folkskoleundervisningen samt dithörande anstalter i den mån hand-

¹ Senaste lydelse av 21 och 62 §§ se SFS 1936: 288.

havandet av dessa frågor enligt gällande författningar tillkommer huvudstadens församlingar;

dels

l) upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek); samt

m) lokal för och avgifter till sådant bibliotek;

dels ock

n) användande av kyrkliga medel, som stå till församlingens förfogande; samt

o) upptagande av församlingsavgifter för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på församlingen.

2 mom. Med huvudstadens gemensamma kyrkliga angelägenheter avses i denna lag frågor om

dels

a) prästerskapets och kyrkobetjäntes löneförmåner;

b) byggnad, underhåll och brandförsäkring av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjante ävensom anskaffande och underhåll av brandredskap;

c) uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus ävensom tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt; samt

d) utgörande av allmän kyrkoavgift;

dels ock

e) användande av kyrkliga medel, som stå till samfällighetens förfogande; samt

f) upptagande av församlingsavgifter för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten.

3 mom. Om vårderna av vissa kyrkogårdar är särskilt stadgat.

3 §.

1 mom. Församlings beslutanderätt utövas i frågor om kyrkofullmäktiges antal samt vid val av organist, kyrkosångare och klockare å kyrkostämman och i övrigt av kyrkofullmäktige.

Förvaltning och verkställighet tillkomma kyrkoråd, skolråd eller biblioteksstyrelse eller de andra styrelser, nämnder eller personer, som äro utsedda för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr.

2 mom. Samfällighetens beslutanderätt utövas av församlingsdelegerade.

Om vårderna av samfällighetens kassarörelse stadgas i 41 §. Förvaltning och verkställighet i övrigt tillkomma kyrkorådet i församling, som ärendet angår. Finna församlingsdelegerade för visst fall erforderligt, att verkställigheten av deras beslut uppdrages åt särskilda därtill utsedda personer, må församlingsdelegerade därom besluta, dock äge i dylikt fall församling, som ärendet angår, utse sådana personer till lika antal, som församlingsdelegerade utsett.

21 §.

1 mom. Sedan överläggningen — — — eller nej.

Ordföranden tillkännagiver — — — med klubbslag.

Begäres omröstning — — — vid val.

Val av kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt församlingsdelegerade och deras suppleanter ävensom revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 65 §, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ären-

den, som skola företagas till avgörande av kyrkofullmäktige, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

2 mom. För beslut — — — av ackord.

Med allmän kommunalskatt förstås i c) och d) sådan skatt, evad den beslutits av stadsfullmäktige, kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade. Hurusom för — — — kommunal fondbildning.

34 §.

Församlingsdelegerade utses av kyrkofullmäktige i varje församling till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en för varje påbörjat tiotusental invånare i församlingen vid utgången av det år, då allmänna val av kyrkofullmäktige senast ägde rum. Suppleanter utses till lika antal som delegerade. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

35 §.

Till församlingsdelegerad må för viss församling väljas endast den som är röstberättigad vid val av kyrkofullmäktige i församlingen samt boende inom församlingen och uppnått tjugufem års ålder. I avseende å obehörighet att vara församlingsdelegerad samt rätt till avsägelse från sådant uppdrag skall i övrigt vad i 8 § är stadgat om kyrkofullmäktig äga motsvarande tillämpning.

Vad om församlingsdelegerad är stadgat gäller ock om suppleant.

36 §.

Församlingsdelegerade och suppleanter väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. Valet skall för rättas före utgången av november månad året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige ägde rum.

Avgår delegerad, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till delegerad den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstår för den avgångne. Avgår annan delegerad, anställs fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden. Sådant val bör, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum å andra ordinarie kyrkofullmäktigsammanträdet under året.

Erfordras särskilda föreskrifter om val av församlingsdelegerade och suppleanter i anledning av ändring i ecklesiastik indelning, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

37 §.

Församlingsdelegerade välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till överståthållarämbetet och domkapitlet.

För året näst efter det, då allmänna val av församlingsdelegerade ägt rum, skall ordförandevalet hållas i januari månad och ordförandeskapet intill dess utövas av den som delegerade därtill särskilt utsett.

Församlingsdelegerade antaga sekreterare med tjänstgöringsskyldighet enligt bestämmelser, som givas av delegerade.

38 §.

Församlingsdelegerade sammanträda så ofta ordföranden finner det nödigt, så ock när överståthållarämbetet eller domkapitlet därom förordnar eller visitationsförrättare eller något av de särskilda församlingarnas kyrkoråd eller de flesta av delegerade sådant äska.

Suppleanterna böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för delegerad eller vid uppkommen ledighet, som ej ännu kunnat fyllas, efter delegerad, som icke utsetts vid proportionellt val.

39 §.

Varje församlingsdelegerad äger en röst.

Vid församlingsdelegerades sammanträden äga tre av huvudstadens kyrkoherdar, vilka utses av domkapitlet, ändå att de icke äro delegerade, att yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i besluten. Sådan rätt tillkommer jämväl ordförande i församlings kyrkoråd vid behandling av fråga, som angår församlingen. Rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten skall ock tillkomma revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

40 §.

De ärenden, som företagas till avgörande av församlingsdelegerade, skola förut vara vederbörligen beredda av ett beredningsutskott. Innan ärende, som angår viss församling, företages till avgörande av församlingsdelegerade, skall tillfälle lämnas församlingens kyrkoråd att avgiva yttrande däröver.

Val må dock av församlingsdelegerade förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam handläggning och icke avser utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av egendom eller efterskänkande av rättighet.

41 §.

Beredningsutskottet utgöres av församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande, vilka utöva enahanda befattningar inom beredningsutskottet, samt ytterligare nio ledamöter jämte lika många suppleanter, vilka delegerade välja bland sig. Valet avser kalenderår och skall förrättas å det sammanträde, vid vilket delegerades ordförande utses. Sker valet ej proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Vid val av beredningsutskott skola församlingsdelegerade bland utskottets ordinarie ledamöter utse en kassaförvaltare. Denne handhar samfällighetens kassarörelse och är ensam ansvarig därför.

Vid beredningsutskottets sammanträden äger ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är ledamot av utskottet, att, såvitt rör fråga som angår församlingen, yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i beslutet.

42 §.

Vid församlingsdelegerades sammanträde föres protokoll under ordförandens inseende av sekreteraren eller, vid förfall för honom, av annan därtill av ordföranden utsedd person.

Protokollet, av vilket skall framgå, vilka delegerade varit närvarande, skall upptaga för varje ärende överläggningsämnet och beslutet med angivande huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Justering av protokollet verkställas senast fjorton dagar efter sammanträdet å tid, som ordföranden bestämmer och vid sammanträdet tillkännagiver, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av delegerade utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av delegerade antingen genast eller vid sammanträde senast fjorton dagar därefter, varom vid tillfället underrättelse meddelas. Protokollet underskrives av protokollföraren samt bestyrkes, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts vid sammanträde med delegerade, minst två vid sammanträdet närvarande ledamöter.

Sedan protokollet justerats, skall genom ordförandens försorg en förteckning över de vid sammanträdet fattade besluten anslås vid församlingsdelegerades expedition. Förteckningen, vilken tillika skall innehålla uppgift å dagen, då densamma anslagits, skall även dels tillställas församlingarnas kyrkoherdar för att anslås vid pastorsexpeditionerna, dels ock införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar.

43 §.

Vad i 13, 15, 16, 19—23 samt 25—27 §§ är stadgat om kyrkofullmäktige och deras ordförande skall äga motsvarande tillämpning i fråga om församlingsdelegerade och deras ordförande, dock med iakttagande därav, att kungörelse om sammanträde med församlingsdelegerade skall införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas.

62 §.

1 mom. För varje församling skall utgifts- och inkomststat årligen upprättas för det nästföljande kalenderåret, särskilt för kyrkan samt särskilt för skolan, såvitt angår församlingen enskilt, och församlingsbibliotek. Finnes biblioteksstyrelse, skall utgifts- och inkomststat upprättas särskilt för församlingsbiblioteket.

Å utgiftssidan i stat, som nu sagts, skola upptagas:

- a) det löpande årets beräknade brist;
- b) de belopp i kapital eller ränta, varmed församlingens skulder under det nästföljande året förfalla till betalning;
- c) de anslag, som tidigare beslutats för nästföljande år, så ock de anslag, som beslutats i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

- a) det löpande årets beräknade behållning;
- b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare skall anskaffas, ävensom sättet för dess anskaffande.

Församling må i stället för det löpande årets beräknade brist eller behållning upptaga det belopp, vartill nästföregående års brist eller behållning enligt avslutade räkenskaper uppgått.

Hinder möter ej för församling att vid upprättandet av staten besluta, att vad av särskilt anslag icke förbrukas under det nästföljande året må

utan nytt beslut tagas i anspråk för det avsedda ändamålet under det därpå följande året.

2 mom. Utgifts- och inkomststat för den kyrkliga samfälligheten skall årligen upprättas för det nästföljande kalenderåret.

Med avseende å samfällighetens stat skall vad i 1 mom. andra till och med femte styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Om fondbildning gäller vad särskilt är stadgat.

63 §.

1 mom. Förslag till församlings utgifts- och inkomststater skola uppgöras för kyrkan av kyrkorådet samt för skolan och församlingsbibliotek av skolrådet. Finnes biblioteksstyrelse, åligger det sådan styrelse att uppgöra statförslag i vad på styrelsens befattning ankommer.

Statförslagen skola upptagas till granskning och fastställelse vid det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde, som hålles före november månads utgång. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

2 mom. Förslag till utgifts- och inkomststat för samfälligheten skall uppgöras av församlingsdelegerades beredningsutskott. För detta ändamål skall kyrkorådet i varje församling före den 1 oktober till utskottet avlämna specialförslag över utgifter i vad församlingen angår för det nästföljande året för ändamål, vilka avses i 2 § 2 mom. a), b) och c).

Beredningsutskottets förslag till utgifts- och inkomststat skall av församlingsdelegerade upptagas till granskning och fastställelse före den 15 december. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

64 §.

Vad kyrkofullmäktige och församlingsdelegerade beslutat till uttaxering skall, allt efter ändamålets beskaffenhet, genom kyrkorådet, skolrådet eller biblioteksstyrelse samt, vad angår av församlingsdelegerade beslutad avgift, genom delegerades ordförande delgivas överståthållarämbetet, vilket det åligger att verkställa debitering och uppbörd samt att avlämna medlen till kyrkorådet, skolrådet, biblioteksstyrelsen eller delegerades kassaförvaltare.

Där till följd av särskilda förhållanden annan ordning för uppbördens verkställande finnes vara lämplig eller nödig, må kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade besluta därom.

Vid indrivandet — — — verkställer indrivningen.

65 §.

Av kyrkofullmäktige samt av församlingsdelegerade skola årligen utses två eller flera revisorer och lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot av kyrkoråd eller skolråd eller eljest är redovisningsskyldig, må icke väljas till revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Revisorer äga att när som helst inventera kassor och övriga tillgångar

samt taga del av räkenskaper och andra handlingar, vilka beröra den förvaltning, som de skola granska.

66 §.

Det åligger kyrkoråd, såvitt angår förvaltningen för församling, ävensom skolråd, biblioteksstyrelse och församlingsdelegerades kassaförvaltare att i enlighet med givna föreskrifter föra räkenskaper över sin förvaltning och avsluta dem för kalenderår. Räkenskaperna skola årligen senast den 1 mars hållas tillgängliga för revisorerna.

De särskilda församlingarnas kyrkoråd skola därjämte före den 15 februari varje år till församlingsdelegerades kassaförvaltare avlämna redovisning för de medel de under nästföregående kalenderår omhänderhaft å samfällighetens vägnar. Redovisningarna skola upptagas i samfällighetens allmänna räkenskaper och granskas tillika med dem.

67 §.

Revisionsberättelse, som avser förvaltningen för församling, skall senast den 1 april avlämnas till kyrkofullmäktiges ordförande, som över framställda anmärkningar infortrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning och avgörande å det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde, som hålles före utgången av maj månad.

Revisionsberättelse över granskningen av räkenskaperna för samfälligheten skall senast den 15 april avlämnas till församlingsdelegerades ordförande, som över framställda anmärkningar infortrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning och avgörande å sammanträde med delegerade före den 1 juli.

68 §.

På beslut av kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av församlingens eller samfällighetens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelse avser inom ett år från det berättelsen framlades å sammanträde med kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

71 §.

Medlem av — — — orättvis grund.

Besvären skola, jämte det överklagade beslutet, före klockan tolv å fjortonde dagen efter den, då förteckning, däri beslutet upptagits, anslogs vid pastorsexpeditionen, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas i mål, som avses i 2 § 1 mom. a), b), g), l) och n), ävensom i mål rörande val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt mål rörande granskning av sådant råds eller sådan styrelses räkenskaper till domkapitlet och i andra mål till överståthållarämbetet. Det åligger klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då förteckningen anslogs, som ock att inom en vecka efter det tiden för besvarens inlämnande utgått till kyrkofullmäktiges ordförande ingiva diariibevis över att han besvärat sig.

Försummar klaganden — — — i verkställighet.

Överståthållarämbetet och domkapitlet böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

74 §.

Vad i 69—73 §§ är stadgat om kyrkofullmäktiges beslut skall i tillämpliga delar gälla beträffande beslut av kyrkostämma eller församlingsdelegerade. Tiden för anförande av besvär över församlingsdelegerades beslut skall räknas från dagen, då förteckning, däri beslutet upptagits, anslogs vid delegerades expedition. Sådana besvär skola ingivas i mål, som avses i 2 § 2 mom. e), ävensom i mål rörande granskning av räkenskaperna för samfälligheten till domkapitlet och i andra mål till överståthållarämbetet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1944; och skall i avseende härå iakttagas följande:

1. Samfälligheten skall från och med den 1 januari 1944 övertaga de rättigheter församlingarna hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten, ävensom fullgöra de förbindelser i fråga härom, för vilka församlingarna hafva.

Av församlingarna förvaltade donationer för ändamål, som nyss sagts, skola från och med den 1 januari 1944 förvaltas för samfällighetens räkning.

2. De före tidpunkten för denna lags ikraftträdande inom församling i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden för prästerskap och kyrkobetjante skola äga samma giltighet, som om besluten fattats av församlingsdelegerade.

3. Val av församlingsdelegerade och suppleanter skola under år 1943 med tillämpning av bestämmelserna i denna lag äga rum å de ordinarie sammanträden med församlingarnas kyrkofullmäktige, som skola hållas före utgången av maj månad. De utsedda delegerade skola omedelbart träda i tjänstgöring; och skall i fråga om beräkning av deras tjänstgöringstid så anses, som om denna börjat först med ingången av år 1944.

Församlingsdelegerade skola så snart ske kan förrätta val av ordförande, vice ordförande samt ledamöter och suppleanter i beredningsutskott ävensom utse kassaförvaltare, sekreterare, revisorer och revisorssuppleanter. Intill dess val av ordförande ägt rum, utövas ordförandeskapet av en delegerad, vilken förordnas av överståthållarämbetet.

Delegerade samt befattningshavare äga befogenhet att under år 1943 vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av denna lags ikraftträdande.

4. Utgifts- och inkomststater för år 1944 för samfälligheten och församlingarna skola uppgöras under år 1943 i enlighet med de i denna lag givna bestämmelserna; dock att specialförslag, som avses i 63 § 2 mom., skola av församlingarnas kyrkoråd avlämnas före den 1 september 1943.

5. Kostnaderna för samfällighetens verksamhet under år 1943 skola bestridas med belopp, som efter församlingsdelegerades beslut gäldas av församlingarna i förhållande till antalet skattekrönor i varje församling.

6. Församlingarnas räkenskaper för år 1943 skola granskas enligt de före den 1 januari 1944 gällande bestämmelserna.

7. Erfordras närmare föreskrifter med avseende å denna lags ikraftträdande, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.